

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΕΤΟΣ Θ'

ΑΡ.117-118

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΟΛΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Μέρα τ' 'Απρίλη (ποίημα)
Χ. ΧΑΤΖΗΣΩΤΗΡΙΟΥ: 'Η κατάρα του Θεού (διήγημα)
Ε. Π. ΕΡΓΑΤΗ: Το τραγούδι των ανθρώπων (ποίημα)
Λ. ΣΟΛ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: 'Η σύγχρονη 'Ελληνική μουσική (μελέτη)
Λ. ΠΗΛ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ: Γύρω από το surrealistή ποιητή David Gascoyne (μελέτη)
Ι. Ν. Α. ΒΙΔ ΓΑΣΚΟΥΝΕ (μετάφρ Τη λ Παν τε λ ι δ η): Tenebrae—Sanctus—Amor Fati (ποιήματα)
Τ. Σ. Ω. ΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Το Βασιλόπουλλον της Βενετιάς (Κυπριακό παραμύθι, με εισαγωγή)
Η. Κ. Π. Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: Κι' ή άνοιξη θέ νάρθει (πρόζα)
Χ. Χ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: 'Η συμβολή των μεταβυζαντινών και νεοελλήνων Ιατρών στη λογο-
τεχνία της νέας 'Ελλάδας (μελέτη)

(συνέχεια από μέσα)

ΑΠΡΟΣ

ΜΑΡΤΗΣ—ΑΠΡΙΛΗΣ 1945

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Έτησία συνδρομή για τὸ ἐσωτερικὸ 5 σελίνια
» » » » ἐξωτερικὸ 6 »
Κάθε τεύχος 1 σελίνι.

Διευθυντής: **ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,**

Λευκοσία

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Ἡ δημοτικὴ, ἐθνικὴ γλῶσσα.
—Τ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ, ΦΡ. ΠΕΤΡΙΔΗ: Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.—Κυπριακὴ Λογογραφία: ΧΡ. ΛΙΒΑ: Ὁ Φεβρουάριος.—Ἡ πνευματικὴ ζωὴ στὴν Ἀγγλία: Ι. ΚΥΚΚΩΤΗ: Τὸ βιβλίον.—Κριτικὴ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Κ. Χατζηγεωργίου «Ἐλεγειακὴ Συμφωνία», Ν. Κρανιδιώτη «Χρονικά», Α. Παναγίδη «Ἡ Ἑλλάς τῶν Ἡμιθέων», Α. Εὐγενίου «Οἱ σκλάβοι», L. Schücking «The Sociology of Literary Taste».—ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Τὸ Θέατρο.—Τύπος.—Βιβλία.—Εἰδήσεις.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Θ'
ΑΡ. 117-118

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ)

ΜΑΡΤΗΣ
ΑΠΡΙΛΗΣ

} 1945

ΜΕΡΑ ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ

Μέρα τ' Ἀπρίλη, χαρούμενη μέρα,
πού ἡ ἀγάπη ξυπνᾷ στήν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων...

Μὲς τὰ στήθεια φουσκώνει καινούργια ἐλπίδα,
κ' ἡ χερσὶ τῆς ζωῆς ξανανθίζει
στῆς καρδιάς τὸ γυμνὸ περιβόλι.

Πάν' ἀπ' τὰ πέλαγα πέταξε κ' ἦρθε
θαλασόβρεχτη αὔρα, νὰ πλύνει
τοῦ χειμῶνα τὸ ζόφο.

Κ' οἱ ὀμίχλες μακραίνουν στὴ δύση,
πού ἡ χλαμίδα τοῦ ἡλίου τίς σέρνει,
πυροτέχνημα στ' ἄλικο δεῖλι.

Φῶς, φῶς γαλανὸ στὶς αἰσθήσεις,
στὴν καρδιά καὶ στὰ φρένα...
Εἶναι ὡς κρύσταλλο διάφανη ἡ μέρα,
κ' οἱ Θεοὶ γελαστοὶ ξεχωρίζουν
στῶν αἰθέρων τὰ βάθη.

Μιὰ ἀλκυὼν ταξιδέβει στὸ κῆμα,
καὶ στοῦ ἀτρύγητου πόντου τῆ δίνη
γαλανὰ τρεχαντήρια δαμάζουν
τῶν ὀνείρων τοὺς πόθους

Θεῖο μύρο δονεῖ τοὺς αἰθέρες
καὶ μπουμπούκια λευκὰ ροδοσκάζουν
στὶς βραγιές, στὶς καρδιές τῶν ἀνθρώπων.

Μέρα τ' Ἀπρίλη, χαρούμενη μέρα...

Τ' ἀηδόνι σου ξύπνησε γύρω
τοὺς ἀντίλαλους πού ἔσβυσε ἡ θλίψη...
Καί, ὄρμαθός σπαθωτὰ χελιδόνια,
οἱ διωγμένες λαχτάρες γυρίζουν
στὶς παληές τὶς φωληές τους.

ᾠδὴ Ἐσού, πού ξυπνᾷς καὶ ρυθμίζεις
τοῦ Ποιητῆ τὸ πανάρχαιο τραγοῦδι!
Χαρούμενη μέρα...
Μέρα τ' Ἀπρίλη!

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Έτησία συνδρομή για τὸ ἔσωτερικὸ 5 σελίνια
» » » » ἔξωτερικὸ 6 »
Κάθε τεῦχος 1 σελίνι.

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Λευκοσία

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Ἡ δημοτικὴ, ἔθνικὴ γλῶσσα.
—Τ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ, ΦΡ. ΠΕΤΡΙΔΗ: Γράμματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.—Κυπριακὴ Λαογραφία: ΧΡ. ΛΙΒΑ: Ὁ Φεβρουάριος.—Ἡ πνευματικὴ ζωὴ στὴν Ἀγγλία: Ι. ΚΥΚΚΩΤΗ: Τὸ βιβλίο.—Κριτικὴ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Κ. Χατζηγεωργίου «Ἐλεγειακὴ Συμφωνία», Ν. Κρανιδιώτη «Χρονικά», Α. Παναγίδη «Ἡ Ἑλλάς τῶν Ἡμιθέων», Α. Εὐγενίου «Οἱ σκλάβοι», L. Schücking «The Sociology of Literary Taste».—ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Τὸ Θέατρο.—Τύπος.—Βιβλία.—Εἰδήσεις.

Κυπριακά Γράμματα

ΤΕΤΡΑ ΕΤΟΣ Θ'
Ρ. ΑΡ. 117-118

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ)

ΜΑΡΤΗΣ
ΑΠΡΙΛΗΣ

} 1945

ΜΕΡΑ ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ

Μέρα τ' Ἀπρίλη, χαρούμενη μέρα,
πού ἡ ἀγάπη ξυπνᾷ στήν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων...

Μὲς τὰ στήθεια φουσκώνει καινούργια ἐλπίδα,
κ' ἡ καρδὴ τῆς ζωῆς ξαναθίζει
στῆς καρδιάς τὸ γυμνὸ περιβόλι.

Πάν' ἀπ' τὰ πέλαγα πέταξε κ' ἦρθε
θαλασσόβρεχτη αὔρα, νὰ πλύνει
τοῦ χειμῶνα τὸ ζόφο.
Κ' οἱ δμίχλες μακραίνουν στὴ δύση,
πού ἡ χλαμίδα τοῦ ἡλίου τίς σέρνει,
πυροτέχνημα στ' ἄλικο δεῖλι.

Φῶς, φῶς γαλανὸ στίς αἰσθήσεις,
στὴν καρδιά καὶ στὰ φρένα..
Εἶναι ὡς κρύσταλλο διάφανη ἡ μέρα,
κ' οἱ Θεοὶ γελαστοὶ ξεχωρίζουν
στῶν αἰθέρων τὰ βάθη.

Μιά ἀλκυὼν ταξιδέβει στὸ κῶμα,
καὶ στοῦ ἀτρύγητου πόντου τῆ δίνη
γαλανὰ τρεχαντήρια δαμάζουν
τῶν ὄνειρων τοὺς πόθους

Θεῖο μῦρο δονεῖ τοὺς αἰθέρεις
καὶ μπουμπούκια λευκὰ ροδοσκάζουν
στὶς βραγιές, στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων.

Μέρα τ' Ἀπρίλη, χαρούμενη μέρα...

Τ' ἀηδὼν σου ξύπνησε γύρω
τοὺς ἀντίλαλους πού ἔσβυσε ἡ θλίψη...
Καί, ὄρμαθὸς σπαθωτὰ χελιδόνια,
οἱ διωγμένες λαχτάρεις γυρίζουν
στὶς παληές τίς φωλιές τους.

ᾠδὴ Ἐσὺ, πού ξυπνᾷς καὶ ρυθμίζεις
τοῦ Ποιητῆ τὸ πανάρχαιο τραγούδι!
Χαρούμενη μέρα...

Μέρα τ' Ἀπρίλη!

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

... . Στην Κύπρον τὴν πολύχαλκην,
 στὴν καρποφόρα γῆ,
 ἀκόμα ἢ Μοῖρα τῆς ἀεγῆς, ἢ Μοῖρα ὄλων τῶν ὁμορφων,
 ξεσπάει καὶ καταλεῖ ;
 Λυσσάει μὲ τὴν ἀναβροχιά, μὲ τὴν ἀκρίδα μαίνεται,
 χτυπάει μὲ τὴ σκλαβιά ;

K. ΠΑΛΑΜΑΣ

Εὐπνήσε πολὺ προῦτὶ σήμερα ἢ Μαρουθιά. Ντύθηκε γρήγορα-γρήγορα. Κούμπωσε τὸν κάζακα τῆς· πέταξε στὸ κεφάλι ἕνα μαντήλι κι' ἔτρεξε στὰ χωράφια... Ἐφθασε κατακουρασμένη. Τὸ πρωινὸ ἀεράκι τῆς ἀνέμιξε τὴ μαντήλα καὶ τῆς φούσκωνε τὴν πτυχωτὴ τῆς φούστα. Στάθηκε λίγο ν' ἀναπνεύσει. Ἐριξε μιὰ γρήγορη ματιὰ γύρω τῆς καὶ φτερούγισε ἢ ψυχὴ τῆς ἀπὸ χαρὰ. Τὰ σπαρτὰ ποιιστήκανε καλά. Ὅλοι προβλέπανε τὴ φειτεινὴ καλὴ χρονιά. Ἀναλογίστηκε τὰ λόγια τοῦ γέρου τῆς καὶ τὰ κερανα τῆς χεῖλια μισανοῖζανε σ' ἕνα ὑπέρογο χαμόγελο.

— Ἄθ θέλει ὁ ἀφέντης ὁ Θεός, ἔννα ποχρεώσομεν φέτι, Μαρουθιά... ἰζιαὶ νὰ σὲ σάσομεν ἰζιαὶ σέναν...

Κατάλαβε τί ἤθελε νὰ πεῖ ὁ πατέρας τῆς. Αἰσθανότανε τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ φωνάξει στὶς γειτόνισσες, στὸ χωριό, στὸν κόσμον ὅλον. Συγκροατήθηκε. Δὲν ἦτανε σωστὸ νὰ τὸ πεῖ ἀπὸ τώρα, πὼς δέχτηκε ὁ γέρος τῆς νὰ τὴ δώσει στὸν Ἥλιον τοῦ Κομπάρη...

Ἄκουσε κουβέντες καὶ κύταξε πίσω τῆς. Διέκρινε κάμποσες χωριανές τῆς ποὺ ἐρχόντουσαν κι' αὐτὲς κατὰ δῶθε. Θυμήθηκε γιατί ἦρθε. Ἦτανε ἢ πρώτη τοῦ Μάρτη. Ἐσκυψε. Χαῖδεψε λιγάκι τὴν πράσινη ραχούλα τοῦ χόρτου. Μάζεψε ὕστερα καὶ μὲ τὶς δύο τῆς χουφτες κάμποση νοτιὰ ἀπὸ τὰ νοτισμένα στάβια καὶ δροσίσε τὸ πρόσωπό τῆς.

Καί τὸ ἀλλιώτικο αἰσθάνθηκε ἐτούτῃ τῇ φορᾷ. Μιὰ εὐχαρίστηση κι' ἕνα αἶσθημα ἡδονῆς. Τῆς ἄρεσε καὶ τὸ ἐπανελάβε δυὸ τρεῖς ἀκόμα φορές. Ξάναψε. Ποδοῦσε νὰ ξεπλώσει χάμω καὶ νὰ κυλιστεῖ σὰ φοραδίτσα μέσα στὸ χωράφι. Κρατήθηκε. Ἐνα αἶσθημα ντροπῆς τὴν κυρίεψε. Τὸ ἴδιο ποὺ σπάρταζε τὴν καρδιά τῆς ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀμαρτωλὸ φιλὶ τοῦ Ἥλια.

Θυμᾶται : Ἦτανε ἀπομεσήμερο τοῦ Ἀλωνάρη. Τὸ γαληνὸ τοπεῖο ταραζότανε μονάχα ἀπὸ τοὺς μυστικούς ψιθυρισμοὺς τῶν ὀλάνθιστων πικροδάφνων. Ξεπετάχτηκε μπροστά τῆς ἀνέλπιστα. Τῆς ἔσφιξε τὸ λιγερό κορμί μὲ ἀκράτητῃ ὀρμῇ καὶ τῆς ἔδωσε ἕνα σκαστὸ φιλί. Ἡ φλόγα του διεπέρασε τὸ κορμί τῆς. Αὐτὴ δὲν ἀντιστάθηκε. Ἐνα ξεψυχισμένον «ἄχ» ἄρθρωσε μονάχα...

Γιατί θυμήθηκε ξανά τὴν παλιὰ ντροπὴ ; Λὲς νᾶτανε κι' αὐτὸ ἀμαρτία ; Δὲν ἤθελε νὰ τὸ πιστέψει... Ὅλες οἱ κοπελιές δροσίζανε τὸ πρόσωπό τους μὲ τὴ νοτιὰ τοῦ σταριοῦ γιὰ νὰ μὴ μαυρίσουν ἀπὸ τὴν κάψα τοῦ Μάρτη. Ἡ μάννα τῆς μάλιστα ἔλεγε πὼς γλυκαίνει καὶ τὸ πρόσωπο.

Οἱ χωριανές τὴ φτάσανε κι' ὅλας. Τὶς καληνόρισε ἀνόρεκτα. Ὁ ἐρχομὸς τους τὴ στενωχώρησε πολὺ. Τὰ γέλια τους τὴν πνίγανε. Θᾶθελε νὰ μείνει μοναχὴ τῆς· νὰ ξεδιαλύσει τὸ παραξένο αὐτὸ αἶσθημα ποὺ ξαναζωντάνεψε μέσα τῆς.

Σχύβανε λιγωμένες ἀπὸ τὰ γέλια οἱ κοπελιές καὶ μουσκέβανε τὰ πρόσωπα τους μὲ τὴν πρωϊνὴ νοτιά...

Ἔνας ἄσκημος καὶ μονότονος θόρυβος σὰν ἀσίγαστη βροντὴ ἀκούστηκε ἀπὸ μακρὰ. Σταματήσανε τὰ χάνα. Ἔνα μαυριδερό σύγγεφο πὸ ὅσο πήγαινε ἄπλωνε καὶ μεγάλωνε ἐρχότανε κατὰ τὸ χωριὸ τους. Στεκόντουσαν ὅλες ἀλαφιασμένες, βουβές. Δὲν ξέρανε τί νὰ ὑποθέσουν. Τέτοιο πράγμα δὲν ξανιείδανε κι' ἄς ἦτανε κοπέλλες τῆς παντριᾶς. Μερικὲς ἀρχίσανε νὰ σταυροκοποῦνται.

Τὸ παράξενο σύγγεφο προχωροῦσε κι' ὅλο προχωροῦσε, Ἔφτισε τὰ πρῶτα σπαρμένα χωράφια. Χαμήλωσε ξαφνικὰ καὶ τὰ σκέπασε...

Μιὰ ἄγρια φωνὴ τρόμου γιόμισε τὸ τοπεῖο.

— Πανατὰ μου, ἔν ἀκριά!!!

Κατατρομαγμένες οἱ νιὲς ἀρχίσανε τὰ κλάματα. Πήρανε τὸ μονοπάτι νὰ γυρῶσιν πίσω. Ἡ καρπιάνα διαλαλοῦσε κι' ὅλας τῆ μεγάλη συμφορὰ. Ἐξω ἀπὸ τὸ χωριὸ συναντήσανε τοὺς χωριανοὺς. Τρέχανε. Ἡ ἀγωνία λαμπύριζε στὰ μάτια τους. Στὰ χέρια κρατοῦσανε ὅτι βρῆκε ὁ καθένας μπροστὰ του. Προχωροῦσανε σύσσωμοι γιὰ νὰ προλάβουν τὸ κακὸ πὸν τοὺς πλάκωσε. Φτιάσανε ἀγκομαχώντας.

Ἡ ἀκρόδα ρήμαξε κι' ὅλας τὰ πρῶτα χωράφια. Τώρα ρίχτηκε στὰ πὶδὸ κοντινὰ καὶ ροζάνιζε σὰ λυσοσμένη τὸ τρυφερὸ χορτάρι.

Κτυποῦν ἀδιάκοπα, πατοῦν πειστωμένοι μὲ ξεφωνητὰ καὶ κατάρες τὸ συχαμένο ἔντομο οἱ χωριανοί... Τ' ἀγκομαχητὸ δυναμώνει. Τὰ μωρονδέλια ξελαυγγίζονται στὸ κλάμα, πεταμένα χίμω. Οἱ μαννάδες βοηθᾶνε τοὺς ἄντρες τους τώρα. Ὁ παπᾶ Ἀνθιμος προσεύχεται ἀπάνω σ' ἕνα ὕψωμα... Ἄδικα.

— Νάψουμεν φωθκιά νὰ τὴν κρούσουμεν...

Τὸ νέο μέτρο φουσκώνει τὰ στήθια μὲ ἐλπίδες. Τὸ κορμιὰ μὲ δύναμη. Μαζεύονται τὰ ξερόκλαδα. Ἡ φωτιά λαμπυρίζει γιὰ λίγο κλαψιάρικα. Κανένα ἀποτέλεσμα... Τὸ κακὸ ὅσο πάει καὶ μεγρλώνει...

Καταϊδρωμένοι οἱ χωρικοὶ πέφτουνε κατάχαμα ἐξαντλημένοι, νικημένοι. Ἡ καρπιάνα σίγησε. Τ' ἀδύνατα πόδια τοῦ παπᾶ Ἀνθιμου λυγίσανε καὶ κατακύλησε... καὶ τὸ κακὸ θεριεύει, ὅσο πάει καὶ θεριεύει...

* * *

— Νά ὄουμεν εἶντα μεῖλη ἁμαρτία ἐγίνηκεν μέσ στὸ χωριόμ μας, ἰζιαὶ χέλησεν ὁ Ὑψιστος νὰ μᾶς ξηλείψει. Ἐγ κατὰρα τοῦ Θεοῦ ποῦππεσεν πάνω μας...

Αὐτὰ τὰ ἔσοτόμισεν ἡ γερο-Νικόλενα ἡ καμπούρिसα. Τάκουσε ἡ Μαρουθκιά καὶ κρατήθηκε ἡ ἀνάσα της. Ἀναλογίστηκε ξανὰ τὴν ἁμαρτία της τὸ φλογάτο φιλι πὸν ἄφησε νὰ τῆς δώσει ὁ Ἡλίας. Χωρὶς ἄλλο, αὐτὴν ἤθελε νὰ τιμωρήσει ὁ Θεός. Αὐτὴ ἦτανε ἡ μεγάλη ἁμαρτωλή. Αὐτὴ... καὶ πῆρε στὸ λιμὸ τῆς τόσες ψυχές...

Τὴ νύκτα δὲν μπόρεσε νὰ κλείσει μάτι. Οἱ ἴδιες σκέψεις τῆ βασανίζανε ἀδιακοπα κι' ἐξαντλητικά. Ἡ θύμηση τῆς ἁμαρτίας βελόνιαιζε τὸ κεφάλι της ὀδυνηρά. Δὲ χωροῦσε καμιὰ ἀμφιβολία. Ἦτανε βεβαία πὸς αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία. Αὐτὴ... Ἐνοστικώδικα ἔφερε τὸ χέρι της στὸ φιλημένο μάγουλο. Τ' ἄδραξε βίαια. Ἦθελε νὰ τὸ ξεκολλήσει, νὰ τὸ πετάξει μακρὰ. Νὰ

μὴ νοιώθει ἀπάνω της τὸ μολυσμένο αὐτὸ κρέας. Ἴσως ἔτσι νὰ μποροῦσε νὰ βρῆσκε μιὰ σχετικὴ ἡσυχία· μιὰ ὀλιγόλεπτη γαλήνη. Ἐμπηξε βαθιὰ τὰ νύχια της στὴ σάρκα της. Δάγκωσε τὸ κάτω ἄχειλι της γιὰ νὰ μὴ φωνάξει ἀπὸ τὸν ὀδυνηρὸ πόνο τῆς βαθειᾶς γρατισουνιάς. Αἰσθάνθηκε τὸ θερμὸ της αἷμα νὰ ὑγραίνει τὴν παλάμη της. Τώρα προχωροῦσε ν' ἀγκαλιάσει τὸ λαιμὸ της σὰν κορδελίτσα. Στριφογύρισε. Τὰ τριστέλια τῶ ξανε ψιθυριστά: Ἄμαρτωλή... Ἄμαρτωλή...

Πετάχτηκε ὄξω ξυπόλητη. Ἐτρεξε... ἔτρεξε ὅσο πιὸ γογγόρα μποροῦσε. Ἐφτασε στὸ στοιχωμένο πηγάδι τῆς Ἀγιάς Μαρίας. Σήκωσε τὸ σακακοφαγωμένο του σκέπασμα. Αὐτὸ ἔτριξε παραπονιάρικα πὺν τοῦ χιλοῦσανε τὴν ἡσυχία του. Δὲ φοβήθηκε. Ἐκανε τὸ σταυρὸ της κι' ἔσκυψε. Ξαφνικὰ θυμῆθηκε τὴ συγχωριανή της τὴν Τινοῦ πὺν κρεμίστηκε ἀπὸ τὸ σιδερένιο χαλκὰ τοῦ σπιτιοῦ της. Τὴ θάψανε ὄξω ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο. Οὔτε νεκρώσιμη ἀκολουθία, οὔτε μνημόσυνα ἐπέτρεψε ὁ παπᾶ Ἀνθίμος νὰ τῆς κάμουν. Δείλιασε. Ἐκαμε ἓνα βῆμα πιὸ πίσω ἀλαφιασμένη.

"Ὀχι! Αὐτὴ δὲν ἤθελε νὰ τὴ θάψουν σὰν τὸ ψωριάτικο σκυλλί. Δὲν ἤθελε ἡ ψυχὴ της νὰ τυρανιέται μερόνυχτα μέσα στὴ μαύρη κόλαση. Ὀχι... Ὀχι... Ὀχι..."

Ἐσπίξε μὲ ἀπόφαση τὶς γροθιᾶς της. Ἀναίτιαξε τὸ κεφάλι της πρὸς τὰ πίσω. Τέντωσε τὸ λυγρὸ της κορμί καὶ μὲ σταθερὸ βῆμα γύρισε πίσω..

ΦΩΤΟΣ ΧΑΤΖΗΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Τὸ τραγοῦδι τῶν ἀνθρώπων,
τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς
πρέπει τώρα νὰ τὸ ποῦμε,
πὺν σὰ μήνυμα τὸ παίρνει
καὶ μέσ' στ' ἄπειρο τὸ στέλνει
τῶν λαῶν ἢ Λευτεριά.

Μᾶς τὸ φέρνουν οἱ αἰῶνες,
μᾶς τὸ στέλνουν οἱ ἀγῶνες
στὸ λευτέρωμα τῶν σκλάβων,
τὰ σαλπίσματα τῆς Νίκης,

Μᾶς τὸ φέρνουν τὰ ποτάμια
πὺν ἀπὸ αἷμα ξεχειλίσαν
καὶ πλημμύρισαν τὴ γῆς.

Μᾶς τὸ ρίχνουν τὰ κανόνια
σὰ βροντὲς κι' ἀστροπελέκια
πὺν τὸν ὄλεθρο σκορποῦν
σ' ὅσους θέλουν ν' ἀντιστοῦν
καὶ τὸ δρόμο ν' ἀντικόψουν
στὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς.

Καὶ θὰ φτάσει τὸ τραγοῦδι
Μὲ τὰ ρόδα τῆς αὐγούλας,
σὰ χαρούμενο πρῶτ'
σὰ μιὰν ἀνοιχτὴ αἰώνια
σὰν καρπὸς πὺν ὀριμάζει
πᾶ στὸ δένδρο τῆς ζωῆς.
Σὰ μέσ' στ' ὄνειρο τὸ πλάθει
ἢ μαγεύτρα ἢ νυχτιά.

Καὶ μαζὶ μ' ἑμᾶς θ' ἀρχίσουν
τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς
νὰ τὸ ψέλνουν τὰ πουλάκια
μὲ γλυκόλαλη λαλιά
νὰ τὸ παίρνουν τὰ παιδάκια
ἀπ' τῆς μάνας τὰ φιλιά.

Τὸ τραγοῦδι τῶν ἀνθρώπων
τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς
πρέπει τώρα νὰ τὸ ποῦμε!
τώρα πρέπει νὰ μᾶς γίνει
ὁ σκοπὸς μας στὴ ζωή!

Μ. ΕΡΓΑΤΗΣ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είμαι βέβαιος πώς δὲ θάνατοι λίγοι, πού θὰ διερωτῶνται: ἂν ὑπάρχει ἐνδιαφέρουσα ἑλληνικὴ μουσικὴ, ἂν ὑπάρχουν ἀξιόλογοι Ἕλληνες συνθέτες, πού νὰ μποροῦν νὰ σταθεῖν μὲ ἀξιώσεις πλάι σὲ ξένους γνωστούς συγχρόνους συνθέτες. Οἱ ἐνδοιασμοὶ αὐτοὶ εἶναι μερικὰ δικαιολογημένοι γιὰ ὅσους σκέφτονται πόσο μικρὸ εἶναι τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς ἐλευθέρου ζωῆς τῆς Ἑλλάδας, πού μύρρασε ἀπερίσπαστα νὰ ἐργαστεῖ γιὰ νὰ κερδίσει τὸν χαμένο καιρὸ στὴ λεωφόρο τῆς Τέχνης. Ἄλλοι παλι, κι' αὐτοὶ εἶναι πολλοί, πού εἶτε ἀπὸ ἀγνοία καὶ ἀδιαφορία, εἶτε γιὰ εἶναι πρόθυμοι—συνήθως ἀπὸ στομπρισμὸ—νὰ χειροκροτήσουν κάθε ξένη καλὴ ἢ κακὴ ἀξία σ' ὅποιοδήποτε πνευματικὸ πεδίο, αὐτοὶ δύσκολα συγκατανεύουν στὸ νὰ ἀναγνωρίσουν ἀξίες στον τόπο τους. Ὅλοι τους ξεχωρῶνε μερικὰ πράγματα: τὴ θαυμαστὴ δυναμικότητα τῆς αἰώνιας αὐτῆς φυλῆς, τὴν ἀνεξάντλητη δημιουργικὴ τῆς ἱκανότητα, τὴ φλόγα πού ἀκοίμητη καίγει μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ πλούσιον σὲ πνευματικὰ προσόντα λαοῦ, τὸ φῶς τὸ λαμπρὸ πού στάθηκε ὁδηγητὴς του στὴν μακραινὴ πορεία στὸ δρόμο τοῦ πολιτισμοῦ καὶ γενικὰ τὴν ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ δύναμη πού τὸν κάνουν νὰ προχωρεῖ μὲ πηδημάτα γιγάντων ἐνῶ ἄλλοι προχωροῦν μὲ βήματα νάνων. Πιθανὸ νὰ βροῦνε μερικοὶ σκεπτικιστὲς ὑπερβολὴ σ' αὐτὰ τὰ λόγια. Μονάχα ὅμως σὰ συγκρίνει κανεὶς τὴν ἀνύπαρκτη σχεδὸν μουσικὴ ζωὴ τῶν Ἀθηνῶν στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας μὲ τὸν σημερινὸ—πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο—πραγματικὸ ὄργανισμὸ θὰ ἴδῃ τὴ σημαντικώτατη διαδρομὴ πού ἔχει γίνῃ καὶ θὰ νιώσει τὴ φωτεινὴ ἀλήθεια τους. Μέσα σὲ 35—40 χρόνια, ὕστερα ἀπὸ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, τὸν πρῶτο παγκόσμιον, τὴ μικρασιατικὴ καταστροφὴ καὶ τὸ δεινὸ προσφυγικὸ πρόβλημα, ὕστερα ἀπὸ τόσους καὶ ποικίλους πολιτικοὺς ἀγῶνες καὶ μέσα ἀπὸ τίς πιὸ μεγάλες οικονομικὲς δυσχέρειες, μύρρασε ἡ Ἀθῆνα νὰ γίνῃ ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μουσικὰ κέντρα τῶν Βαλκανίων. Ἀληθινὰ ἀξιοθαύμαστη ἀναγέννηση, ποῦ γινε μὲ ρυθμὸ ἀσυνήθιστο σ' ἄλλους λαοὺς. Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴ τὴ νιώθουν ὅσοι ξέρουν πὼς ἄλλοι λαοὶ περπατοῦνε πατώντας στερεὰ στὴ γῆ, μετρῶντας μὲ σύνεση καὶ προσοχὴ τὰ βήματά τους, ἐνῶ ἄλλοι πετοῦνε μὲ τὰ φτερὰ τοῦ νοῦ καὶ τῆς φαντασίας κι' ἀπλώνουν τὴ ματιὰ τους σὲ πλατιύτερους ὁρίζοντες καὶ χαράσσουν—γιὰτί ὄχι;—καινούργιους δρόμους. Καὶ πάνω στὴν ἱερὴ αὐτὴ γῆ τὰ θαύματα δὲν εἶναι ἀγνωστα, οὔτε ἀδύνατα. Ἐδῶ εἶδαν τὸ φῶς καὶ πήραν τὴν πνοὴ τῆς ἀνώτερης δημιουργίας ὅ,τι ἐκλεκτὸ, ὠραῖο καὶ μεγάλο. Κι' ἀπ' ἐδῶ εἶδαν στὴ Δύση τὸ φῶς, ὅπως οἱ Μάγοι τὸν ὁδηγητὴ ἀστέρα. Καθὼς λέει ἕνας μεγάλος θαυμαστὴς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ Γάλλος συνθέτης καὶ ἱστορικὸς Woollett: «Ὅλοι οἱ καλλιτέχνες ὑπῆρξαν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι οἱ ὀφειλέτες τῆς Ἑλλάδας» καμμιά Τέχνη στὸν κόσμον δὲ μύρρασε νὰ φτάσει τὴν τέχνη τοῦ μικροῦ αὐτοῦ προ-

νομιούχου λαού, τῆς ἐκλεκτῆς αὐτῆς γῆς, τῆς χώρας τῆς αἰώνιας ἀνοιξῆς, πού λούζεται στά γαλανὰ νερά τοῦ Αἰγαίου... Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει πὼς δὲ δέχτηκε τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδραση τῆς Ἑλλάδας...»¹⁾

Ἄλλὰ, τότε, γιατί δὲν θὰ δεχόντουσαν τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδρασή της αὐτοὶ οἱ ἄμεσοι κληρονόμοι τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, πού ζοῦνε κι' ἀναπνέουνε στὴν ἴδια λαμπρὴ ἀτμόσφαιρα, σὶὸ ἴδιο λαμπρὸ φῶς τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ; Ἡ σπύθα, ὅμως, φαίνεται πὼς δὲ σβύστηκε, ἢ βλόγα ἀνάβει πάλι στὴν ψυχὴ τοῦ Ἑθνους καὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ δώσει ἀκόμα καρποῦς στὸν παγκόσμιο τρυγητὸ τῆς Τέχνης.

Τὴν ἐγγύηση γιὰ τὸ μελλοντικὸ ἀνέβασμα τῆς Σχολῆς δὲ μᾶς δίνει τὸ παλῆθὸ καὶ μακρονδὸ παρελθόν, μᾶς τὴ δίνει κυρίως μιὰ ζωντανὴ σημερινὴ πραγματικότητα, μᾶς τὴ δίνει ἀκόμα ἡ πηγὴ (ἢ «παγὰ λαλέουσα»), ἀπ' τὴν ὁποῖαν ἀντλεῖ τὴν ἔμπνευσή της ἡ πραγματικότητα αὐτή. Κι' αὐτὴ εἶναι: τὸ λαϊκὸ τραγούδι. Τὸ ἑλληνικὸ λαϊκὸ τραγούδι εἶναι ἀληθινὰ μιὰ πλούσια πηγὴ, πού προσφέρει πολύμορφες ἔμπνευσεις. Εἶναι μαζί ὁ ζωντανὸς παραστάτης τοῦ Ἑθνους στὴν ἱστορικὴ του ζωὴ, ὁ καθρέφτης κ' ἡ ζωντανὴ ἔκφραση τῶν αἰσθημάτων, τῶν σκέψεων, τῶν πόνων καὶ τῶν ποικίλων μαρτυριῶν πού ὁ ἱστορικὸς αὐτὸς λαὸς ἔχει γνωρίσει στὴ μακραίωνη ἱστορία του.

Τὸ ἑλληνικὸ λαϊκὸ τραγούδι ἔχει μὲ περισσὴ δύναμη κάθε εὐγενικὸ συναίσθημα: ἀπὸ τὴ μητρικὴ στοργὴ καὶ τὴν ἀδελφικὴ ἀγάπη ὡς τὴν καλλιχαρωσύνη καὶ τὴ λεβεντιά. Πάνω ἀπ' ὅλα, ὅμως, ἔχει: τὸν ἔρωτα καὶ τὴ λευτεριά. Ὁ πόθος καὶ γιὰ τὸ ἔνα καὶ γιὰ τὸ ἄλλο, πούναι οἱ πρωταρχικὲς καὶ κύριες προϋποθέσεις τῆς φυσικῆς ζωῆς κάθε λαοῦ, ἐκφράζονται στὰ ἑλληνικὰ τραγούδια μὲ πάθος καὶ περιπάθεια, μὲ ποιητικὴ δύναμη καὶ λεπτότητα, μὲ ρομαντικὴ ἔξαρση καὶ ὁμηρικὴ φαντασία. Ἀπὸ τὴ σημασία τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ προκύπτει ἡ ἔθνικὴ ὑποχρέωση τῆς περισυλλογῆς πρῶτα τῶν τραγουδιῶν καὶ τῆς χρησιμοποίησής τους κατόπι στὴν ἐλεύθερη σύνθεση καὶ στὴ δημιουργία, μὲς' ἀπ' αὐτό, Ἑθνικῆς Τέχνης. Γιὰ τὸ δεύτερο, πού ἀποτελεῖ καὶ τὸν κύριό μας σκοπὸ ἐδῶ, θὰ μιλήσουμε πρὸ κάτω. Γιὰ τὸ πρῶτο μπορεῖ νὰ λεχθεῖ πὼς, μολοντί ἔχει γίνεαι ἀξιόλογη ἐργασία, ὥστόσο πολλὰ χρειάζεται ἀκόμα νὰ γίνοναι γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ἡ ἔθνικὴ αὐτὴ ἀποστολή, γιὰ νὰ φέροι καὶ πιὸ μεγάλους καρποῦς. Διάφορες συλλογὲς λαϊκῶν τραγουδιῶν ἔχοναι γίνεαι σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ ὀργανισμοῦς ἢ πρόσωπα. Ἀναφέρουμε μερικὲς: πρῶτὴ συλλογὴ ἔχει γίνεαι ἀπὸ τὸν Γάλλο μουσικολόγο καὶ συνθέτη Bourgaault-Ducoudray («30 mélodies populaires de Grèce et d' Orient», Παρίσι 1879), πού ὑπῆρξε ὁ κυριώτερος ἴσως ἀπόστολος τῆς ἀναβίωσης τῶν ἀρχαίων ἢ ἑλληνικῶν τρόπων. Ἄλλη τοῦ Hubert Pernot: *L' île de Chio* μὲ 17 λαϊκὲς μελωδίεσ τῆς Χίου (Παρίσι 1903) καὶ οἱ ἀκόλουθεσ τῶν δικῶν μας: **Γ. Παχτίου**: «260 δημῶδη ἄσματα» (1905), **Κ. Ψάχου**: «Ἀσίας Λύρα», «Δημῶδη ἄσματα Σκύρου» (1910) καὶ, δευτέρω

1) Βλ. H. Woollett: «Histoire de la Musique», τόμ. I, σελ. 70.

1911, τῆς Γορτυνίας (1925), τῆς «Πελοποννήσου καὶ Κρήτης» (1930, Συλλογὴ «Ὡδείου Ἀθηνῶν»), **Χρ. Ἀποστολίδη**: τῆς Κύπρου (1910), **Γ. Χατζιδάκι**: τῆς Κρήτης (6 τραγούδια, 1910), **Ρεμαντᾶ καὶ Ζαχαρία**: «Ἀρίων» (1917), **Κ. Παπαδημητρίου**: «25 τραγούδια Εὐβοίας», **Μέλπω Μερλιέ**: τῆς Ρούμελης (1931). Ἐπίσης διάφορες συλλογές τῶν: **Αἰμ. Ριάδη**, **Θ. Παπασπυροπούλου**, **Ν. Δάβδα** κ.λ. Ξεχωριστὴ θέση πρέπει νὰ δοθεῖ στὴ συλλογὴ **Γ. Δαμπελέτι** (ἔκδοσι τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν στὴ γαλλικὴ γλῶσσα μὲ πρόλογο καὶ ἑναρμονίσεις τοῦ κ. Λαμπελέτι). Πολλοὶ Ἕλληνες συνθέτες ἔχουν ἀσχοληθεῖ εἴτε μὲ τὴν περισυλλογὴ καὶ γραφὴ λαϊκῶν τραγουδιῶν εἴτε μὲ τὴν ἑναρμόνισή τους¹⁾. Ἡ ἀξία τῶν διαφόρων αὐτῶν συλλογῶν δὲν εἶναι πάντα ἡ ἴδια καὶ μερικῶν ἢ μόνῃ ἀξία βρίσκεται στὸ σκοπὸ τῆς περισυλλογῆς, ἔχει δηλ. πρωτοποριακὴ σημασία. Ἡ καταγραφὴ τῶν τραγουδιῶν, ποὺ κυρίως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ προσωπικὴ ἱκανότητά καὶ εὐσυνειδησία τοῦ λαογράφου μουσικοῦ, εἶναι πράγμα πολὺ δύσκολο, ἂν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψιν πῶς, ἀπὸ τὴ μιὰ, ὁ μουσικὸς δὲ μπερδεύει πάντα σὲ πρώτη ἀκρόαση νὰ καταγράψῃ ὀλόκληρη τὴ μελωδίαν μὲ τὶς λεπτεπίλεπτες, συχνά, διαστηματικὰ καὶ ρυθμικὰς τῆς λεπτομέρειες καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁ λαϊκὸς τραγουδιστὴς ποτὲ δὲν τραγουδαίει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο δύο φορές καὶ μάλιστα ὅταν διακόπτεται στὴν ἐκτέλεση γιὰ τὴν ἀπόδοσι ὠρισμένων λεπτομερειῶν²⁾.

Ἡ κύρια μουσικὴ λαογραφικὴ ἐργασία μὲ πραγματικὰ ἐπιστημονικὸν τρόπο ἄρχισε νὰ γίνεται, στὴν Ἑλλάδα, στὰ 1930 ὅταν ἰδρύθηκε ὁ «Σύλλογος Δημοτικῶν Τραγουδιῶν», μὲ τὸν ἐρχομὸ στὴν Ἀθήναν—καὶ ὕστερα ἀπὸ πρότασιν—τοῦ περιφημοῦ Καθηγητῆ τῆς Φωνητικῆς στὴ Sorbonne καὶ Διευθυντῆ τοῦ Μουσείου τοῦ Λόγου στὸ Παρίσι, κ. Hubert Pernot. Χάρη σὲ εἰδικὸ φωνοληπτικὸ μηχανήμα (τοῦ Οἴκου Pathé τοῦ Παρισιοῦ) ἔγιναν δύο σειρὲς φωνοληπιῶν (1930—1931) καὶ σχηματίσθηκε μιὰ συλλογὴ 222 δίσκων μὲ 639 λαϊκὰς μελωδίαις (66 ἀπ' αὐτὰς βυζαντινὰ μέλη) τοῦ Πόντου, Καππαδοκίας, Δωδεκανήσων, Θράκης, Μακεδονίας κ.ἄ.³⁾. Ἔτσι δημιουργήθη καὶ τὸ «Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο», ποὺ διευθύνεται ἀπὸ μιὰ ἐνθουσιώδη λάτρη τῆς λαϊκῆς Τέχνης, τὴν Κα Μέλπω Μερλιέ ποὺ συνεργάστηκε μὲ ἀξιοθαύμαστο ζῆλον μὲ τὸν κ. Pernot. Ἀργότερα τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο ἐφοδιάστηκε καὶ μὲ δικὸ του φωνοληπτικὸ μηχανήμα⁴⁾. Ἔτσι μπορεῖ νὰ λεχθεῖ πῶς, ἂν ὁ πόλεμος δὲν ἐρχόταν νὰ ἀνακόψῃ αὐτὴ τὴν ἐργασία, σιγά-σιγά θὰ συμπληρωνόταν ἡ περισυλλογὴ τῶν

1) Σποραδικὰς γραφὰς ἑλληνικῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν ἔχουν δημοσιευθεῖ σὲ διάφορα δικά μας ἢ ξένα περιοδικά. Αναφέρουμε τοῦ Bürchner: «Griechische Volksweisen» («Ἑλληνικὰς Μελωδίαις», 1903) στὸ περιοδικὸ τῆς «Διεθνούς μουσικῆς ἐταιρείας» τοῦ Μονάχου. Διάφορες γραφὰς συναντᾶει κανεὶς στὰ παλῆα περιοδικὰ «Φόρμιξ», «Ν. Φόρμιξ» κ.λ.

2) Γιὰ τὰ διάφορα μέσα περισυλλογῆς τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν μιλοῦμε μὲ κάποιον λεπτομερέστερον τρόπο στὴ μελέτη μας «Ἡ Κυπριακὴ λαϊκὴ μουσικὴ» σ. 13. Δεξ. καὶ «Κυπριακὰ Γράμματα» Θ'. ἀρ. 111—112 σελ. 125.

3) Ἡ ὅλη ἐργασία βρίσκεται ἐκτεθειμένη κατὰ τρόπο ἐπιστημονικὸν στὸ βιβλίον τῆς κ. Μέλπω Μερλιέ «Ἡ Μουσικὴ Λαογραφία στὴν Ἑλλάδα» (Ἀθῆναι, 1935)

4) Σύμφωνα μὲ μιὰν ἀνακοίνωσιν στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν στίς 30 Δεκ. 1939.

λαϊκῶν θησαυρῶν. Ἀπ' αὐτῆ τὴν ἄποψη μᾶς ἔχουν ξεπεράσει οἱ Ρουμᾶνοι ὅπως εἶχε δηλώσει στὰ 1939 (20 Μάρτη) σὲ μιὰ διάλεξή του στὸ «Ὁδεῖο Ἀθηνῶν» ὁ λαμπρὸς Ρουμᾶνος μουσικολόγος καὶ συνθέτης κ. Brailoiu, ὑπάρχουν στὰ ἀρχεῖα τῆς εἰδικῆς ὑπηρεσίας γιὰ τὴν περισυλλογὴ τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν 6,800 φωνογραφικοὶ δίσκοι.

Ἡ σημασία, τώρα, τῆς λαϊκῆς μουσικῆς γιὰ μᾶς δὲν εἶναι μονόχα γιὰτὶ ἀποτελεῖ τὸν ζωντανὸ κήρυκα τῆς αἰσθητικῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ γιὰτὶ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ—κ' ἔχει ἤδη πλατεῖα χρησιμοποιηθεῖ—στὴ δημιουργία ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ Σχολὴ ἀνήκει στὶς νεαρὲς Ἐθνικὲς σχολὲς ποὺ εἶχαν δημιουργηθεῖ πρὸς τέλος τοῦ περασμένου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ δικοῦ μας αἰῶνα καὶ ποὺ εἶχαν μιὰ ἰδεολογικὴ κατεύθυνση: τὴ δημιουργία Ἐθνικῆς Τέχνης ποὺ νὰ ἐκπορεύεται καὶ νὰ ἀντλεῖ τὴν ἔμπνευση καὶ τὴν ὑπόστασή της ἀπὸ καθαρὰ ἔθνικες πηγές, κυρίως τὸ λαϊκὸ τραγούδι. Τὸ ἰδεολογικὸ αὐτὸ κήρυγμα, ποὺ ἄρχισε στὴ Ρωσσία στὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα, βοήθηκε ἰδιαίτερη ἀπήχηση σὲ κείνες τὶς χώρες ποὺ δὲν εἶχαν μεγάλη μουσικὴ παράδοση, σὰν τὶς Σκανδιναβικὲς χώρες, τὴν Ἰσπανία, τὰ Βαλκάνια κλ.¹⁾.

* * *

Ὁ Ἕλληνας ἔχει καὶ μιὰν ἄλλη πηγή, ἀπ' τὴν ὁποία μπορεῖ ν' ἀντλήσει: τὴ βυζαντινὴ μουσικὴ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ λέμε καὶ πρέπει νὰ τ' ἀναγνωρίζουμε χωρὶς ντροπὴ ἢ προκατάληψη, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ ὑποχρέωση ἔθνικη μὰ καὶ πρὸς τὴν ἀλήθεια, πὼς ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ περιλαμβάνει ἀληθινούς μελωδικούς θησαυρούς. Πολλοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι—τροπάρια, κοντάκια καὶ πολλὰ σύντομα μέλη—μὲ τὴ μετρημένη καὶ σεμνὴ, ἀλλὰ βαθύτατα ἐκφραστικὴ τους γραμμὴ εἶναι πραγματικὰ διαμάντια. Ἡ βυζαντινὴ εἶναι βέβαια μουσικὴ ρυθμομονωδικῆς μορφῆς (μονοφωνικὴ), ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἔχει πῶς πολὺ ἀναπτύξει τὴ μελωδικὴ πλοκὴ καὶ συχνὰ τὸ βυζαντινὸ μέλος παρουσιάζει εὐδυστροφία καὶ εὐλυγισία ἀξιοθαύμαστη. Βέβαια πολλὰ εἶναι τὰ προβλήματα ποὺ χρειάζονται μελέτη καὶ λύση στὴ βυζαντινὴ μουσικὴ—ἔσωτερικὰ νὰ ποῦμε—καὶ ποὺ ἡ ἐξέτασή τους δὲν ἔχει τὴ θέση τῆς σ' αὐτὴ τὴ μελέτη. Ἡ δημιουργίαι νέων μορφωμένων—εἰδικὰ καὶ γενικὰ—ψαλιτῶν καὶ ἡ συστηματικὴ μετεκπαίδευση τῶν παλαιῶν, ἡ μελέτῃ τῆς ὀρθῆς ἐκφώνησης καὶ φωνητικῆς ἐκτέλεσης, ἡ προσεκτικὴ ἐκλογή καλλιφῶνων κληρικῶν καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ τους μουσικὴ μόρφωση, τὸ διόρθωμα τοῦ πλήθους τῶν παρατονισμῶν, ἡ «ἀποκρυπτογράφηση» τῶν παλαιῶν χειρογράφων, στὰ ὁποῖα, πιστεύουν μερικοὶ, ὑπάρχουν «κρυμμένοι θησαυροὶ» καὶ τὸ νευραλγικώτερο ἀπ' ὅλα: ἡ ἐναρμόνιση ἢ ὄχι τῆς βυζαντινῆς εἶναι προβλήματα ποὺ συζητοῦνται συχνὰ χωρὶς νὰ βρισκεται ἡ λύση. Τὸ τελευταῖο ἰδιαίτερα ἔχει δημιουργήσει τὰ τε-

1) Τὸ ζήτημα τῆς δημιουργίας τῶν διαφόρων Ἐθνικῶν σχολῶν τὸ ἐξετάζω πλατεῖα στὸ βιβλίον μου «Ἀρμονία τῆς Σύγχρονης Μουσικῆς» (Τόμ. I, σελ. 96—142), καθὼς καὶ στὶς μελέτες μου: «Ἡ σύγχρονη Ἀγγλικὴ μουσικὴ σχολὴ» καὶ «Ἡ Φινλανδικὴ μουσικὴ». Δεῖς καὶ «Κυπριακὰ Γράμματα» Δ', σ. 109, 167 καὶ 526, ὅπου πρωτοδημοσιεύθηκαν οἱ δύο τελευταῖες μελέτες.

τελευταία πενήντα χρόνια σφοδρές συζητήσεις, με συμμετοχή ειδικῶν και μὴ, ἀπὸ τῆς ὁποῖας συνήθως ἔλειπε τὸ ἥρεμο καὶ νηφάλιο ἐπιστημονικὸ πνεῦμα¹⁾.

Ὅτι, ὁμως, μᾶς ἐνδιαφέρει πρωτίστως στὴ μελέτη μας αὐτὴ εἶναι: τὸ πλούσιμα τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, ποῦ θὰ φέρει ἡ χρησιμοποίηση βυζαντινῶν μελωδιῶν στὴν ἐλεύθερη σύνθεση. Πολλοί, κι' ὅλας, συνθέτες ἔχουν χρησιμοποίησει αὐτούσιες βυζαντινὲς μελωδίεσ ὡς θέματα σὲ διάφορα ἔργα τους. Ὁ κ. Καλομοίρης χρησιμοποιεῖ τὸν ὕμνο: Τῆ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῶ μ' ἔξοχο τρόπο στὸ φινάλε τῆς «Συμφωνίας τῆς Λεβεντιάς», τὸ θαυμάσιο κοντάκιο τοῦ Γωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ «Ἡ Παρθένος σήμερον» στὴν ὄπερα του «Τὸ δαχτυλίδι τῆς Μάνας». Ἡ μελωδία «Κύριε τῶν Δυνάμεων» χρησιμοποιεῖται σ' ἕνα πρελούτιο γιὰ πιάνο ἀπὸ τὸν κ. Ποιηρίδη τὸ ἔξοχο «Χριστὸς Ἀνάστη» ἀπὸ τὸν Σαμάρα στὴ «Κρητικοπούλα», ἀπὸ τὸν κ. Βάρβογλη στὸ «Ἀλόγεμα τῆς Ἀγαπῆς», ἀπὸ τὸν ὑποφινόμενον σ' ἕνα πρελούτιο γιὰ πιάνο («Λαμπρή»). Ἀλλὰ πολὺ συχνὰ μπορεῖ ὁ συνθέτης, χωρὶς νὰ χρησιμοποιεῖται ὠρισμένη βυζαντινὴ μελωδία, νὰ δημιουργήσῃ βυζαντινὴ ἀτμόσφαιρα μετὰ τὴ χρήση βυζαντινῶν ἤχων καὶ γενικὰ μελωδιῶν με βυζαντινότερο χαρακτήρα.

Πρὸς τὴν κατεύθυνση λοιπὸν αὐτῆ, δηλ. τῆς χρησιμοποίησης τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ καὶ βυζαντινῶν μελωδιῶν—καὶ γενικὰ στοιχείων ἐθνικῶν—ἔχει δημιουργηθεῖ καὶ ἀναπτύσσεται ἡ σύγχρονη Ἑλληνικὴ Σχολή. Πρὶν νὰ μιλήσουμε γιὰ τοὺς κυριώτερους ἐκπροσώπους τῆς Σχολῆς, ἀνάγκη νὰ ἀναφερθοῦμε σὲ μερικοὺς ποῦ μετὰ τὸ ἔργο τους ἔχουνε λίγο ἢ πολὺ συντελέσει στὴν ἀναβίωση τῆς Σχολῆς.

Πρῶτα ἀξίζει ν' ἀρχίσουμε μετὰ τὸν **Νικόλαο Μάντζαρο** (1795—1873), τὸ συνθέτη τοῦ Ἐθνικοῦ μας Ὑμνου. Ὁ Μάντζαρος γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα καὶ ὑπῆρξε λαμπρὸς θεωρητικὸς καὶ συνθέτης. Ἰδρυσε στὴν Κέρκυρα τὴν «Φιλαρμονικὴ Ἐταιρεία Κερκύρας», ὅπου δίδασκε δωρεάν θεωρητικὰ καὶ σύνθεση μετὰ τὴ διδασκαλία του δημιούργησε μερικοὺς νεώτερους συνθέτες, ἀνάμεσα στοὺς ὁποῖους τὸν Ζύνδα. Ὑπῆρξε στενὸς φίλος τοῦ Σολωμοῦ κ' ἐμελοπρῆσε, ἐκτὸς ἀπὸ πολλὰ ἄλλα ποιήματα, ὁλόκληρο τὸν «Ὑμνο στὴν Ἐλευθερία» στὰ 1828²⁾ οἱ δὲ δύο πρώτες τροφές του καθιερώθησαν ἀπὸ τὴν Ἐνωσὴ τῶν Ἑφτανήσων στὰ 1864 ὡς Ἐθνικὸς Ὑμνος²⁾. Ἐγραψε ἐπίσης διάφορα ἄλλα ἔργα, ὅπου εἶναι διάχυτη ἡ

1) Στὸ προαναφ. βιβλίον μου (τόμ. I, σελ. 111) ἐξετάζω τῆς δύο ἀντίθετες ἀπόψεις.

2) Ἐθνικὸς ὕμνος ἐπὶ Καποδίστρια ἔδεν ὑπῆρχε ὡς τέτοιος ἐχρησιμοποιεῖτο ὁποιοδήποτε δημοτικὸ τραγούδι. Ἐπὶ Ὄθωνος ἐπίσημα καθιερώθηκε ὁ Ἀγγλικὸς (μουσικῆ) μετὰ ἀνάλογο ἑλληνικὸ κείμενο («Τὸν Βασίλεά μας Ὄθωνα τὸν πρῶτον, σώσον Θεέ...»), ποῦ καταργήθηκε μετὰ τὴν ἐξορία τοῦ Ὄθωνος.

Ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ Ὑμνου (Σολωμοῦ—Μάντζαρου) εἶνε στὸ Λονδίνο στὰ 1873 γιὰ χορωδία καὶ πιάνο «τῆ φιλομούσῳ δαπάνῃ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ὁμογενῶν» (καθὼς ἀναφέρεται σ' αὐτῆ. Ἡ ἀρχικὴ αὐτῆ ἔκδοσις παρουσιάζει ἀρκετὰς διαφορὰς στὴ μελωδία ποῦναι στὸν «Ἐθνικὸ Ὑμνο» πῶς ἀπλὴ κι' ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τῆς ποικίλης διακοσμητικῆς νότες τῆς πρώτης.

ἐπίδραση τῆς ἰταλικῆς μουσικῆς. Ἄλλοι Κέρκυραῖοι συνθέτες εἶναι ὁ **Σπύρος Σύνδας** (1814—1896), μαθητὴς τοῦ Μάντζαρου, πού ἔχει δώσει τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ μελόδραμα «Ὁ ὑποψήφιος βουλευτὴς» (1867) μ' ἑλληνικὸ κείμενο καὶ πού πέθανε τυφλὸς στὴν Ἀθήνα, καθὼς καὶ ὁ **Ἐδουάρδος Δαμπιλέν** (1820—1903) καὶ ὁ **Γεώργιος Δαμπλῆς** (1833—1889). Σ' αὐτοὺς πρέπει νὰ προστεθεῖ, μὲ κάποια ξεχωριστὴ θέση, ὁ **Παῦλος Καρρέρ** (1829—1896), Ζακυνθινὸς συνθέτης, ποῦγραψε μερικὰ μελοδράματα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα τὸν «Μάρκο Μπότσαρη» (1861), ὅπου παρουσιάζεται τὸ γνωστὸ ὡς λαϊκὸ τραγούδι «ὁ Γέρω-Λῆμος». Εἶναι ἀξιωματικὸ πῶς ἡ πρώτη αὐτὴ κίνηση ἔρχεται ἀπὸ τὰ Ἑφτάνησα καὶ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ βρεθεῖ ὁ λόγος, πού βρισκεται στὴ γειτνίαση μὲ τὴν Ἰταλία· αὐτὴ ὑπῆρξε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ μουσικοῦ δρῦματος (τέλη τοῦ 16ου αἰῶνα) ἢ κυριώτερη μουσικὴ χώρα, ὡς τὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων κλασικῶν. Τὴν ἐπίδραση τῆς ἰταλικῆς σχολῆς στοὺς πρώτους αὐτοὺς Ἑλληνας συνθέτες τὴ βρισκουμε τόσο στὴν ἰδιαίτερη προτίμησή τους πρὸς τὴν ὄπερα, ὅσο καὶ στὴν τεχνοτροπία τους γενικά. Κεῖνος πού ξεχωρίζει μὲ κάποια πιδ συνειδητὴ προσπάθεια πρὸς δημιουργία ἑλληνικῆς μουσικῆς εἶναι ὁ Καρρέρ.

Ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ἦρθε κι' ὁ **Σπύρος Σαμάρας**, συνθέτης μὲ διεθνή φήμη. Ὁ Σαμάρας γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα στὰ 1863 καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα στὰ 1917. Σπούδασε στὸ Κονσερβατοριὸ τοῦ Παρισιοῦ μὲ τὸν Λέο Δελibes καὶ ὑπῆρξε κυρίως δραματικὸς συνθέτης. Πολλὰ του μελοδράματα δόθηκαν μ' ἐπιτυχία στὴ Γαλλία καὶ Ἰταλία, ὅπου ἔζησε ἀρετὸν καιρὸ. Γενικά στὴν Εὐρώπῃ δὲν θεωρεῖται συνήθως ὡς Ἕλληνας, ἀλλὰ ὡς «Ἰταλὸς» συνθέτης. Ἡ τέχνη τοῦ Σαμάρα, ἀληθινά, δὲν ἔχει ἑλληνικὸ χαρακτῆρα, ἐξῆψωσε ὅμως τὸ γόητρο τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, τῆς ἔδωσε φτερά καὶ τῆς πλούτισε τὴ δύναμη γιὰ νέες ἐξορμήσεις. Τὰ γνωστότερά του ἔργα: οἱ ὄπερες *Flora mirabilis*, πού δόθηκε σὲ πρώτη παραστασιὴ στὴ Σκάλα τοῦ Μιλάνου (1886) μὲ θριαμβετικὴ ἐπιτυχία. «Ρέα»—ὅπου μεταχειρίζεται μερικὲς λαϊκὲς μελωδίες—καθὼς καὶ μερικὲς ἑλληνικὲς ὀπερέτες, ποῦγραψε ὅταν ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθήνα στὰ 1911. Ἀφῆκε καὶ σημαντικὸν ἀριθμὸ τραγούδιων.

Μετὰ τὸν Σαμάρα καὶ μερικοὺς μὲ μικρότερη ἀξία ἀρχίζει σιγὰ-σιγὰ ν' ἀνασταίνεται, νὰ ξυπνάει, λές, ἀπὸ βαθὺ λήθαργο ἡ ἑλληνικὴ σχολή. Ἡ μακραίωνη σκλαβιά ἀφῆκε στὴν ψυχὴ καὶ στὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἕθνους τὰ ἔγνη τῆς· ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ἦταν, ἴσως, ἡ ἔλλειψη αὐτοπεποίθησης, ἡ ὑποτίμηση τῶν δικῶν του δυνάμεων. Γι' αὐτὸ στράφηκε ἄλλοῦ, ἀντλήσει δύναμη ἀπὸ κείνους πού ἄλλοτε δεχτῆκαν τὸ δικό του φῶς, προστάθηκε ἀκόμα νὰ γνωρίσει τὸν ἑαυτό του μέσα ἀπὸ τὸ μακρινὸ παρελθόν. Τὸ ξύπνημα ἦταν ἀργό, μὰ μιὰ καὶ τινάχτηκε ὁ αἰτός, τὸ πέταγμά του γίνεται μεγάλοπτερο καὶ γρήγορο, ἡ ματιὰ του λάμπει πάλι στὴ φωτεινὴ ἀτμόσφαιρα, ἡ ἐξέλιξη γίνεται μὲ ραγδαῖο καὶ γοργὸ ρυθμὸ, κι' ἔτσι βρισκόμαστε σήμερα μπροστὰ σὲ πραγματικὴ ἀναγέννηση.

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο).

ΣΟΛ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΡΡΕΑΛΙΣΤΗ ΠΟΙΗΤΗ DAVID GASCOYNE

ΟΙ πειότεροι ποιηταί γράφουν γιά συναισθήματα, και συγκινήσεις πού οί ίδιοι νιώθουν Ίσως πειό έντονα και πού θέλουν νά μοιραστούν μέ τόν κοινόν άνθρωπο. Ό κόσμος τής ποιήσεως των κλει μέσα του τή δοκιμασμένη πείρα του πραγματικού κόσμου, και τό Έργο των εξέλισσεται μαζί μέ τή δική του εξέλιξη γύρω από τ' άνθρωπινα. (Δέ θέλω μ' αυτό νά πώ πώς ή ποίηση είναι άπλως μιá έκφραση άποψεων γύρω από τή ζωή, άλλα μάλλον πώς μεταξύ τής ζωής ενός ποιητή, ως ανθρώπου πού ζή ανάμεσα σέ άλλους ανθρώπους, και τής ποιησης των, υπάρχει μιá παράλληλη εξέλιξη).

Είναι, ωστόσο, κι' άλλοι ποιηταί πού φαίνεται πώς ζοϋν όλότελα μέσα σέ φανταστικούς ποιητικούς κόσμους πού πλάθουν οί ίδιοι γιά τους έσαυτούς των και πού δέν έχουν καμιá φανερή ώφελιμότητα στην έφαρμογή των έπάνω στα προβλήματα του πραγματικού κόσμου. Αύτοί είναι εκείνοι πού συνηθίζουμε νά ονομάζουμε, θαρρώ, «καλλιτέχνες τής άγνης ποιησης» και πού τό Έργο των άσκει γενικά μιá γοητεία έξαιρετική. Γράφουν ποιήματα γιά κάτι ώραίο, πού δέν περιέχουν κανένα διδάγμα και πού γίνονται θρούψαλα στο πρώτο άγγιγμα μέ τήν πραγματικότητα. Είναι σάν τους δραματισμούς του Βεργαίν γύρω από τή γαμήλια εύτυχία, πού δέν είχανε καμιá σχέση μέ τά προβλήματα εκείνα πού του έρημαξαν τό δικό του πραγματικό γάμο.

Ό David Gascoyne είναι Ίσως ό μόνος τεχνίτης τής άγνης ποιησης ανάμεσα στους νέους Άγγλους ποιητές πού βρίσκονται στη ζωή. Ό πόλεμος, ή καταστροφή, ό θάνατος φίλων, ή Σταύρωση, πραγματικότητες πού δέν βρίσκουν άνακούφιση ή παρηγορία, όλα τά μεταβάλλει σ' εύχάριστα αισθητικά άντικείμενα κ' ή όμορφιά των λεκτικών εικόνων του γίνεται δεκτιή σάν δικαιοσύνη του πόνου και τής αγωνιάς του κόσμου.

«... ό Γολγοθάς, πού έφώτιζε των κεραυνών ή λάμψη,
πύρινα μάτια λόγχες
πού οί γραμμές των, ξόμπλιαζαν τό θόλο τουδρανού),
και του Σταυρού τά θρούψαλα,
αυτό, λέν, είναι οί ένοχοι...
Ώ Σύμπαν του θανάτου έσύ.

—χρυσάφι, κόπρος, σάρκα, του πνεύματος ή άρώστεια,

Και, ώ, του κρυμμένου μέσα μας κτήνους θερμή ανάσα...»

Έτσι κι' άν ό άναγνώστης δέν συμφωνεί μέ τέτιο τρόπο άποδοχής, όφείλει νά όμολογήσει πώς ό D. Gascoyne μάς δίνει εικόνες ώραίες, θλιβερές και άσαφείς Ίσως, υά ωστόσο έπιβλητικές.

Ό αισθητισμός του D. G. Έρχεται κι' αυτός σάν μιá μεγάλη άνακούφιση ύστερα από τά τόσα γεμάτα αυτοσυνειδηση Έργα των νεωτέρων Άγγλων ποιητών, είτε Άριστεροί είν' αυτοί είτε Δεξιοί, είτε Άναρχικοί, είτε Χριστιανοί. Ό D. G. θα μπορούσε νά χρησιμεύσει σά θεραπευτικό φάρμακο γιά τή γιαιρεία των ποιητών εκείνων πού φαντάζονται πώς κή άναστάτωση του τραγικού έτούτου αΐωνα» (όπως τήν ονομάζει ό D. G.) γεννάει τήν άνάγκη νά οδηγήσουν αυτοί τήν ανθρωπότητα ξανά στην εύτυχία και τή σωφροσύνη.

Του D. Gascoyne ή μεγαλύτερη άρετή είναι ότι κάνει τόν άναγνώστη του νά αισθάνεται πώς αυτό πού λέγεται στα ποιήματά του δέν μπορούσε νά ειπωθεί μέ κανένα άλλο τρόπο.

Ή ποιηση του, χωρίς νά ναι εύκολη, είν' εύγλωττη, αισθητική, συγ-

κινητική και απόλυτα ελκρινής. Λίγα ποιήματα γράφονται με τόσο εύχαριστη διάθεση χωρίς να χάνουν τη σοβαρότητα του ύφους των. Και είν' αλήθεια ότι τα ποιήματα του D. Gascoyne εκφράζουν, με μοντέρνα ύλικά και σε καινούργιες φόρμες, τη χαριτωμένη και διάφανη εκείνη απόγνωση που λείπει ολότελα από την αγγλική ποίηση από την εποχή του Λάιβολ Τζόνσον.

Λονδίνο, 1945.

ΤΗΛ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ

DAVID GASCOYNE

Τ Ε Ν Ε Β Ρ Α Ε

..... «Τετέλεσται».

Τὸ στερνὸ καρφί ὁ σταυρωτῆς χώνει
καὶ τ' ἀπάνθρωπο ξόμπλι συμπληρώνει,
τὸ καταπέτασμα ὡς κάτω σκίεται —
ὁ τόπος σιέται.

Τοῦ Θεοῦ οἱ πληγὲς σωστὲς μετριοῦνται
κ' οἱ χαζοὶ κ' οἱ δῆμιοι ἀποτραβιοῦνται.
Στὸ βράχο πέρα ὁ τάφος φρικαλέος,
χάσκει ἀβυσσαλέος.

Μουντὸς ὁ ἥλιος — τῆ στερνῆ τ' ἀχιτίδα
κρύβει — τῆς πίστεως χάθηκ' ἡ ἐλπίδα —
ὕψος καὶ βάθος πάνε — οὔτε σημάδι.
Κ' ἡ ἱστορία ρημάδι.

“Ἄς εἶν' ἔτσι — καὶ χειρότερα. Μαζὺ σου
εἶθε νὰ εἶμαστε καὶ μεῖς στὸν Ἄδη,
νὰ γνωρίζαμε καὶ τῆς κόλασῆς σου
τὸ τέλειο τὸ σκοτάδι.

S A N C T U S

Ἄκατανόητη, ὦ Κύριε, μοῖρα!
Μιά ὑπόσχεση ἀποκάλυψης χρόνια,
κι' ὅμως κλεισμένη ἢ θύρα
αἰώνια.

Μαγικὸ θρόϊσμα ἔπο τῆ φυλλωσιά
τοῦ δέντρου τῆς ζωῆς, δροσιά
καὶ νάμα
στὸ θολερὸ τοῦ Θεριστῆ τὸ κάμα.
Παστάδας νυφικῆς μυσταγωγία
κ' ὕμνωδία ἀγγέλων, ἔκσταση θεία,
Μ' ἀπ' τοῦ κελιοῦ τὸ σιδερένιο τοῖχο

χοροπηδάει γοργοπόδα κ' ήχο-
 βολάει μιὰ γραφή, βροντᾶ στ' αὐτιά σου :
 «Καρτερία σὴν ταυτότητά σου».
 Καὶ τοῦ ματιοῦ ἡ ἀκονισμένη λόγχη
 ἀπ' τὴν ὄγρή της ξεπετιέται κόγχη,
 ἀστροπελέκι φεύγει καὶ ξανοίγει,
 κι' ἀλόργεϋει
 πέρ' ἀπ' τὸ κλειστὸ τὸ παραθύρι,
 μὲ τὴ χρυσόσκονη τοῦ δρόμου σμίγει,
 καὶ χορεύει...
 «Νὰ τῆς ζωῆς τὸ πανηγύρι...»

Α Μ Ο Ρ Φ Α Τ Ι

«Γητεύτρα ἐσὺ τοῦ πόνου, φίλησέ με,
 θός μου, φῶς μου, βοτάνι
 κι' αἰώνια κοίμησέ με,
 σὸ γαληνὸ τῆς μνήμης σου λιμάνι...»

ΤΗΛ. ΠΑΝ.

Μπόγιισ' ἀγαπημένη,
 Σὰν τὸ στερνὸ τὸ σώσκουτο θὰ πέση ἀπ' τὸ κορμί
 καὶ τῶν μελῶν μας τ' ἄγγιγμα τ' ὀρμητικὸ τοῦ πόθου
 σὸ ρυθμικὸ τὸ λίκνισμα θὲ νᾶναι πειὰ ἀπαλὸ —
 σὰν οἱ ἀνάσες καυτερὲς θὰ βγαίνουν ἀπ' τὰ στήθεια
 καὶ τὰ διπλάρια οἱ γλώσσες μας θὰ γλύφουν γιὰ δροσιά
 τὴ μυστικὴ τὴ λήκυθο ποῦ θὰ κορώνει τὸ αἷμα,
 πύρινος ποταμὸς —
 κι' ὅταν φλομῶση ἡ φλόγα μας στὶς φλέβες καὶ φουντώση
 κι' ὁ ἀφροδίσιος σπασμὸς καλπάζοντας ζυγώνει,
 τὰ λόγια εἶναι χαμὸς...
 Μὴ τὸ ταραξεῖς τὸ κενό, ποῦ στ' ἄπειρά του βάθεια
 τὴν ἄφωνη μας λαίλαπα ἀντιβογγᾷ ἡ σιγὴ
 πρὸς τ' ἄστρο τὸ ἀείφωτο. Κύτα, ἡ χρυσὴ του κόμη
 τὸν τεφρογάλανο οὐρανὸ σὰν δάδα τὸν φωτίζει,
 ἔνω κάτ' ἀπ' τὸ θόλο του, σὸ θεῖο μας ὄργασμὸ,
 προσφέρουμε ἱερὴ σπονδὴ στῆς σάρκας τὸ βωμὸ. . .

Λονδῖνο, 1945.

Μετάφρ. ΤΗΛ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ

[Ἡ μετάφραση τῶν τριῶν αὐτῶν ποιημάτων εἶναι Copyright καὶ πα-
 ραχωρεῖται ἐξαιρετικὰ στὰ «Κυπριακὰ Γράμματα»].

ΤΟ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΛΟΝ ΤΗΣ ΒΕΝΕΔΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ «Βασιλόπουλλον τῆς Βενετίας» εἶν' ἓνα ἀπ' τὰ δυὸ παραμῦθια, ποῦ ἀποτελέσαν τὸ θέμα τῆς ἀνακοίνωσής μου «Γύρω ἀπὸ τὸ κυπριακὸ παραμῦθι» στὴν «Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν» τὴν 1 Μάη 1943. Δὲς περίληψη τῆς ἀνακοίνωσής στίς «Κυπριακῆς Σπουδῆς», Στ', σ. XXI-XXII).

Ἐξακολουθῶ ἀκόμα νὰ νομίζω πὼς τὸ παραμῦθι αὐτὸ εἶναι τὸ ἀρτιώτερο καὶ ποιητικώτερο, τὸ δραματικώτερο καὶ τεχνικώτερο κυπριακὸ παραμῦθι ἀπ' ὅσα γνῶρισα. Κάπου παίρνει ἐπική ἀπλότητα καὶ μεγαλοπρέπεια, ἀλλοῦ λυρική λεπτότητα, ἀλλοῦ δραματικὴ ζωντανία, καὶ παντοῦ διαφαίνεται ἓνα βάθος πραγματικὰ ἀνθρώπινο.

Τὰ ἐπεισόδια του εἶναι τόσο στενά συνδεμένα ἀναμετοξύ τους, ποῦ δύσκολα μπορεῖ ν' ἀφαιρέσεις ἓνα χωρὶς νὰ χαλάσει ὅλη ἡ λογοτεχνικὴ του ἐνότητα. Καὶ σ' αὐτὸ διαφέρει ἀπὸ τ' ἄλλα παραμῦθια, ποῦ συνήθως ἔχουνε χαλαρὰ ἐπεισόδια. Μερικὰ ἐπεισόδια του ἔχουνε στοιχεῖα ποῦ ἀντιπροσωπεύουν ἀρχέγονες κοινωικὲς καταστάσεις, ὅπως τὴν ἀνθρωποθυσία, τὸ δίκαιο τοῦ μικρότερου παιδιοῦ τῆς εἰκογένειας καὶ, ὡς ἓνα σημεῖο, τὴ στενὴν οἰκειότητα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ ζῶα. Ἄλλοι ἔχουν μυθολογικὸ χαραχτήρα, σὰν τίς Νεραΐδες. Ἄλλα ἐπεισόδια εἶναι μαγικά κι ἀντιπροσωπεύουν τὴν ταγκόσμια καὶ πανάρχαια πίστη στὴ μαγεία καὶ στὰ κατορθώματά της», ὅπως ἡ μετομόρφωση τοῦ Βασιλόπουλου σ' αὐτὸ, τὰ ἐναέρια ταξίδια του, τὸ κάψιμο τῶν τριχῶν του, ὁ ἀριθμὸς 3, τὸ τρικάρφι μαχαίρι. Ἄλλὰ τὸ παραμῦθι αὐτὸ νομίζω πὼς περισώζει καὶ τοπικὲς ἀναμνήσεις γιὰ τίς ἐμπορικὲς καὶ ἄλλες σχέσεις τῆς Κύπρου μὲ τὴ Βενετία, κ' ἔτσι, ἀν τοποθετήσω γιὰ πιθανὴ ἐποχὴ τῆς τελειωτικῆς ἀπάρτησής του τὴ Φραγκοκρατία, ἴσως νὰ εἶμαι δικαιολογημένος.

Σχετικὰ μὲ τὴν τεχνικὴ του ἔχω νὰ παρατηρήσω πὼς ἡ διήγησή του εἶναι ἄψογη, μὲ ἀδιάσπαστη ἀρχιτεχτονικὴ κι ἀπὸ μαστορικὸ χέρι καμωμένη, κινημένο ἀπὸ πλούσια καὶ ζωηρὴ φαντασία. Ἐπειδὴ μάλιστα ὑπάρχουν ὀλόκερα κομμάτια σὲ πλείους δεπαντασύλλαβους, μποροῦμε δικαιολογημένα νὰ υποθέσουμε πὼς τὸ παραμῦθι αὐτὸ ἴσως νὰ εἶχε κ' ἔμμετρη διασκευή ποῦ χαθῆκε. Ἔτσι, ἴσως, ἐξηγοῦνται καὶ τὸ γλαφυρὸ καὶ ποιητικὸ τοῦ ὕφους, ἡ περιποιημένη καὶ καλοστολισμένη φράση του, οἱ ποιητικὲς μεταφορὲς καὶ εἰκόνες του, τὰ ζωγραφικὰ καὶ παραστατικὰ ἐπιθετα καὶ ρήματα, ποῦ τόσο πλούσια παρουσιάζονται σ' αὐτὸ δίνοντας ἓνα λυρικὸ φόντο στὴ διήγηση. Πρέπει ἀκόμα νὰ προσεχτεῖ ἡ δραματικὴ ὀξύτητα ὄχι μόνον στὴ διήγησιν ἀλλὰ καὶ στὴν οὐσία του, μὲ τίς συγκρούσεις τῶν διαφόρων χαραχτήρων, ποῦ διαγράφονται καθαρὰ, μὲ τίς περιπέτειες καὶ ἀναγνώσεις, μὲ τὸ τραγικὸ πάθος κάποτε, καὶ μὲ κάτι σὰν «κάθαρση»—στοιχεῖα ποῦ φαίνονται σὰν ἀπήχησιν ἀρχαίας τραγωδίας. Ὡστόσο ἡ ἥμερη μεγαλοπρέπεια τῆς διήγησής του δίνει ἓνα ἐπικὸ περίγραμμα, ποῦ εἶναι τὸ κάθαιτὸ χαραχτηριστικὸ τῆς ὅλης διάρθρωσής κ' ἐμφάνισής τοῦ παραμυθιοῦ—ὅπως στὰ ἐρωτικὰ ποιητικὰ μυθιστορήματα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Γενικὰ τὸ «Βασιλόπουλλον τῆς Βενετίας», κι ὡς ἔχει στὰ ἐπεισόδια μερικὸ γενικὰ στοιχεῖα ποῦ βρίσκουμε στὰ «διεθνή» παραμῦθια, ὅμως ἔχει βαθιὰ ἑλληνικὴ σφραγιδα καὶ διακινεῖται ἀπὸ ἑλληνικὸ ἀγέρας. Γιατὶ εχτός ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ περιβάλλον ποῦ δημιουργοῦν τὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ

ἔθιμα τῶν προσώπων του, τὰ φορέματά τους κ.λ.π. ἡ ἑλληνικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς κι ὁ ἑλληνικὸς τρόπος στὴν παράστασή της, τοῦ δίνουν ἑλληνικὸ χαραχτήρα.

* * *
 Ὅπως καὶ ἄλλοτε τὸ ἐτόνισα, ἀπὸ τῆ μελέτη τῶν λαϊκῶν μνημείων τοῦ λόγου: θὰ χυθεῖ νέο αἷμα στὴν ἀναιμικὴ κυπριακὴ λογοτεχνία, θὰ τεθοῦν στερεώτερα θεμέλια στὸν τοπικὸ χαραχτήρα της, καὶ θὰ βοηθηθεῖ μιὰ πραγματικὴ ἀναγέννησή της, ὅπως ἔγινε στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰ. με τὴ συμβολὴ τῆς λαογραφικῆς ἐργασίας τοῦ Πολίτη. Κι ἀκόμα, μαζὶ με τὸ τοπικὸ χρώμα ποῦ θ' ἀποχτήσει, θὰ μπορέσει νὰ προσανατολιστεῖ ὀρθότερα στὰ σύχρωνα προβλήματα καὶ ρεύματα, καὶ πλαταίνοντας τοὺς ὀρίζοντές της θὰ πετύχει κανονικὴ, ὄργανη κὴ ἀνάπτυξη κι ὄχι ἀκαιρες κι ἀστάθμητες μμήσεις.

Ἰδιαίτερα τὸ παραμῦθι ἔχει ἄμεση σχέση με τὴ δημιουργικὴ λογοτεχνία. Σ' ἄλλους λαούς, ὅπως γράφει ὁ Γ. Α. Μέγας «ἡ ποικιλὴ πληθὺς τῶν ἀρχικῶν στοιχείων καὶ ἡ γοητευτικὴ ἀνάμειξις ἀτελειῶτων ἱστοριῶν διηγείρεν εἰς ἐκλεκτοὺς ἀφηγητὰς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ ἀναλύσων καὶ νὰ συνθέσων, νὰ πλάσων καὶ νὰ μορφώσων τὸ παραμῦθι σύμφωνα με τὸ νόημα τῆς τέχνης». Τὸ ἴδιο μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνει καὶ σέ μᾶς. Τὰ παραμῦθια μᾶς μποροῦν ν' ἀποτελέσων τὸν πυρῆνα μιᾶς ἐξαιρετικῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, προπάντων γιὰ τὰ παιδιὰ.

Ἡ πρώτη δοκιμὴ ἄρχισε κιόλας νὰ γίνεται στὴν Κύπρο καὶ με καλά, νομίζω, ἀποτελέσματα. Τὸ «Βασιλόπουλλον τῆς Βενεδιάς» τὸ δραμα τοποίησε γιὰ παιδιὰ κάποιος μου φίλος ποιητῆς καὶ τοῦ ἔγραψε μουσικὴ ἕνας καλὸς μᾶς μουσικὸς. Τὸ παιδικὸ αὐτὸ δραματάκι παρουσιάζεται τις ἡμέρες αὐτές, ἐξαιρετικὰ φροντισμένο, ἀπὸ τὸ Παρθεναγωγεῖο Ἀγίου Κασσιανοῦ Λευκοσίας. Τὸ ἴδιο θέμα τὸ ἐργάζονται γιὰ μιὰ ποιητικὴ, δραματικὴ καὶ μουσικὴ δημιουργία με μεγαλύτερες ἀξιώσεις οἱ ἴδιοι μου φίλοι, ποιητῆς καὶ μουσικὸς, κι ἂν κρίνω ἀπὸ τὰ λίγα κομμάτια ποῦ γνῶρισα, θὰ εἶναι ἐξαιρετικὴ καλλιτεχνικὴ δημιουργία.

Τὸ «Βασιλόπουλλον τῆς Βενεδιάς» μοῦ τὸ ἔδωσε ὁ κ. Ν. Παπανικὸ πούλος ἀπὸ τὴν Πόλη τῆς Πάφου, ὅταν ἦταν μαθητῆς μου, καὶ τὸν εὐχαριστῶ κ' ἐδῶ θερμότατα. Εἶναι γραμμένο στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς ΒΑ Πάφου. Παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον κι ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ του ὀψη, μὰ γι αὐτὸ θὰ γράψω ἄλλοτε, ἅμα μπορέσω νὰ δημοσιέψω κι ἄλλα ἀνάλογα γλωσσικὰ κείμενα ποῦ ἔχω.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣΗΣ

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Μιάφ βολὰν κ' ἕναν καιρόν, στοὺς παλιούς καιρούς, εἶχεν κίτω στὴμ Πάφουν ἕναφ Ρῆαν, κ' ἐβουλήχην νὰ πάει πέρα τῶν περῶν ταξτεῖν νὰ σεριαντεῖ. Κι ἀρώτηεν τὲς κόρες του εἶντα ποῦ χέλουν νὰ τῶφ φέρει κανίσκια. Ἐπολοήχην πρῶτα ἡ μιλλύττερη ποῦ ἴουν πολλὰ προκομμένη, κ' εἶπεν του:

— Ἀφέντη μου, ποῦ νᾶχεις τὰ πολλὰ καλά. Ποῦ νὰ πᾶς καὶ νᾶορεις με εἶαν καὶ χαράν, ἐγίῶνι χέλω νὰ μοῦ φέρεις ἕναφ φουστάνιν, ποῦ νᾶχει τὸν οὐρανὸν με τ' ἄστρον πάνω ζωγραφισμένον.

Ἡ μεθιακὴ ἡ κόρη του ἡ καμαροβρουῦσα ἐξήτηέν του καὶ τούτη

ἕναφ φουσιάνιν, πού νάχει τὸν γιालόν, μὲ οὔλα του τὰ ψάρια πάνω ζωγραφισμένα.

Κ' ἡ τρίτη ἢ πολλοπαῖσσα, ἢ ὁμορφύτερη πὸ οὔλες, πού οὔλον τέρια καὶ μαράζια ἐπότιζεν τὸν κύρην της, ἔμεινεν μουλωτὴ **κ'** ἐν ἔσυν-τόχανεν.

— Πέ μου καὶ σοῦ, κορούλλα μου, εἶντα πού χέλεις νὰ σοῦ φέρω.

— Ἄχης' με νὰ τουσιουντιστῶ, κυρούλλη μου, λαλεῖ του, **κι** ὡς τὸ πωρνὸλ λαλῶ σου.

Ὀλονυχτὶς τουσιούντιζεν εἶντα πὸννὰ ζητήει. Ἦρτεν στὸν νοῦν της ἄξιπλα ἢ ἡ καὶ τοῦ μαγαλλᾶ της ἢ κουτοῦ πὸν εἶχεν ταῖριν της στήμ πολλοπαοσύνην. Σηκώοτηκεν πού τὸ ξιχώτιν **κ'** ἐφόρηεν σιασιαριστὰ τὰ ρούχα της καὶ πού τὸ σιασιαρισμόν της ἀνιφτη **κι** ἀνακούτρουλλη ἐπῆεβ βουριστὴ στήν κοτζιάκαρην, πού ἔχαιρεν τῆς κάτω γῆς τα μονοπάδια καὶ τῆβ βρύσην πού ἔχεν τ' ἀθάνατον νερόν. **Κι** ὅσον **κ'** ἐμπέην ἔσσω της ἢ ρηοπούλλα, ἐχαιρέτηεν την ταπεινά, **κ'** ἔσκυψεν **κ'** ἐφίληεν τὰ πόδια της **κ'** εἶπεν της:

— Θεκιούλλα μου κοτζιάκαρη, πού νάχω τὴν εὐκεύλλασ σου, μιὰχ χάριν χέλω πού λλόου σου σήμερα νὰ μοῦ κάμεις. Ὁ κύρης μου ἐβουλήχηκεν νὰ πᾶ στὰ ξένα μακρινά, τῆς Βενεδικιάς τὰ μέρη, **κι** ἀρώτηχέμ μας εἶντα πού χέλουμεν νὰ μᾶς φέρει κανίσκια. Οἱ ἀρφάες μου ἐζητήχασιν φουσιάνια ὀλομέταξα, ζωγραφισμένα μὲ τὸν οὐρανόν καὶ μὲ τὴν γάλασσαν. Μὰ ἐγιώνι ἐν ἐγγελίστηκα νὰ τοῦ πῶ πριχοῦ σὲ ἀρωτήχω. **Κ'** ἦρτα κοντά σου βουριστὴ γιὰ νὰ μοῦ παραγγυεῖλεις ἔσου πού χαιρεις περισσὰ πὸ οὔλες παραπάνω.

Καὶ τότες ἢ ἡ καὶ ἢ πολλοπαῖσσα πολλὰ εὐκαριστή(ν), πὸς μιὰ ρηοπούλλα ἔακουσθὴ ἦρτεν νὰ φίσει τῆβ βουλήν της.

— Κορούλλα μου, πού ἴσαι ὄξυνη, πού νάχεις τὴν εὐκήμ μου. Ἡ στίμιαση πού μῶωκες πολλὰ ἴννα σὲ φελέγει. Ἀφουκράστου μου εἶντα πὸννα τοῦ πεις, λαλεῖ της: «Κυρούλλη μου, ὄντας θὰ πᾶς μὲ το καλόν στῆς Βενεδικιάς τὰ μέρη, μιὰχ χάρημ μόνον σοῦ ζητῶ ἄχ χέλεις νὰ μοῦ κάμεις: Τρεῖς γρουσές μάλλες, πού τὴν κεφαλὴν τοῦ γιοῦ τοῦ Βασιλιᾶ τῆς Βενεδικιάς, χέλω γιὰ νὰ μοῦ φέρεις».

— **Κ'** εἶντα πὸννὰ μοῦ χρειαστοῦν οἱ μάλλες τῆς κεφαλῆς τοῦ γιοῦ τοῦ Βασιλιᾶ; ἀρωτᾶ τῆρ ἡ καὶ τὴν πολλοπαῖσασαν ἢ ρηοπούλλα.

— Ἐν ἔν γουλιὰ ἰκή σου, λαλεῖ της ἢ κοτζιάκαρη. Τὸν καιρόμ πὸν νὰ σοῦ τὲς φέρει, ἔρκεσαι καὶ παραγγέλλω σου. Ἄτε, πάαινε στήν εὐκήμ μου.

Κ' ἡ κόρη χαιράμενη ἐπῆεν βουριστὴ στὸν κύρην της. **Κι** ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτηχεν, εἶπεν του εἶντα πού ἔχεν νὰ τῆς φέρει.

— **Καὶ** κόρη μου, λαλεῖ της, εἰς τὰ γρουσὰ ἢ Βενεδικιά ἔμ πολλοξακουσμένη, **κ'** ἐμ μοῦ λαλεῖς νὰ σοῦ φέρω ὀλόγρουσα κλινάρκα καὶ φουσιάνια, **κ'** ἔβαλές με νὰ σοῦ φέρω γρουσές μάλλες πού τὰ γρουσὰ μαλιὰ τοῦ βασιλόπουλλου τῆς Βενεδικιάς;

— Μὰ γιῶνι τοῦτες χέλω, λαλεῖ του, **κι** ἄδ δέμ μοῦ τὰ φέρεις, τὸ

καράϊν πὸννὰ σὲ πάρει, πὸ **κ**εῖ **καὶ** **κ**εῖ νὰ πααίννει **καὶ** ποὰ **καὶ** δὰ νὰ μὲν ἔρκεται.

Τέλος πάντων, νὰ μὲν τὰ πολλυλοοῦμεν, ὁ Ρῆας ἐποχαιρέτηγεν τὲς κόρες του **καὶ** τοὺς δικούς του οὐλους, ἐμπέτη μὲς στὸ καράϊν, **κ**' ἐλάμνιχεμ μὲ τὸ καλὸν νὰ πάει πέρα τῶν περῶν σὲ μακρονὸν ταξίιν. Ὑστεροὰ πού πολλὲς ἡμέρες ταξίιν ἔφτιαεν στηβ Βενεδιάν. Πρῶτα πρῶτα ἐπῆεν **κ**' ἐχαιρέτηεν τὸβ Βασιλιάν τῆς Βενεδιάς **κ**' ἐπῆεν του **καὶ** πολλὰ κανίσκια πού τὴν Κύπρου. Ὁ Βασιλιάς ἐκαλοεῖεν τον, **κ**' εὐκαριστήχηκεμ πολλὰ ὁ Ρῆας πού τὸ καλὸν του φέρισμον. Ἀφούτις ἔκαταεν πολλὸν **κ**αιρὸν μὲς στὴν ὄμορφην Βενεδιαν, πού 'ναι χτισμένη μὲς στὸγ γιὰλὸν σὰν ἕναν ὄμορφον νησίιν, ἐξιφάντιωεν καλὰ μὲ πολλοὺς καλοὺς ἀγρώπους ἀρκόντους, **κ**' ἐδιανέφτην καλὰ μὲς σ' **κ**είνους τοὺς ὄμορφους τόπους, ἐφούμνιγεν τὰ φουστάνια **κι** ἄλλα κανίσκια τῶγ κορῶν του **καὶ** τοὺς δικούς του, **κ**' ἐλάμνιχεμ μὲ τὸ καλὸν νὰ στραφεῖ πίσω στὸν τόπον του, στὸ ρηάτον. Γιὰ τὴν ὑπόσκεσην πό-ωκεν τῆς κόρης του τῆς μιτσιάς, ἐξίχην τέλεια, γιατί, τὸ παριπάνω, ἐφάνηκέν του πολλὰ πελλάριχη. **Κ**' ἐπικιασεν τῆς ἄλλα ὄμορφα **κι** ἀκριβὰ πράματα, φουστάνια μεταξωτὰ **καὶ** γρουσαφικά. Μὰ ἐπειδὴς **κ**' ἐκαταράχηκέν του ἡ κόρη του, ἂδ δὲν τῆς φέρει τὲς μάλλες τοῦ Βασιλόπουλλου, τὸ καράϊν του πὸ **κ**εῖ **καὶ** **κ**εῖ νὰ πααίννει **καὶ** ποὰ **καὶ** δὰ νὰ μὲν ἔρκεται, γιὰ αὐτὸ ἐν ἡμποροῦχεν νᾶρτει στὸν τόπον του. Ἀφούτις ἐχαλασομάχηγεν πολλὲς ἡμέρες **κ**' ἐν ἡμποροῦχεν νᾶρτει πίσω, ἀθθυμήχηκεν πὸς ὅτι ἐμ πού τὴγ κατάραν τῆς κόρης του, πὸν τῆς ἐφερεν τὲς γρουσὲς μάλλες τοῦ Βασιλόπουλλου τῆς Βενεδιάς. Ἐε!... τότες ὁ ὁ Ρῆας, χέλονιας **καὶ** μὴ, ἀναγκάστην νὰ στραφεῖ πίσω στηβ Βενεδιάν, γιὰ νὰ πασάχει νᾶβρει τὸ Βασιλόπουλλο, **καὶ** πέρκιμον ἡῦρει κανέναν ὄρθ τρόπον μὲ κανέναφ φίλον του **καὶ** πάρει τρεῖς μάλλες πού τὴν κεφαλήν του, γιὰ νὰ πάρει τῆς κόρης του πού τοῦ καταράχηκεν.

Ἀφούτις μιὰβ βολὰν **κ**' ἐστράφηκεν πίσω γιὰ τοῦτον τὸμ ματιέν, ἔκαταεν **κ**' ἐδιαλοῖζετον εἰντα λοῖς ἐννὰ τὰ κατὰφέρει. Ἐπὶ τέλους τοῦ ὄρθ ἦρτεμ πού τὸθ θεὸν μιὰ φώτισις: Ἐσκέφτην νὰ μάχει πκοιὸς ἐν ὁ παρμπέρης του. Ὅντας ἔμαχεν πκοιὸς ἐνι, ἐπῆαινεν **κ**' ἐξιοῦρίζετον κοντὰ του. Τὸν ἐπικέρωνεν πολλὰ ἀκριβὰ πάντα, **καὶ** ἵτσου μὲ πολλὰ κανίσκια **κ**' ἔκαμεφ φιλιὰμ μαζίν του. Ἐποχρέωσέν τον τόσομ πολλὰ ὁ Ρῆας τὸμ παρπέρην, ὥστε ἦχελεν **κι** ὁ παρπέρης νὰ τοῦ κάμει μιὰν ὄφκολιαν, γιὰ νὰ ψιερωχοῦν ἄλλες ὑποχρέωσες. Λοιπὸν μιὰν ἡμέραν πού ἐξιοῦριχεν ὄρθ τὸρ Ρῆαν, **κι** ὁ Ρῆας ἔωκεν τοῦ παρπέρην ἕναν ὀλόγρουσοδ δαχτυλίιν **κ**αι **κ**αίσιιν, λαλεῖ του ὁ παρπέρης:

—Μὲ ἐποχρέωσες πολλὰ, ἀφέντη Ρῆα, **καὶ** χέλω νὰ σοῦ κάμω **κ**' ἐγὼ ἐγιώνι ἂν ἡμπορήχω μιὰγ καλοσύνην. Μὰ εἶμαι φτωχὸς **καὶ** μαραζώννω ὅπ πὸν ἔχω τίποτε νὰ σοῦ ὶκω **κ**' ἐγιώνι.

Τότες εὐτὺς ὁ Ρῆας, πού ἐκαρτέραν νᾶβρει τοῦτον τὸν πτεναχάν, πῆε εἶπεν του:

—Ἐν ὄφκολον, μᾶστρε, νὰ μοῦ κάμεις τὸ μιαλλύττερον καλὸν πού ἔχει στὸγ κόσμον, ἄμα χελήχεις.

Ἄμα **κι** ἀκουχεν ὁ παρπέρης ὅτι περῶν του νὰ κάμει **κι** αὐτὸς

τοῦ Ρῆα καλόν, ἔχαρέφτην πολλὰ καὶ τοῦ ἔωκεν τὸν λόον του νὰ κάμει ὅ,τι τοῦ πεῖ.

— Ἀφούτις ἔχεις πολλὴν εὐχαρίστηγην νὰ μοῦ κάμεις καλόν, ἔγω ἔναλ λόον νὰ σοῦ πῶ, καὶ ἄμ μοῦ τὸ κάμεις, ἐννὰ ἔεις πολλὴν καλὸν πού λλόου μου. Ἄκου λοιπόν, φίλε μου παρπέρη, λαλεῖ του ὁ Ρῆας. Ἐμαχα πὼς ὅτις παυίνεις κάχη μέρα καὶ ξιουρίζεις τὸν γιόν του Βασιλιᾶ σας. Ἐν ἀλήθεια;

— Ἰνναί, ἐν ἀλήθεια, λαλεῖ του ὁ παρπέρης.

— Λοιπόν, νὰ κάμεις ὅ,τι κάμεις, νὰ κόψεις πού τὴν κεφαλὴν τοῦ Βασιλόπουλλου τρεῖς μάλλες γρουσῆς νὰ μοῦ φέρεις καὶ γρειάζουμαί ιες. Πέη-χαλή, ἄμ μπορεῖς, πρέπει νὰ μοῦ τὲς φέρεις ὡς τὸ πωρνὸν τὸ ἔιλις.

Ὁ παρπέρης ἐτουσιούντιχεν λλίον κ' ὑποσκέην εἰς τὸν Ρῆαν νὰ τὸ κάμει. Ὁ παρπέρης πὸ κείνην τὴν ὥραν, ἔπεσεν εἰς τὸν τουσιουντισμόν, εἶντα λοῆς ἐννὰ τὸ καταφέρει. Τὸ Βασιλόπουλλον εἶχεν πάντα μιτὰ του δικὸ παλληκάρκα ἀρματωμένα μὲ κοφτερὰ σπαθιά πού τὸν ἐγλέπασιν. Ὁ παρπέρης ἐδιαλοῦζετον, μὲ πσοῖόν τρόπον ἐννὰ βρεῖ ἀραλλίκιν γιὰ νὰ μπορήει νὰ κόψει τὸμ μόνον τοὺς ἀγρώπους του νὰ μὲν τὸν γούσιν, καὶ νὰ κόψει τρεῖς μάλλες γρουσῆς πού τὴν κεφαλὴν τοῦ Βασιλόπουλλου. Πού τὸν τουσιουντισμόν του τὸμ πολλὴν ἦτουν νὰ πελλάνει. Ἄξιπα σὰν ἐδιαλοῦζετον ἠῆρεμ μιὰν ὀφκολίαν: Εἶχεν ἕναμ μαχηταροῦδιν κοντὰ του, ὄξυπνον πολλὰ, τῆς ὀρκῆς τοῦ Θεοῦ. Εὐτὺς ἐφώναξεν του κ' εἶπεν του:

— Ἰτσου κ' ἴτσου γουλιάν ἐννὰ κάμω. Νὰ μοῦ τανήχεις κ' ἐσοῦνι νακκουρίν καὶ ἄν τὰ καταφέρουμεν, ἐννὰ γούμεν πολλὴν κκιάριν. Καὶ σὰν ἐτουσιούντιξα, ἠῆρα τούτην τὴν ὀφκολίαν: Τὸ πωρνὸν πῶν νᾶρτει τὸ Βασιλόπουλλον νὰ ξιουριστεῖ, ἐσοῦ ἐννὰ μείνεις κάτω, καὶ νὰ βάλεις λλία παλιοχόρτικα μὲς τὸ κατόν καὶ νὰ τῶν γώκεις φωδιάν καὶ ν' ἀρκέψεις φωνῆς γιὰ νὰ βουρήχουν νὰ τὴν ἰσβύχουν καὶ τότες ἐννὰ βουρήχουν κ' οἱ ἀγρῶποι πού γλέπον τὸ Βασιλόπουλλον καὶ τότες νᾶβρω κ' ἐγιώνι ἀραλλίκιν νὰ κάμω τὴν γουλιὰμ μου. Νὰ κάμεις ὅ,τι σοῦ λαλῶ καὶ νὰ σοῦ ὠκω πέντε γρουσὰ παξίσις.

— Καλά, μᾶστρε, εἶπεν του τὸ μαχηταροῦδιν, μείνε ἀνενηνοῖος κ' ἐκατάλαα εἶντα πῶν νὰ κάμω.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν πού τὸ πωρνὸν, ὅσον κ' ἐξέην ὁ ἥλιος κανέναν κονταρόξυλόν πάνω, νὰ σου κ' ἐκατέην τὸ Βασιλόπουλλον μὲ τοὺς ἀγρώπους του γιὰ νὰ ξιουριστεῖ. Μάνι μάνι ὁ παρπέρης ἐτοιμάστην νὰ τὸν ἐξιουρίγει. Ὅσον κ' ἔκαμεν τὴσ σαπουνιὰν καὶ ἀρκιεφεν κ' ἐξιουρίξεν τον, ἀκούστηγεν φωνῆς καὶ τζιαρίστρες τοῦ κοπελλουδκιού, πού φώναεν:

— Βουράτε!... Φωδκιάν... Βουράτε... γιὰ ὄνομαν τοῦ Θεοῦ... κ' ἐννὰ κρούχωμεν...

Εὐτὺς τὸ Βασιλόπουλλον ἐπρόσταξεν τοὺς ἀγρώπους του νὰ ὄυν εἶνταμ πού συμβαίνει καὶ νὰ τανήχουν καὶ κείνοι νὰ σβύχουν τὴφ φωδιάν. Τότες ὁ παρπέρης ἐν ἔχασεν καιρὸν κ' ἔκοφέν του τρεῖς μάλλες γρουσῆς πού τὴν κεφαλὴν τοῦ Βασιλόπουλλου κ' ἔχωσέν τες. Ὁ παρπέρης

ρης τότες πού τήχ χαράν του, πού τὰ κατίφερεν ὅπως ἤγελεν, ἐν ἐκάχου-
τουν χαμαί. Τό ἔιλις κείνης τῆς ἡμέρας ἦρτεν ὁ Ρῆας στόμ παρπέρην
φορτωμένος κανίσκια. Ὅσον κ' εἶεν τον ὁ παρπέρης, ἐβούρηχεχ χαρούμε-
νος κ' ὑποέχτην τον.

— Ἀφέντη Ρῆα, λαλεῖ του ὁ παρπέρης, κείνον πού ἤγελες ἔκα-
τόρτωγά το, δόξα σοι ὁ Θεός! Ὅριστε. Κρατῶ τες. Νά τες!

Κ' ἔωκέν του τές τρεῖς γρουσές μάλλες τῆς κεφαλῆς τοῦ Βασιλό-
πουλλου τῆς Βενεδιάς. Ἄμα κ' ἐπιαχέν τες, ἔχαρέφτην πολλά κ' ἔωκεν
τοῦ παρπέρη ὁ Ρῆας πολλά μιáλον παξίσιν. Ἐποχαιρέτηχέν τον κ' ἔφρην.
Ἐπῆεν εὐτὺς εἰς τὸ καράιν του πού τὸν ἔκαρτεροῦχαν οἱ συντρόφοι τοῦ
Ρῆα. Ἐμπέηκαν μὲς στό καράιν, ἐσηκῶχαν τὰ πανιά, κ' ἐφύσηχεν ἕνας
πολλὰ καλὸς ἄνεμος, καὶ σὲ λίτες ἡμέρες ἦρταν μὲ πολλὴν ὀφκολλίαν εἰς
τὸν τόπον τους ὅπου τοὺς ἔκαρτεροῦχαν οὐλοὶ οἱ δικοὶ τους.

Ὅσον κ' ἄραξεν τὸ καράιν, ἐόχηχ χαπάριν σὲ οὐλον τὸ ρηάτον,
κὶ οὐλος ὁ κόσμος ἐβούρηχεν νὰ τοῖς ὑποεχτεῖ. Πρῶτα πρῶτα ἦτουν οὐ-
λον τὸ συγγενολὸν τοῦ Ρῆα. Δεύτερα, οἱ μπροστοὶ τοῦ ρηάτου κ' ὕστε-
ρα πολλὺς ἄλλος κόσμος. Τὰ φουσαῖα τοῦ ρηάτου ἔκάμαν του πολλὴν τά-
ξην. Κὶ οὐλοὶ τους ἔχαίρουντο πούρτεν ὁ Ρῆας καλὰ κ' ἐν ἔπαχεν κανέ-
ναν κακόν.

Ἄμα κ' ἐπῆεν ἔσω του καὶ ἠσύχασεν λῖον, ἔωκεν εἰς τές κόρες
του καὶ σὲ οὐλους τοὺς δικούς του οὐλα τὰ κανίσκια πού τοὺς ἔφερεν.
Ἐφῶναξεν καὶ τῆς κόρης του τῆς μιτσόττερης, τῆς πολλοπαῖσας, τῆς
ξιμναλτσμένης, κ' ἔωκέν της σὲ μιὰν ἀμπουστοῦαν τές τρεῖς μάλλες τές
γρουσές τοῦ Βασιλόπουλλου, πού γιὰ λλόου των ἐξόδιαχεν ἀμέτρητα ρηάλια.

— Πισιάσ' τες καὶ σοὺ τές μάλλες πῶγελες, πού οὐλον τέρια καὶ
μαράξια μὲ ποτίζεις πού τὸν καιρὸν πού σ' ἔκαμα.

Οἱ κόρες του εὐχαριστηγῆκαν οὐλες πολλά, κ' ἔχαίρουνταν πούρτεν
καλὰ ὁ κύρης των, κ' ἔφερέν των ὅ,τι τοῦ ἐζητήχασιν. Ἡ μιτσιὰ πού
τές μάλλες, ἐν ἔχασεν καιρὸν κ' ἐπῆεν κ' ἠῦρεν τὴν κοτζιάκαρην τὴν
πολλοπαῖσαν.

— Ἐλα, κοτζιάκαρη, νὰ ἔεις πὼς ἦρτεν ὁ κυρούλλης μου, κ' ἔφε-
ρέμ μου τές τρεῖς γρουσές μάλλες πού τοῦ ἐζήτηχα πού τὴν κεφαλὴν τοῦ
Βασιλόπουλλου τῆς Βενεδιάς. Τωρὰ πέ μου καὶ παρὰγγελέ μου εἶντα
πὸννά κάμω κ' εἶντα πὸννά μοῦ γρειαστοῦν ἔμναν τοῦτες οἱ μάλλες.

— Ἄα! κορούλλα μου! Τοῦτες οἱ μάλλες ἐννὰ σὲ κάμουν Βασιλίσσαν
τῆς Βενεδιάς κὶ Ἀρκόντισσαν τοῦ Κόσμου. Τὸ Βασιλόπουλλον, πού ἴναι
σ' οὐλον τὸν κόσμον παινεμένον, μὲ τοῦτες τές μάλλες ἐννὰ γενεῖ ἄντρας
σου, λαλεῖ της ἡ κοτζιάκαρη. Τώρα ἀφουκράστου με προσεχτικὰ εἶντα
πὸννά κάμεις. Τὸ πωρὸν πὸδ Δεύτερα, νὰ σηκωχεῖς πολλά πωρὸν πού
τὸ ξιφῶτιν, καὶ νὰ συνάξεις πὸ οὐλα τὰ τσιτσιέκκια, πού ἀνασταίνουν πού
τὴν μυρωδιάν, καὶ νὰ γεμῶχεις μιὰν καχαρὰν λεένην. Νὰ ἴναι ὅμως ξι-
φυλλισμένα τὰ τσιτσιέκκια καὶ νὰ βάλεις μόνον τὰ φύλλα πὸν κουσποῦν.
Κατόπιν νὰ πισιάχεις νὰ βρεῖς πὸ οὐλα τὰ μυρωϊκά καὶ τὰ ροοστῆμα α
καὶ νὰ γεμῶεις ἄλλη μιὰν παστρικὴν λεένην. Νὰ βάλεις καὶ τές δικὸ
λεένες, πὸννά γεμῶχεις μυρωϊκά καὶ πασαλοῆς τσιτσιέκκια καὶ τραντάφιλ-

λα, μὲς στήν κάμαρην πού πέφτεις. Τήν κάμαρῆς σου νά τή στολίξεις νυφ-
φικά και τὸ κλινάρισ σου νὰν ὀλομέταξα στρωμένον. Ἄμα νυχτώσει κα-
λά και πάρει τὸ μεσάνυχτον, νάχεις κάβρουνα ἀφτούμενα μὲς σ' ἕνα
γρουσαφένον καπνιστήριν, και νά πσιάξεις μιὰν μάλλαν προσεχτικά πού
μὲς στήν ἀμπουστούαν, και νά τήβ βάλεις πάνω στὰ κάβρουνα. Ἄμα
τσικνώξεις τήν μάλλαν, εὐτὺς νά πέσεις μὲς στὸ κλινάρισ σου, γιατί ἐθ
θεννά περάσει πολλή ὥρα κ' ἐννά ὄρει τὸ Βασιλόπουλλον σάν ἕνας γρου-
σὸς ἀτὸς νά μπεῖ πού τήν ἀρσέραν τῆς κάμαρῆς σου—πῶνα τήν ἀχίξεις
καταύτις ἀνοιχτήν. **Κι** ὅσον νά μπεῖ, ἐννά ἀντινάξει τὰ γρουσά του τὰ
φτερά και τὰ γρουσά του ρούχα κ' ἐννά μπεῖ πρῶτα μὲς στή λεένην πού
τὰ ροοστέματα νά λουχεῖ καλά, κατόπιν ἐννά βκεῖ και ἐννά μπεῖ μὲς
σὴν λεένην πού τὰ φύλλα τῶν τρανταφύλλων και τῶν τσιτσιεκιων γιά νά
φσονγγιστεῖ, ὕστερα ἐννά βκεῖ κ' ἐννά ὄρει νά πλέχῃ κοντά σου, και νά
βάλει μὲς στήν μέσησ σου τὸ γρουσὸν σαχίν, του γιά νά μὲν ἐνγγίχει
πάνω σου. Τήν αὐκίην ἐννά σηκωχεῖ γιά νά νιχεῖ, νά βάλει τὰ φτερά
του και νά γινεῖ πάλαι ἕνας γρουσὸς ἀτὸς νά πετιέχει νά πᾶ στὸν τόπον
του. Τούτη ἡ γουλιὰ ἐννά γενεῖ προσεχτικά τρεῖς νύχτες πάνω τ' ἄλλου.
Ὅμως τήν τρίτην νύχταν πρὶν νά πέσει κοντά σου, ἐννά ρωτήχει νά μά-
χει πσιὸ ἀῖσαι κ' ἐννά σοῦ πεῖ νά φωνάξεις τοὺς δικούς σου νά φέρουν
παπάες και κουμπάρους νά σὲ στεφανωχεῖ. Λοιπόν, ἐκατάλαβες εἶντα πῶ-
να κάμεις, λαλεῖ της ἡ κοτζιάκαρη τῆς ῥηοπούλλας. Ἄτε πάαινε στήν
εὐκίη μου κ' ὁ Θεὸς νά σοῦ βοηγήσει.

Ἡ ῥηοπούλλα ἠχαρίστηγεν τήν κοτζιάκαρην κ' ἔωκέν της και ἔναμ
μιάλον κανισκιν πού τῆς ἐπῆρεν. Ἐποχαιοτήχεν την κ' ἔφρεν.

Τήν ἄλλην ἡμέραν πού τὸ πωρνὸν ἐσηκώστην κ' ἔκαμεν ὅ,τι τῆς
εἶπεν ἡ κοτζιάκαρη. Τήν νύχταν ἐλούχην κ' ἐστολίστηκεν κ' ἐ(γ)ίνηκεν
νύφφη μὲς στὲς μυρωδιὲς χωσμένη, κ' ἐπερίμενε νά νυχτώχει καλά γιά
νά τσικνώχει τήν μάλλαν. Ἄμα κ' ἦρτεν ἡ ὥρα, ἔψιαχεν τήν μάλλαν
κ' ἔβαλέν την πάνω στὰ κάβρουνα κ' ἔπεχεν. Ἐν ἐπέραχεν πολλή ὥρα
κι ἀκούστηκεν μιὰ μιάλη ἀνασιολή σάν νά χαμηλοπουμπούριζεν ἡ Πέ-
τρα τοῦ Λιμνίτη. Νά σου κ' ἐμπέην πού τήν ἀρσέραν τῆς κάμαρῆς της ἔ-
νας γρουσὸς ἀτὸς, κ' ἔκαμεν σάν τῆς εἶπεν ἡ κοτζιάκαρη.

Τήν ἄλλην ἡμέραν ἔκαμεν πάλαι τὰ ἴδια, και τὸ ἴδιον εἶνηκεν μὲ
τὸ Βασιλόπουλλον, ὅπως εἶπαμεν ὀμπρίτερα. Ὅμως τῆδ δευτέρην ἡμέραν
οἱ ἀρφάες της ὑπομιάστηκαν κ' ἐπαρκατίσαν οὐλή μέρα κι οὐλή νύχτα κ'
εἶαν εἶνταμ πού γίνετον, και πού τῆς ζήλαν των ἦταν νά σάχουν ὥστι
νά ξεμερώχει. Τότιες λαλοῦν ἀναμεταξύ τους οἱ μιालύτερες ἀρφάες: «Νά
κάμωμεν ὅ,τι μπορήκομεν, νά ξελώκομεν τὲς γουλιὲς της, τούτης τῆς πολ-
λοπαίσισας τῆς ἀρφῆς μας». **Κ'** ἐβάρτησαν νά τῆς τὲς ξελώχουν τήν
ἄλλην ἡμέραν.

Ἄμα κ' ἐξημέρωχεν, ἀφήκαν την κ' ἔσαχέν τα καλά Ἐψιάχαισιν
και κεῖνες κ' ἠῦραν καμπόσα γιαλιὰ και παλιόποτσες κ' ἐσπάχεν τες
κ' ἐκάμαν τες κομμαδία, κ' ἐγεμώσαν μιὰν κοφινιὰν κ' εἶχαν τήν φυλά-
μενην μὲς στοὺς νοτάες των. Ἐψιάχαισιν τήν μιστάρκισσάγ των, μιὰν βρω-
μισμένην κοπελλούαν, και λαλοῦν της:

— Χωρεῖς τα τοῦτα τὰ γιαλιὰ τὰ σπασμένα; Τὸ 'εἶλις ἐννὰ πσιάουμεν τὴν ἀρφήν μας νὰ τὴμ πάρωμεν στὸ λουτρόν πὼς ἐννὰ λουχοῦμεν. Ἐννὰ 'χῆκουμεν τὰ χτένια ἔσσω καταῦτις, κ' ἐννὰ σ' ἀρκέσωμελ λόγια πὼς ἐξίχαις κ' ἐν τᾶφες, κ' ἐννὰ σὲ πέσωμεν νὰ τὰ φέρεις. **Κι ἅμα** στραχεῖς, νὰ πσιάχεις τοῦτον τὸ κλειῖν καὶ ταιροῦζει πάνω στήμ πόρταν τοῦ νοτᾶ τῆς ἀρφῆς μας, ν' ἀνοιξοῖς καὶ νὰ πσιάεις τούτην τὴν κοφινιάν, πῶγ γεμάτη τρούχειουλα σπασμένα γιαλιὰ, καὶ νὰ τὴμ πάρεις νὰ τὴν γύρεις μὲς στὲς δυὸ λεένες, πῶχει μὲς στὸν νοτάν της καὶ νὰ τὰ ἀνακατώχεις καλά καὶ νὰ τὰ σάεις καλά, νὰ μὲν καταλααίνωνται. Ἄκουχες, λαλοῦν της, νὰ κάμεις ὅ,τι λοῆς σοῦ παραγγέλλουμεν κ' ἐννὰ σοῦ ὠκωμεν μιάλον παξίσιν.

— Μετὰ χαρᾶς σας, κυρίως μου, λαλεῖ τὼν ἡ μιστάρμισσα, ἐννὰ κάμω ὅ,τι μοῦ λαλεῖτε. Ζαιτὶ κ' ἐγιώνι ἐκατᾶλα το πὼς ἐπσιαιεν ἄσημες στράτες ἡ ἀρφή σας, γιατί εἶα τὴν δυὸ βολὲς νὰ πααίννει μὲς στῆς Κουτσης τῆς οὐκᾶς τῆς πολλοπαῖσας, ποῦ ξιμναλίζει τὴν καχαμιάν.

Ἄφου τὴν ἐδασκαλέψασιν καλά, ἐπῆαν κ' ἐφωνάξαν τῆς ἀρφῆς τὼν τὸ 'εἶλις, γιὰ νὰ πᾶν εἰς τὸ λουτρόν νὰ λουχοῦν.

— «Χάτε, ἀφοῦλλες μου», λαλεῖ τὼν ἡ μισιὰ ἡ ἀρφή, κ' ἦτουν μὲ τὲς χαρὲς της οὔλες, γιατί ἦτουν ἡ τρίτη νύχτα πό 'χεν νᾶρτει τὸ Βασιλόπουλλον, καὶ ὅπως τῆς εἶπεν ἡ κουτση, ἔχεν νὰ τὴν ἀρμαστεῖ καὶ νὰ τὸν κάμει ἄντραν της τιμητικά. Νὰ μὲν τὰ πολλυλοοῦμεν, ἐλαμνίχασιν κ' οἱ τρεῖς οἱ ἀρφάες μαζίμ μὲ τῆβ βάγιαν τὼν κ' ἐπραινάν στο λουτρόν. Ἄμα κ' ἐπῆαν καμπόσον τόπον, λαλεῖ ἡ μιαιλλίτερη τῆς βάγιας της:

— Βρά, ἔφρες τὰ χτένια;

— Οὐ! κυράς μου!... Ἐξίνα, νὰ μοῦ τὸ συμπαχέτε.

— «Ἄορῆ βρωμόπελλη, ξιμναλισμένη», λαλοῦν της. «Ποῦ ἔν ὁ νοῦς σου;...». **Κ'** ἔωκέν της μιὰμ μουστουινιάν. «Χάτε, καίρέτιν, πῆαινε βουριστὴ φέρτα!» λαλοῦν της.

Χωρεῖς τὴν κ' ἐστράφην βουριστὴ κ' ἐπῆεν νὰ τὰ φέροι τὰ χτένια στὸ λουτρόν.

— Χάτε! λαλοῦσιν οὔλες τὼν, καὶ ὅσφι νὰ πᾶμεν νὰ λουχοῦμεν, ἐννὰ 'ρτει. Εἶντα νὰ καρτεροῦμεν δαχαμαί;

Κ' ἐπῆασιν κ' οἱ τρεῖς ἀγαλιαστές. Ἡ μιστάρμισσα ἐπῆεν κ' ἔκαμεν ὅ,τι λοῆς τῆς ἐπαραγγεῖλαν, κ' ἐστράφην βουριστὴ κ' ἐπῆεν κ' ἐπῆεν τὼν τὰ χτένια εἰς τὸ λουτρόν. Ἄφούτις ἐλουγῆκαν, ἐστράφηκαν κ' ἐπῆσαν ἔσσω τὼν Ἐσιριάνιχαν ἴλιον μὲς στὸ περβόλιον τὼν, ὅσφι κ' ἦρτεν ἡ ὥρα τοῦ φαγιοῦ κ' ἐκάτσαν κ' ἐφάν, κ' ὕστερα ἐπῆεν κάμα μιὰ στὸν νοτάν της. Ποῦ νὰ ὑποφιαστεῖ ἡ μισιὰ ἡ κακορίζικη πὼς τῆς ἐφέραν ἴτσου καρπελλίκιν! Ἐστολίστηκεν βασιλικά σὰν νύμφη, κ' ἐκαρτέραν τὴν ὥραν νὰ τσικνώχει τὴν ὑστερινὴν μάλλαν ποῦ τῆς ἔμεινεν, γιὰ νᾶρτει ὁ ἀγαπητικός της ποῦ τὸν ἐκαρτέραν μὲ τέσσερα μάδια. Καὶ ποῦ τῆχ χαράν της ἐχόρευκεν.

Ἄσον κ' ἐκόντεψεν τὸ μεσάνυχτον, ἔβαλεν τὴμ μάλλαν ποῦ τῆς ἔμεινεν πάνω στὰ κάβρουνα κ' ἐππεχεν. Ἐν ἐπέραχεν μισὴ ὥρα καὶ νὰ σου κ' ἐκατέην τὸ Βασιλόπουλλον. Ἄντινάχτην κ' ἐππέχαν τὰ φτερά του,

ἔξιντύχηκεν βιαστικά χαρούμενος, κ' ἐμπέην μές στή λεένην πού τὰ ροο-
στέμματα. Ἄλλὰ τὸ κικοριζικόν τὸ Βασιλόπουλλον, ζάβαλλέ μου, ἐκάμαν
τον τὰ γαλιά κομμάδια κ' ἐκαμπουρίζαν τὰ γαίματα. Ἐφκέην πού τὰ
ροοστέμματα κ' ἐμπέην μές στήν ἄλλην λεένην πούτουν τὰ τραντάφυλλα
καὶ τὰ τσιτσέκκιι πέριμον ἤρει ἡ ψυχὴ του ἀμάνταν πού τὲς λαντζιές
ἀμμά εἶντα νὰ εἶς! : χείρου χειρότερα ἔπαχεν. Ἐφκέην καὶ πὸ κείνην
τὴν λεένην κ' ἄρκεφεν τῆς ρηοπούλλας ξατιμασιές, καὶ ὕριχεν τὸ σπαγίν
νὰ τὴν ποκεφαλίχει. Ἀμμά εὐτὺς ἡ κοπελούα ἄμα κ' εἶεν τον ἴτσου χά-
λιν κ' ἴτσου κακὸν πῶπαχεν, ἔππεεν στὰ πόδια του κ' ἔλλαιεμ μαῦρα κλί-
ματα, κ' ἐτάβραν τὰ μαλιά της κ' ἐπαρακάλεν τον νὰ τὴν λυπηχεῖ νὰ μὲν
τὴν ἐσκοτώχει, κ' ἐν ἐν κείνη πού τοῦ ἔκαμεν τοῦτον τὸ κακόν: ἐν ἄλλες
πού τὴν ἔφτονήχασιν. Ἄλώπως ἐκατάλαεν το καὶ κείνος, κ' ἐλυπήχηκεν
τὴν κ' ἐν τὴν ἐσκοτώχεν. Ἐπσιαχεν κ' ἐντύχην ὅπως ὅπως, ἐφόρηχεν τὰ
φτερά του, καὶ μουγκαριστὸς πού τὲς λαντζιές ἔφφεν κ' ἐπῆεν εἰς τὸν τό-
πον του.

Ἡ Ρηοπούλλα πσιὸν πού τὸν καμὸν της ἔκλαιεν κ' ἐμανρονεκα-
λιέτου καὶ τὰ γεντρά πιλέ μαραΐνασιν πού τὴν ἐλυπηγήκαν. Μόνον οἱ ἄ-
χαρες οἱ ἀρφάες της ἐχαίρουντο, πού τῶν ἐπέραχεν κ' ἐκάμαν της ἴτσου
μιᾶλον κακόν. Ἐμαχεν το ὁ κύρης της κ' ἐμαράζωχεμ πολλά. Ἐσηκώ-
χην πού τὸ ξιχῶτιν κ' ἐπῆεν εἰς τὸν κύρη της κ' εἶπεν του τα κουκιά
καχαρισμένα. Λαλεῖ της :

— Κόρη μου, μὲμ πλήσσεις καὶ μὲγ κλαίεις κ' ἔχει ἡ Κύπρου κάμ-
ποχους νέους χαριτωμένους,

πὸρκουνται πρῶτοι στὸν χορὸν καὶ πρῶτοι στὸ κοντάρι
καὶ πρῶτοι εἰς τὸ πάλιωμαν, στὰ βούρη, στὸ λυγάριν.

Λαλεῖ του ἡ κόρη του :

— Κυρούλλη μου ἄμ μ' ἀγαπᾶς ἐχ χέλ(ω) ἄλλον κανέναν,
χέλω τὸ Βασιλόπουλλον, τοῦτον κάμνει γιὸ μέναν.

Μόνον μιᾶχ χάρην σου ζητῶ ἄχ χέλεις νὰ μοῦ κάμεις :

Χίλια γρουσά βενέτικα στήμ πούγκαν νὰ μοῦ βάλεις
καὶ μιὰν ἀνδρῖκιαν φορησιὰν κάμε μου νὰ φορήγω,
καὶ τὴν εὐκήσ σου, ἀφέντη μου, κὶ ἄχης' με νὰ λαμνίχω.

— Καὶ πού ἐννὰ πάεις, κόρη μου ; λαλεῖ της.

— Ἐννὰ πσιῶ μιὰσ στράταν, ὅπου μὲ βκάλει ὁ Θεὸς κ' ἡ τύχη
μου, λαλεῖ του. Ἐννὰ γυρίχω τὸν κόσμον νὰ βρω τὸ Βασιλόπουλλον νὰ
τὸν γῶ καὶ νὰ πασιχῶ νὰ τὸν γιαιρέψω.

Ὁ κύρης της ἐπάσιχεν πολλὰ νὰ τὴν κάμει ν' ἀλλάξει γνώμην,
μὰ ἐστάχην ἀνυατον. Τότες ἀναγκάστηκε νὰ τὴν ἀρήκει καὶ νὰ τῆς γῶ-
κει ὅ,τι τοῦ ἐξήτηχεν.

Ἐποχαιρέιχεν τον, ἔωκέν της καὶ τὴν εὐκήν του, κ' ἔβαλεν τὴν
γύναμην τοῦ Θεοῦ κ' ἐβέχην πού τὸ σπῖτιν της κ' ἐλάμνιχεν ὅπου ἐν τὸ
γραφτόν της. Ἀφούτις ἐντύχην ἀγρωπινα ρούχα, κ' ἐφορωτόχην καὶ γρου-
σά, ἔβαλεν κ' εἰς τὴν κόξαν της ἕνα γρουσὸν μαχαῖριν τρικάρφιν, κ' ἐβ-
κέην πού τὴμ πολιτεῖαν κ' ἠῦρεν ἕναν καραῖν κ' ἐμπέην μέσα κ' ἐσυφώ-

νχηεν νά τήν ἐβκάλει στής Βενεδιάς τὰ μέρη. Ἐπσιέρωχεν τὸν ναῦλον εἰς τὸν καρσοκίυρην, κ' εἶπεν του πὼς ἔμ πρματαυτής κ' ἐννά πᾶ νά ψουμνίγει.

Ἐστερα ἀπὸν λίες ἡμέρες ταξίν ἐφτάχσιν εἰς τὰ μέρη τῆς Βενεδιάς κ' ἐβκαλέν την ὁ καπιτάνος τοῦ καρσκιου ἔξω. Ἡ Ρηοπούλλα ἄμα κ' ἐβκέην ὄξω, ἐπσιαχεν μιάσ στρατίαν παρπιτητή, καὶ λάμνε λάμνε τήν νύχταν ἔφταχεν μέσα σ' ἕναδ δάσος. Μὲς κείνον τὸ δάσος εἶχεν θερκα κ' ἐφοήχην ἔμπα καὶ φᾶν την καὶ ἐπρωτίμηχεν την νύχταν νά βκεῖ πάνω σ' ἕναν μιάλον γεντρον νά μείνει. Ἄμα κ' ἐπεράχην τὰ μεσάνυχτα, ἀκούστηχεν ἕνας γυναιτὸς ἀέρας, σὺν νά πουμπούριζεν. Ἐν ἐπέραχεν πολλή ὄρα, κ' ἐσυναχτήχην πὸν κάτω στὸ γεντρον πὸν μείνισαχεν ἡ Ρηοπούλλα πολλὲς γυναικες. Ἐν ἐμοιάζαν τέλεια μὲ τὲς ἄλλες γυναικες, κ' ἐκατάλιεν πὼς ἦτουν Καλὲς Γεναικες (Ἄνεράες). Μέσα σὲ κείνες οὐλὲς ἐφαίνετον μιά κοτζιάκαρη, πὸν ἦτουν ἡ κουμάντα τους, κ' ἔκαμνέν τους τήν ἱστορίαν τήν δικήν της, τῆς Ρηοπούλλας καὶ τοῦ Βασιλόπουλλου, κ' ἐχουμίζετον πὼς ἐν κείνη πὸν μπέην μὲς στὸν νοῦν τῶν ἀφράων της κ' ἐσυμπούρηχέν τες κ' ἔκαμαν τοῦτον τὸ κακόν. (Γιατὶ οἱ ἀνεράες εἶναι ὄξω πο(δ)αχαμαὶ καὶ βάλλουν τὰ πλάσματα καὶ κίνουν εἰς τ' ἄλλων των κακά). «Ὁμως, ἐλάλεν κείνη ἡ ἀνεράα ἡ κοτζιάκαρη, «νάβροι ὁ Βασιλιάς μιάν κοτζιάκαρην σὺν ἐμέναν νά τήν φάσει, νά τῆβ βάλει μέσα σ' ἕναν χαρκίν νά χογλάγει καλά, ὥστι νά καταστηχεῖ τὸ ζουμίν της νά μείνει μιά ὀκκά, καὶ νά τὸ βάλει μέγα σ' ἕναν ἀγγειὸν καὶ νά τὸ πάρει νά ἀλείψει τὸ Βασιλόπουλον τρεῖς βολές—κίχα πωρονὸν μιάβ βολάν—εὐτὺς νά γιάνει καὶ νά γενεῖ καλλύττερα ποῦταν».

Ἡ Ρηοπούλλα ἄκουεν τήν ἱστορίαν οὐλήν καὶ τῆν γιαιτρικήν τῆς κοτζιάκαρης, κ' ἐπῆρεν πάνω της, πὼς ἔχει τρόπον νά γιάνει ὁ ἀγαπητικός της. Ἐστενοχορήχην πολλὰ πὼς ἔπρεπεν νά φασεῖ ἄλλομ πλάσμαν γιὰ λλόου του γιὰ νά γιάνει, ὅμως ἔκαμεν τήν ἀπόφασην γιὰ τὸ χαττῖρον του νά γενεῖ φόνισσα. Τὲς ἀνδές, πρὶν νά ξεμερώχει, ἐσηκωχῆχην οὐλὲς οἱ ἀνεράες κ' ἐφύσιν κὶ ἀγῆχην μανιχὰ τήν κοτζιάκαρην καὶ κοιμάτου. Κεῖνον τὸ γεντρον ἦτουν ὁ τόπος των πόρκουντο πὸν κάτω κ' ἐμμετρούκασιν κ' ἐτρώασιν κ' ἐππέφτασιν οἱ ἀνεράες. Ἄμα κ' ἐφύσαν αἱ ἄλλες καὶ ποσκεπάζει ἡ Ρηοπούλλα καὶ χωρεῖ πὼς ἔμεινεν μανιχὴ της ἡ κοτζιάκαρη, ἐκατέην εὐτὺς καὶ βκάλλει τὸ μαχαίριν της τὸ γρουσόν τὸ τρικάρφιν. Ταβρᾶ το πάνω στὸλ λαιμόν τῆς κοτζιάκαρης, ἐφραξέν την. Κεῖ χαμαὶ εἶχεν ἕναν χαρκίν. Ἐκατάκοψέν την ἔβαλέν τημ μέσα, ἄφεν τὸ λαμπρον κ' ἐβυλέν την πάνω κὶ ἀχρηκέν την, κ' ἐχόγλαχεν καλά, ὥστι κ' ἐκαταστήχην. Ἄμα κ' ἔμεινεν καμιά ὀκκά, ταβρᾶ μιὰμ πότσιν πὸν βάλλεν μέσα νερόν κ' ἐπιννεν, ἐγέμωχέν την τέλεια, ἐστούππωχέν της καλά, κ' ἐπσιαχεν κ' ἐλάμνιχεν βίαστικὴ κ' ἐφρεν πὸ κείνον τὸν τόπον, κ' ἐξωμάκρουχεν ἐφτά-ὀχτὼ μίλια πὸ κειαχαμαί.

Ἄμα κ' ἐπαράτηχεν ἄλλη-καμιάδ—δὺο μέρες, ἐσοιάστην κίτω μακρὰ κοντὰ στὸ παραγάλιν μιάν ὁμορφην πολιτείαν. Εἶεν κἀτι βοσκούς, ἐξήτηχέν τους ψουμίν καὶ νερόν κ' ἐώκαν της κ' ἐωκέν τους ἕναγ γρουσὸν παξίσιν. Λαλεῖ τοῖς:

—Τούτη ἡ πολιτεία ποὺ φαίνεται πσοιά ἔνι ;
Λαλοῦν της :

—Ἐν ἡ Βενεδιά. Μὰ ὁ Βασιλιάς μας ἔμ πολλὰ μαριζωμένος, γιὰτὶ ἔν ὁ γιός του πολλὰ ἄρωστος, τοῦ χανατᾶ. Ἦσαν ποὺ οὐλον τὸν κόσμον γιαιτροί, μὰ στάχην ἄβναιον νὰ τὸν γιάνουν. Ἐχτὲς ἔμαχαμεν πὼς ἀντζιακκι νὰ ζήχει ἄλλο-δκνὸ-τρεις ἡμέρες.

Ἡ Ρηοπούλλα ἅμα κ' ἔμαχεν πὼς ἔν ζωντανὸς ἀκόμη, ἐχαρόφτη-κεν πὼς ἔννὰ τὸν ἐφτάχει ζωντανόν, νὰ τὸν γεῖ καὶ νὰ γενεῖ γιαιτρος του. Ἄμα κ' ἔπναχεν δκνὸ-τρεις ὄφρες κειχαμαί, ἐσηκώχην κ' ἐπαρτάταν οὐλή μερά, καὶ ποσέρας ἔφταχεν μὲς κείνην τὴν οὐορφήν πολιτείαν, τῆβ Βενεδιάν. Τὴν νύχαιν ἐπῆεν σ' ἔναν ξενοοχεῖον κ' ἔμεινεν. Πουὶ τὸ πωρονὸν ἐπῆεν εἰς τὸ λουτρον κ' ἐλούγην, κ' ἄφαχεν ρουῆχι καὶ πεποῖ-ταια καλά κ' ἐφόρηχεν κ' ἐσίστην κ' ἐστολίστηκεν κ' ἔν εἶχεν εἰς τὲς ὀ-μορχιῆς νὰ τῆς ἐμοιάχουν. Ἐφαίνεταιουν ἕνας νιὸς χαριτωμένος. Ἐχα-κέτουν ὄπσοιος τὸν ἐζῶρεν πὼς ἦτουν ἀέρχια μὲ τὸ Βασιλόπουλλον.

Ἐπῆεν κ' ἔκατσην σ' ἕναν καζίνον κ' ἔωκεν νοῦ ἕναγ γρουσὸν βε-νέτικον κ' ἔφριχεν οὐλήν τὴν πολιτείαν κ' ἐφύναεν πὼς ἦρτεν ἕνας για-τρος χουμισμένος. Ἐπεψεν κ' εἰς τὸβ Βασιλιάν κ' ἐῶκιν του χαπίριον πὼς ἦρτεν ἕνας γιαιτρος ξακουστὸς καὶ βάλλει τὴν κεφαλὴν του στοίχημαν ἂδ δὲν τὸ γιάνει τὸ Βασιλόπουλλον. Ἄμα κ' ἄκουχεν ὁ Βασιλιάς πὼς εἶναι ἴτσου καλὸς γιαιτρος, ἔπεψεν εὐτὺς κ' ἐφέραν τον. Λαλεῖ του ὁ Βασι-λιάς :

—Ἐσοῦ εἶσαι ὁ γιαιτρος ποὺ χουμίζεσαι πὼς ἔννὰ γιάνεις τὸν γιόμ μου ;

—Ἰνναί, λαλεῖ του ὁ γιαιτρος (ἡ Ρηοπούλλα). Σὲ τρεις ἡμέρες νὰ τὸν γιάνω τέλεια κ' ἂμ μὲν τὸν γιάνω, ποκεφάλισ' με.

Ὁ Βασιλιάς, ποὺ γύρευκεν ποὺ τὴν κουφήν ἄϊταν, μονομιᾶς ἔβα-λεν τὸν γιαιτρον ἔσσω, κ' ὁ γιαιτρος ἐδκνίταξεν κ' ἐβκερησαν οὐλοι ἔξω ὡς καὶ τὸβ Βασιλιάν καὶ τῆβ Βασίλισσαν ἔβκαλέν τους. Ἐπρόσταξεν μόνον κ' ἐβάλαν του μέσα λλίον νερόν καὶ λλίον ψομίν καὶ τὸ κασετιούιν του ποῦχεν τὰ γιαιτρικά του, κ' ἀφσαλίστην ἔσσω μόνος του μὲ τὸν ἄρωστον, κ' εἶπεν τους ἀμὴ νὰ τοὺς φωνάξει, νὰ μὲν ἔσσιουν κοντὰ κανέναν.

Ἄμα κ' ἔμεινεν μόνη της ἡ Ρηοπούλλα, ἔσκυψεν κ' ἐφίληχεν τὸ Βασιλόπουλλον κ' ἐλούχην τὰ κλάματα. Ὑατερα ἐτίβρηχεν τὸ μαχαίριον της κ' ἔκοψεν τρεις ἄλλες γρουσὲς μάλτες ποὺ τὴν κεφαλὴν τοῦ Βασιλό-πουλλου κ' ἔβαλέν τες μὲς στὸ τσιντίν της κ' ἐρούλαξεν τες πάνω της. Ὑότερα ἔβκαλέν ποὺ τὸ κασετιν τὴμ πότσαν πρῶχεν μέσα τὸ ζομίν της κοτζιάκαρης τῆς ἀνεράας κ' ἀλειψέν τον καλὰ προσεχτικά, πόλασέλι. Ἄμα τὸν ἀλειψεν, εὐτὺς ἀκόμεσαν κ' ἔτσαχροκοποῦσαν τὰ γιαιλιά κ' ἐπεκιάσσουνο ποὺ πάνω τοῦ Βασιλόπουλλου. Τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλαι ἀλειψέν τον κ' ἐ-καχάριχεν τὸ κομίν του τέλεια κ' ἐγίταναν κ' οἱ γιαιράδες οὐλοι. Τὴν τρί-την κ' ὕστερινὴν ἡμέραν ἀλάβρωχεν τέλεια κ' ἔσυντύχανεν μὲ τὸν γιαιτρον, κ' ἅμα κ' ἔξανάλειψέν τον ὡς τὴν νύχταν πρὶν νὰ βουτηῆχε ὁ ἥλιος, ἔγια-νεν τέλεια κ' ἐσηκώχην κ' ἐπαρτάταν. Ἐγινεν τέλεια καλὰ σὰν ἦτουν πρῶ-

τα και καλλύτερα.

Τότες ἄνοιξεν τὲς πόρτες κ' ἐφώναξεν τοῦ Βασιλιᾶ και τῆς Βασι-
λισσας νᾶ ὄυν τὸν γιόν τους, πού ἴγιανεν τέλεια σάν ἦτον πρῶτα. Ὁ
Βασιλιᾶς κ' ἡ Βασιλίσα ἐπετοῦχαν πού τὲς χαρὲς τους. Κ' εὐτὺς ἐπροστά-
ξασιν νᾶ γενοῦν μεγάλες χαρὲς και τζιμπούσια μὲς στήμ πολιτείαν, πῶ-
γιανεν ὁ γιός τους πούτουν τὸ καμάριν τῆς Βενεδιᾶς. Εὐκαριστήσαν τὸν
γιατρον πολλὰ κ' ἐγυρέσαν νᾶ τοῦ ὥκουν μιᾶλον παξίσιν, μᾶ ἐν ἐέχτην
τίποτε μόνον ἐέχτην πού τὸν γιόν τοῦ Βασιλιᾶ ἐνάδ δαχτυλίν πού τοῦ
ἔωκεν. Κεῖνον τὸ δαχτυλίν εἶχεν πολλήν ἀξίαν κ' ἔωκέν του το γι ἀθθύ-
μιον. Ἐλεψεν καραῖν ὁ Βασιλιᾶς κ' ἐλήρηεν τον εἰς τὴν Κύπρου εἰς τὸν
τόπον του.

Ἄμα κ' ἔφταγεν εἰς τὸν τόπον της, ἐπῆεν εἰς τὸ σπίτιν της ἡ Ρηο-
πούλλα κ' ἠῦθεν τὸν κύρην της πούτουν μαραζωμένος, και τὲς ἀρφαές της
πούτουν μαραζωμένες, γιατί ἐμετανῶχαν το γιὰ τὸ κακὸν πού τῆς ἐκά-
μαν. Ἐχαῖρησαν οὐλοὶ πού ξαναβρεχῆσαν κ' ἦτον οὐλλοὶ καλά.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐσηκώχην κ' ἔσασεν τὴν κάμαρην της, ἐστόλι-
χεν τὴν νυφικὰ μ' ὀλόγουσα στολίδια, κ' ἐγέμωχεν και τὲς δυὸ λεένες
μὲ ροοστέμματα και μυρωϊκὰ και λοῆς λλοῆς φύλλα τῶν τσιτσιεκιῶν και
τῶν τρανταφύλων. Κ' ἔστρωχεν τὸ κλινάριν της

μ' ὀλόγουσα, ὀλομέταξα βασιλικὰ στολίδια.

Ὅμως ἔκατσεν κ' ἔβλεπεν τα κ' ἐν ἐφῆαρίστην νᾶ φύει νᾶ τὰ ἴχκει.

Ἄμα κ' ἐπῆρην ἡ νύχτα καλά, ἔβαλεν μιὰμ μάλλαν τῆς κεφαλῆς
τοῦ Βασιλόπουλλου, πὸ κεῖνες πούφερον μιτὰ της, πάνω στὰ κάβρουνα
πούχεν μέσα σ' ἐναγ γρουσόν καπνιστήριον. Κ' ἐστολίστην βασιλικὰ μὲ τὴν
ἀκριβώττηρην νυφικὴν φορεσιάν, κ' ἔλαμπεν σάν τὸν ἥλιον πού τὰ κάλ-
λη και πού τὲς ὀμοργιές κ' ἔππεχεν μὲς στὸ γρουσόν της τὸ νυφικὸν
κλινάριν. Ἄμα κ' ἐπέρασεν λίγη ὥρα,

ἀκούστηκεν σάν σύφφωνα, σάν μιὰ ἀνεμοζᾶλη,

και νᾶ σου ἐνας γρουσὸς ἀτὸς κ' ἔμπην πού τὴν ἀρσέραν

τῆς κάμαρης τῆς λιορῆς, πού χεν μεᾶλον νάμιν.

Ἄμα κ' ἐπέξεψεν χαμαί, εὐτὺς ἐτάβρηχεν τὸ σαχίν του γιὰ νᾶ
τὴν ἐφσάξει, κ' εἶπεν της:

— Ἐφ φοᾶσαι τὸθ Θεόν, παλιογενάικα, γουρτσούζισσα, κ' ἐφερές
γιὰ νᾶ μὲ χανατώχεις πάλοι; Ἄμμᾶ τωρᾶ ἐννὰ σὲ σκοτώχω ἐγιῶνι, γιὰ νᾶ
γλυτώχω πού λλόου σου.

— Σταμάτα ἀγγελέ μου, λαλεῖ του, και ἴκλα νᾶ εἶς εἶντα πού κρη-
τῶ. Ἐσοῦ μού τὸ ὥκες τὴν ἡμέραν πού σὲ γιάτρεψα.

Κ' εἰξέν του τὸ δαχτυλίν πού τῆς ἔωκεν. Ἄμα κ' ἐποσκέπαχεν
κ' κ' ἐσοκιάστην τὸ ἄχτυλίν, εὐτὺς ἔβαλεν τὸ σαχίν του χαμαί. Τότες ἡ
Ρηοπούλλα ἐστάχην κ' εἶπεν του οὐλλην της τὴν ἱστορίαν ὅπως εἶνην,
κ' κ' ὅπως σᾶς τὴν εἶπα, ἀπ' ἀρκῆς ὡς τέλος. Τότες τὸ Βασιλόπουλλον τῆς
ὅτ τὸ ἐσυχώρηχεν κ' ἀγκάλιαστῆσαν κ' ἐφιληχῆσαν. Τὸ Βασιλόπουλλον λα-
λεῖ της:

— Ἐγιῶ ὄστι νᾶ λουχῶ, νᾶ σαστῶ, ἐσοῦ κάμε χαπάρι τοὺς γονιούς σου
νᾶ φέρουν παπάες και κουμπάρους νᾶ στεφανωχοῦμεν, κ' ἐννὰ σὲ πσιά-
ωχω νᾶ σὲ πάρω στήβ Βενεδιάν εἰς τὸν κύρημ μου γιὰ νᾶ γενεῖς βα-
σιλίσισα, γιατί ἀξίζει σου.

Εὐτὺς ἀχτύπηχεν τὸ κουούνιν κ' ἦσαν οἱ βάγιες τῆς κ' ἔπεφεν
τες κ' εἶπαν τοῦ κιοуроῦ τῆς κ' ἦρτεν. **Κι** ἅμα κ' εἶπεν· του το, ἐχαρέ-
φτην πολλά. Ἐέχτην μὲ οὐλῆν του τὴν εὐχαρίστηχην, κ' ἐπῆεν κ' ἔφε-
ρεν παλάες, ἀρκόντους καὶ ἀρκόντισσες τοῦ ρηάτου του κ' ἔβαλεν κουμπά-
ρους καὶ κουμέρες, κ' ἔστεφάνωχέν τους. Ἐμεινεν τρεῖς ἡμέρες εἰς τὸ
ρηάτον του τ' ἀντροῦνον τοῦ Ρῆα, κ' εἰνῆκαν πολλὲς χαρὲς καὶ τζι-
μπούσια.

Ὑστερα πὺ τρεῖς ἡμέρας ἔβαλεν τὴν στολὴν του καὶ τὰ φτερά
του κ' εἶνην πάλαι ἕνας γουσοῦς ἀτός, κὶ ἀγκάλιαχεν καὶ τὴν Ρηοπούλ-
λαν τὴν γεναίκαν του κ' ἐπῆρεν τὴν πετώντα στήβ Βενεδιάν, στὸ βα-
σιλικὸν παλάτιν τοῦ κιοуроῦ του. Σὰν εἶπεν τοὺς γονιοὺς του πὺς
ἦ γεναίκα ἐν ὃ γιατροῦς πὺ τὸν ἔγιανεν κ' ἔφορεν ἀρωπινα ρουχα,
ἦ χαρὰ τους ἐν εἶχεν μὲ ἄκραν μὲ τελωμῆν. **Κ'** ἔδοξάσαν τὸθ θεὸν πὺ
τοὺς ἐγάριχεν ἴσου ὁμορφην καὶ καλὴν καὶ καλογενιάς νύφην.

Τότες ὁ Βασιλιάς ἐπρόσταξεν κ' ἐκάμασιν μὲς τὴν Βενεδιάν σα-
ράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες γάμιον καὶ τζιμπούσια, χαρὲς κὶ ἀγαλ-
λίαιες, κ' ἐξιφάντωννεν οὐλ' ἦ πολιτεία στὲς χαρὲς τῶν παιδιῶν του. Ἐ-
σηκώχην καὶ πὺ τὸ βασιλίον καὶ ἔωκεν τὸ τοῦ γιοῦ του κ' εἶνην κει-
νος βασιλιάς κ' ἦ Ρηοπούλλα ἦ πολλοπαῖσσα βασίλισσα τῆς Βενεδιάς.

Ἐβρέχηκα κ' εἰὼ κειχαμαὶ καὶ ξιφάντωννα μιτὰ τους. **Κ'** ὕ-
στερα ἐστράχηκα στὴν Κύπρου κ' ἦρα κ' ἠῦρα σας οὐλους σας καλά.

Τέλος τοῦ παραμυθικοῦ καὶ καληνύχτα σας.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΚΙ' Ἡ ΑΝΟΙΞΗ ΘΕ ΝΑΡΘΕΙ

Πάλι ἀρχινᾷ ἀπαλὰ νὰ πέφτει ἡ ψιλὴ βροχούλα. Λὲς καὶ μοιάζει
τόσο τοὺς καημοὺς πὺ στάζουν μέσα στὴν καρδιά μου, ἀπ' τὰ μαῦρα νέφη
πὺ χουνε στιβάσει οἱ βαρειοὶ χειμῶνες, οἱ καημοὶ κὶ οἱ λύπες, τ' ἄδικο, τὸ ψέμα,
κὶ ὅτι βασιλεῖει μέσα στὸ σκοτάδι πὺ ἡ ζωὴ κυλᾷ, τόσους τώρα αἰῶνες.

Μὰ τὰ σωθικά μου τᾶχουνε σαπίσει, τ' ἄδικο, τὸ ψέμα, οἱ καημοὶ κὶ
οἱ λύπες, κὶ οἱ βαρειοὶ χειμῶνες, ἔτσι σὰν τὰ δέρνουν μὲ ψιλὴ βροχὴ.

Καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, τὴ χαρὰ τῆς πλάσης, τὸ καθάριο αἰθέρα,
καὶ τὴ Λευτεριά—πὺ μ' ἄρέσουν τόσο καὶ πὺ τὰ ποθῶ—τᾶχουνε σκεπάσει
καὶ τᾶχουνε κρύψει τὰ πυκνὰ τα νέφη πὺ ἡ ἀθλιότη τῆς ζωῆς στιβάζει.

Μὰ σκιρτᾷ ἡ καρδιά μου, τώρα πὺ ὁ χειμῶνας μοιάζει νὰ περνᾷ, τώρα
πὺ θωρῶ, τώρα πὺ ἀκούω τοὺς λαοὺς νὰ ὑψώνουν, τοὺς λαοὺς νὰ ἐγειρῶν
τὸ ἀνάστημά τους, σὰν τὴ θύελλα, γιὰ νὰ συνεπάρουν, γιὰ νὰ ἐξεσηκώ-
σουν ὅλα τὰ παλὰ καὶ τὰ σαιημένα, καὶ γιὰ νὰ σκορπίσουν ὅσα νέφη
σκιάζουν τὸν ἡλιο πὺ λάμπει καὶ ζωογονεῖ, τὸν ἡλιο πὺ φέρνει πάντα τὴν
ἀλήθεια.

Κὶ ἡ ἀνοιξη θε νάρθει.

Ἡ ἀνοιξη στὸ Σύμπαν, ἡ ἀνοιξη στὰ δένδρα, ἡ ἀνοιξη μὲς στ' ἀνθη,
καὶ μὲς τίς καρδιὲς ὄλων τῶν ἀνθρώπων· κὶ ὄλους τοὺς λαοὺς θὰ τοὺς συνεφέ-
ρει ἀπὸ τὴν ἀτέρμονη νάρκη τῶν αἰῶνων, καὶ μὲ νέο χυμὸ καὶ μὲ νέες ἰδέ-
ες, νοῦ, καρδιά καὶ σκέψη γιὰ τὴν καλιτέρουση τῆς ζωῆς θὰ θρέψει.

Καὶ θ' ἀνθίσουν τότες, στὶς ἀγνὲς ψυχές, στὶς ἀπλὲς καρδιὲς ὄλων τῶν
ἀνθρώπων τ' ἀνθη τοῦ δικαίου, τ' ἀνθη τοῦ καλοῦ, τ' ἀγαθοῦ τὰ κρίνα, κ' ἡ ἄ-
δολη ἀγάπη, π' ἀξεθύμαστα τῆς θὰ σκορπᾷ τὰ μύρα.

Κὶ ἡ ζωὴ θὰ λάμπει, κὶ ἡ ζωὴ θὰ θάλλει, τότες, μέσα στὴν αἰώνια ἄ-
νοιξη πὺ θάρθει.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

II

Μετά ἀπὸ τὰ γενικά αὐτὰ, ποὺ ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ τὴν τοποθέτηση τῶν ζητημάτων μας στὴν κατάλληλὴ τους ἀτμόσφαιρα, θὰ ἐξετάσουμε συνοπτικὰ τοὺς κυριώτερους ἰατροὺς ποὺ ἔδρασαν πνευματικὰ στὰ μεταβυζαντινὰ καὶ νεοελληνικὰ χρόνια, ἐπηρεάζοντας σημαντικὰ τὴν νεοελληνικὴ πνευματικὴ ζωή.

ΙΣΤ' αἰῶνας : ὁ ΙΣΤ' αἰῶνας, ποὺ κατὰ τὰ χρόνια τοῦ ὀργιάζε ἡ Ἀναγέννηση στὴν Ἰταλία, μονάχα δυὸ-τρεῖς ἀξιοσημειώτους ἰατροὺς ἔχει νὰ μᾶς δείξει τὸν Ἀλέξανδρο Φόρτιο καὶ τὸν Μιχαῆλ ἢ Ἐρμόδωρο Λήσταρχο. Ὁ Ἀλέξανδρος Φόρτιος ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ἀνῆκε στὴν ἐπιφανῆ οἰκογένεια τῶν Φορτίων, ποὺ τὰ μέλη τῆς ἔδρασαν στὴν Ἰταλία, ὅπως π. χ. ὁ Ἄγγελος Φόρτιος ὁ «ἀριστος καὶ διασημώτατος ἰατρός καὶ ὄντως ἄλλος Ἱπποκράτης» κατὰ τὸν Σοριανό. Ὁ Ἄλ. Φόρτιος, ὅμως, δὲν ἐξάσκησε τὸ ἱατρικὸ ἐπάγγελμα ἐπὶ ἐξωτερικῶ, ἀλλὰ στὴν πατρίδα του τὴν Κέρκυρα, ὅπου γιὰ ἀρκετὰ χρόνια ὑπῆρξε καὶ ἀρχίατρος. Ἐχτός ἀπὸ τὴν ἱατρικὴ του ἐπίδοση ὁ Ἄλ. Φόρτιος ἔχει νὰ ἐπιδείξει καὶ φιλολογικὴ ἐργασία, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογένειάς του. Τὶς φιλολογικὲς του γνώσεις, ποὺ τὶς δίδαξε καὶ δημοσίως στὴν Κέρκυρα, μποροῦμε νὰ τὶς δοῦμε καὶ σὲ μερικὰ του σχόλια γιὰ τὸν Πίνδαρο. Κλασσικιστὴς μὲ ἐκλεπτυσμένο γούστο καὶ ἔμφυτη ποιητικὴ διάθεση ὅπως ἦταν ὁ Ἄλ. Φόρτιος δὲν εἶναι παράδοξο τὸ ὅτι ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴν ποίηση. Ἐξῆ ἐπιγράμματά του, ποὺ τὰ ἔγραψε πρὸς τιμὴ τῆς Ἰωάννας ἀπὸ τὴν Ἀργαῶνα δεῖχνουν τὴν ποιητικὴ του ἰδιοφυΐα. Ἐχτός ἀπὸ τὰ ἐξῆ αὐτὰ ἐπιγράμματα, ποὺ ἦταν γραμμένα στὴν ἐλληνικὴ, ἔγραψε καὶ δυὸ ἰταλικά σόνεττα πρὸς τιμὴ τῆς ἴδιας δέσποινας. Φαίνεται, ὅμως, πὼς ἡ ποιητικὴ του ἱκανότητά θὰ φανερώθηκε μὲ ὅλη τῆς τὴν δύναμη στὴν λαμβικὴ του σάτιρα «Κωμωδοδιάλογος, ὁ ἐπικληθεὶς Φιλαλήθης...», ποὺ δὲ διασώθηκε παρὰ μονάχα ὁ πρόλογός της. Ἡ σάτιρα αὐτὴ ἦταν μιὰ δριμεία ἐπίθεση κατὰ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης ἀσχολήθηκε μὲ λογοτεχνικὴ ἐργασία καὶ ὁ Μιχαῆλ ἢ Ἐρμόδωρος Λήσταρχος ἀπὸ τὴν Ζακύνθο. Ἐχτός ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δυὸ ἔχει ὁ αἰῶνας αὐτός νὰ ἐπιδείξει καὶ ἄλλους ὀνομαστοὺς ἰατροὺς σὰν τὸν Μιχαῆλ Φουρλάνο, τὸν Δεονάρδο Μινδώνιο, τὸν Καίσαρα τὸν Σάμιο καὶ ἄλλους, ποὺ διαπρέψαν ὅμως στὴν φιλολογία καὶ ἐπιστήμη.

ΙΖ' αἰῶνας : Ὁ ΙΖ' αἰῶνας ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἀρκετοὺς ἰατροὺς ποὺ ἀσχολήθηκαν καὶ μὲ τὰ γράμματα. Στὸν αἰῶνα αὐτὸ βασίλευε πέρα γιὰ πέρα ἡ ἐπιγραμματοποιία. Κάθε λόγιος καὶ μορφωμένος γιὰ νὰ πάρει τὸν τιμητικὸ αὐτὸ τίτλο ἔπρεπε ὁπωσδήποτε καὶ ἀνεξαρτήτως ἂν ὑπῆρχε μέσα του σχετικὴ ἔμφυτη διάθεση, νὰ συνθέσει μερικοὺς στίχους, συνήθως ἐπιγράμματα. Γι' αὐτὸ στὸν ΙΖ' αἰῶνα δὲν ὑπάρχει σὺγγράμμα καὶ τὸ πιὸ φτηνὸ ἀκόμα, ποὺ νὰ μὴν ἔχει ὡς πρόλογο ἢ καὶ ἀφιέρωση ἓνα ἔμμετρο, ἀρχαῖζον ἐπίγραμμα. Ἰδιαιτέρως στὸν αἰῶνα αὐτὸ ἐμφανίστηκε καὶ μιὰ ἄλλη τάση κοσμικῆ, ἰταλικῆς μᾶλλον προελεύσεως, ἡ ἐχτύπωση ποιητικῶν συλλογῶν, ὅταν κάποιος ἔπαιρνε τὸ δίπλωμά του ἀπὸ πανε-

πιστήμιο, πού περιείχαν συνήθως ἐγκωμιαστικά ἐπιγράμματα. Τέτια βιβλία π.χ. ἦταν τὸ «Stemma» γιὰ τὸν κρητικὸ διδάχτορα τῆς ἱατρικῆς καὶ φιλοσοφίας Γεώργιο Πατελόρο, τὸ «Trofei» γιὰ τὸν κερκυραῖο Σπ. Μπούα, τὸ «Ἐλικῶνος Ἄνθη» γιὰ τὸν Ἀπόστολο Ράσπη καὶ ἄλλα.

Ὁ μεγαλύτερος ἐπιγραμματοποιὸς τοῦ αἵωνα αὐτοῦ ἦταν ὁ **Ἰωάννης Κωιτούνιος ὁ Μακεδόνας** (1577—1658) ἀπὸ τὴν Βέρροια. Ἄνθρωπος μὲ μεγάλη μόρφωση καὶ πλατιά ἰδανικά, παράλληλα μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας καλλιέργησε καὶ τὴν ποίηση, γράφοντας ὁλόκληρο τόμο ἐπιγραμμάτων στὴν ἀρχαῖζουσα ἑλληνικὴ καὶ στὴν λατινικὴ. Ἐσπούδασε, ὅπως πολλοὶ Ἕλληνες, τὴν φιλοσοφία καὶ θεολογία καὶ ἀργότερα στὸ Πατάβιο τὴν ἱατρικὴ. Ἡ φιλολογικὴ του δράση, ἡ φιλοπατρία του, ἡ ἴδρυση τοῦ Κωιτουναίου Ἑλληνομουσείου, τὰ ποιητικὰ του ἔργα γιομάτα πραγματικὴ λυρικὴ διαθεση τὸν ἀναδείξαν ὡς μιὰ ξεχωριστὴ μορφή στὸν αἵωνα αὐτό.

Ἄλλος ἱατρός πού ἔγραψε καὶ ἐπιγράμματα ἦταν καὶ ὁ τελειταῖος ἀπόγονος τῆς βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν, **Ἰωάννης Κομνηνὸς ὁ Μολυβδος**, πού σπούδασε στὴν Ἰταλία φιλοσοφία καὶ ἱατρικὴ. Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του ὁ Ἰωάννης Κομνηνὸς πῆγε στὸ Βουκουρέστι, ὅπου διορίστηκε ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνα Ἰωάνν. Βασσαράβα. Ἡ φυσικὴ του, ὅμως, τάση πρὸς τὴν θρησκεία τὸν ἀνάγκασε ἐνωρὶς νὰ ἀσπασθεῖ τὸ κληρικὸ σχῆμα, καὶ πολὺ γρήγορα τὸν ἀνέβασε στὸ ἀξίωμα τοῦ μητροπολίτη Σίδης καὶ ἀργότερα Δρύστιας. Ἀπὸ τὰ ἱατρικά του ἔργα ἀναφέρειται μιὰ πραγματεία του μετὶ τίτλου «Περὶ τῶν τεσσάρων ἄκρων τοῦ ἀνθρώπου». Ὡς ἐπιγραμματοποιὸς μιμήθηκε τὴν ἀρχαία μετρικὴ, γράφοντας σὲ ἀρχαῖζουσα. Χαρακτηριστικὸ τῶν ἐπιγραμμάτων του εἶναι ἡ μακρολογία καὶ ἡ ὑπερβολὴ στὸν ἔπαινο. Ἀντιθέτως πρὸς ζωντανὸς καὶ γόνιμος ὑπῆρξε στὰ πεζὰ του, ὅπου χρησιμοποίησε σχεδὸν τὴν φυσικὴ γλῶσσα τοῦ καιροῦ του.

Ἄλλοι ἱατροὶ, πού ἀσχοληθῆκαν μὲ τὴν λογοτεχνία κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἦταν αὐτοὶ πού φανερωθῆκαν μὲς τίς τιμητικὲς συλλογές, πού ἀναφέραμε πρὸ πάνω. Στὴν συλλογὴ «Trofei» π.χ. βρίσκουμε τὸν κερκυραῖο **Νικόλαο Βούλγαρι** μὲ ἓνα ἔλεγχο. Ὁ Νικόλαος Βούλγαρι ἐσπούδασε στὸ Πατάβιο φιλοσοφία καὶ ἱατρικὴ. Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του ἐγύρῃσε στὴν Κέρκυρα, ὅπου δούλευε ὡς ἰδιώτης ἱατρός, κατέχοντας συγχρόνως καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ «Κριτῆ τῆς Πολιτείας». Ἐπίσης ὑπῆρξε μέλος τῆς «Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων». Ἐχτὸς ἀπὸ τὸ ἔλεγχο πού ἀναφέραμε ἔγραψε στὴν ἀρχαῖζουσα καὶ ἐπιγράμματα ὅπως καὶ ἄλλα θεολογικὰ ἔργα. Στὴν συλλογὴ «Ἐλικῶνος Ἄνθη», πού βγήκε πρὸς τιμὴ τοῦ Ἀποστόλου Ράσπη, ἐμφανίζονται καὶ οἱ ἑξῆς ἱατροφιλόσοφοι: ὁ κρητικὸς **Νικόλαος Βουβούλιος**, ὁ κερκυραῖος **Ἀνδρέας Λικίνιος** καὶ ὁ **Γεώργιος Ζανδῆριος**. Ὁ Βουβούλιος ἔγραψε διάφορα ἐπιγράμματα, πού προταθῆκαν στὰ βιβλία τοῦ Βλάχου καὶ ἄλλων. Ὁ Λικίνιος ὑπῆρξε ἀρχίατρος στὴν αἰλὴ τοῦ Δημ. Καντεμιό. Ἐπίσης δούλευε ὡς ἰδιώτης ἱατρός στὴν Κων)πολὴ καὶ κατόπιν στὰ χρόνια τῆς Ἐνετοκρατίας στὴν Μονεμβασία, ὅπου πῆρε καὶ τὸν τίτλο τοῦ κόμητος. Ἀργότερα, ὅταν οἱ Τούρκοι εἶχαν καταλάβει τὴν Πελοπόννησο, ὁ Λικίνιος θεωρήθηκε ἀπὸ αὐτοὺς ὑποπτος καὶ γι' αὐτὸ τὸν κρεμάσαν. Στὰ ἴδια περίπου χρόνια μὲ αὐτοὺς ἔδρασε καὶ ἓνας ἄλλος ἱατρός ὁ **Δημήτριος Πεπά- νος** ἢ **Δομέστικος**. Ὁ Πεπάνος γεννήθηκε στὴν Χίο καὶ σπούδασε

στή Ρώμη θεολογία, φιλοσοφία και Ιατρική. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἱατρικά του ἔργα ἀναφέρεται ἕνα σύγγραμμά του ἐπιθετικὸ ἐναντίον ὄσων ἀκολουθοῦσαν τὴν θεραπευτικὴν τοῦ Γαληνοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς θεολογικὰς του μελέτας ὁ Πεπίνος ἔγραψε καὶ «Θρίαμβον ὀρθοδοξίας εἰς κοινὴν φράσιν διὰ στίχων ἱαμβικῶν».

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἱατροὺς αὐτοὺς ποὺ καταπασιτήκαν μὲ τὸ ἐπίγραμμα ὁ ΙΖ' αἰῶνας ἔχει νὰ δείξει καὶ ἱατροὺς ποὺ καταπασιτήκαν μὲ τὸ ἔπος. Τέτιος εἶναι ὁ Ἄθανάσιος Σκληρὸς ἢ Πικρὸς ἢ Πικρίδης ἀπὸ τὸν Χάνδακα τῆς Κρήτης. Ὁ Σκληρὸς ἐσπούδασε φιλοσοφία καὶ ἱατρικὴν στὸ Πατάβιο. Γυρῶντας εἰς τὴν πατρίδα του ἐξάσκησε τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα παίρνοντας συγχρόνως ἀπὸ τὴν Ἐνετικὴ Κυβέρνηση τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιάτρου τῆς Κρήτης. Ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ ἐπιγράμματα καὶ μερικὰ ὑπομνήματά του στὸν Ἱπποκράτη ἔγραψε καὶ τὸ ἔπος «Κρητικὸς Πόλεμος» ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 9287 ἱαμβικοὺς τριμετροὺς κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀλεξανδρικοῦ Λυκόφρονος. Ἡ γλῶσσα του εἶναι ἀρχαῖζουσα γιομάτη κακὰς γλωσσοπλασίας καὶ μεταβολὰς τῶν λέξεων.

Ἄν ὅμως οἱ ἱατροὶ ἀποτύχον στὸ ἔπος, διαπρέψαν ὡστόσο εἰς τὴν ἐπικολυρικὴν ποίησιν μὲ τὸν Γεώργιον Κορέσσιον καὶ τὸν Λέοντα Ἀλλάτιον. Ὁ Γεώργιος Κορέσσιος ἀπὸ τὴν Χίο, ὑπῆρξε ἔξοχος καὶ πολυγραφώτατος συγγραφεὺς θεολογικῶν, ἱατρικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἔργων. Ἐσπούδασε ἱατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν στὸ Πατάβιο καὶ δίδαξε ὕστερα τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τὴν Πίζαν καὶ τὸ Λιβόρνο, ἐξασκῶντας παραλλήλως καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ. Γύρισε, ὅμως, ἐνωρὶς εἰς τὴν Χίο, ὅπου δίδαξε τὸ ἑλληνικὸν γράμμα, ἐξασκῶντας συγχρόνως τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ. Ὡς ποιητὴς, ἔκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπιγράμματα του, μᾶς ἀφήκε ἕνα παραῆχον ἐπικολυρικὸν ποίημα, κατὰ μίμησιν τῆς ἰταλικῆς τότε μῦδος, τὴν «Διήγησιν τοῦ κλεινοῦ ἀγῶνος τῶν Φλωρεντινῶν κλπ.», ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 432 ἐλέγειακούς στίχους. Στὸ ποίημα αὐτὸ φαίνονται ξεκάθαρα οἱ γνώσεις καὶ ἡ παρατηρητικότητι τοῦ Κορέσσιου.

Κυρίως, ὅμως, θεωρεῖται ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ἀρχαῖζουσας ἐπικολυρικῆς ποιήσεως τῶν μεταβυζαντινῶν χρόνων ὁ χιώτης καθολικὸς Λέων Ἀλλάτιος. Ὁ Ἀλλάτιος, καθολικὸς ὡς πρὸς τὸ θρησκείμα ὡστόσο πέρα ὡς πέρα Ἕλληνας εἰς τὴν συνείδησιν, ἐσπούδασε ἱατρικὴν, θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὴν Ρώμην. Τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα σχεδὸν δὲν τὸ ἐξέσκησε. Ἀσχολήθηκε περισσότερο μὲ τὰ γράμματα, ἔχοντας εἰς τὴν διάθεσίν του βιβλιοθήκας καὶ κληρὸν. Τὸ ὀγκῶδες ἔργο του ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀρχαιολογικὰς, φιλοσοφικὰς, θεολογικὰς κλπ. μελέτας, ποὺ θεωροῦνται ἀπὸ ὅλους τοὺς μελετητὰς ὡς πλούσιαι πηγῆς ὡστόσο καὶ εἰς τὴν ἀρχαῖζουσαν ποίησιν ἀναδείχθηκε, ἰδίως εἰς τὴν ἐπικολυρικὴν.

Κατώτερος ἀπὸ τοὺς προηγούμενους ἐπικολυρικοὺς ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντῖνος Ροδοκανάκης ἀπὸ τὴν Χίο, ἀπόγονος μεγάλης βυζαντινῆς οἰκογενείας. Ὁ Ροδοκανάκης ἐσπούδασε εἰς τὸ Oxford ἱατρικὴν καὶ χημείαν. Ὑπῆρξε ἰδιαιτέρως ἱατρὸς τοῦ ἀγγλοῦ βασιλιᾶ Καρόλου τοῦ Β' πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποῖου ἔγραψε καὶ μακροσκελὲς ποίημα. Τέλος, ἕνας ἄλλος ἱατρὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνα ποὺ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν λογοτεχνίαν ἦταν καὶ ὁ Δημήτριος Ἀμυράλλιος ἢ Ἀμυράλος, ἀπὸ τὴν Χίο, ποὺ ἔκτὸς ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν του ἱκανότητα ὑπῆρξε καὶ ἀριστος βοτανικὸς καὶ ἀρχαιολόγος.

(ἔχει συνέχεια).

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ, ΕΘΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Μιά από τις πρώτες πράξεις του σημερινού Υπουργού της Παιδείας, του Ακαδημαϊκού κ Κ. Αμάντου, ήταν να καθιερώσει τη δημοτική στην εκπαίδευση σαν την *εθνική* ελληνική γλώσσα. Είναι η επίσημη αναγνώριση 60 σχεδόν χρόνων αγώνων και η άρχη του πραγματικού φωτισμού του ελληνικού λαού. Γιατί, είν' αλήθεια πώς ως τώρα είχε μπει η δημοτική γλώσσα στις τέσσερις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου και υπήρχε κάποια ελευθερία στη χρησιμοποίησή της στη Μέση Παιδεία, μα γινόταν πολύ κακή και λειπή η διδασκαλία της και το Κράτος την κοίταζε με μάτι λοξό. Τώρα όμως καθιερώνεται σ' όλο το δημοτικό σχολείο και εισάγεται ελεύθερα στη Μέση και στην Ανώτερη Εκπαίδευση. Τα διδακτικά βιβλία του δημοτικού σ' αυτή μόνο θα γράφονται, και θα επιτρέπεται και των γυμνασιακών βιβλίων να είναι γλώσσα η δημοτική. Κι ακόμα, το μάθημα των Νεοελληνικών παίρνει ουσιαστικότερη και βασικότερη σημασία στη γυμνασιακή μόρφωση, κ' ελπίζεται πώς θα ληφθεί φροντίδα για την άριστα κατάρτιση και του προσωπικού που θα τ'αδιδάξει. Έτσι η σημερινή Ελλάδα θα πάρει πλείρα τη θέση που της αξίζει στη μόρφωση του παιδιού, που θα γνωρίσει σωστά τη ζωή και τ'ν πνευματική δημιουργία της, θα τ'ν αγαπήσει περισσότερο και θα φιλοδοξήσει να γίνει έργατης αξιοπύτος του πολιτισμού της.

Είναι φανερό η τεραστία σημασία που έχει για τόν ελληνικό λαό η φωτισμένη αυτή απόφαση του κ. Αμάντου. Οτι γενεές γενεές Έλληνων όραματίστηκαν κι αγωνιστήσανε, γίνεται τώρα πραγματικότητα. Και γίνεται στην καλύτερη ώρα, σαν πνευματική επιβράβευση τών αγώνων του ελληνικού λαού στα τελευταία τουτ'α χρόνια της μικρής σλαβιάς—έξωτερικής κ' έσωτερικής—πούσπασε τις αλυσίδες του και κέρδισε τη λευτεριά του—τ'ην ολοκληρωτική λευτεριά του—μέ τ'ό άγιο του αίμα. Γιατί ό ελληνικός λαός θέλει πλείρα τη λευτεριά του τώρα, κρατική και πνευματική, και δέ θ' ανεχτεί κανένα τύραννο να του τ'ην κλέψει, είτε ξένος κατακτη-

τής είν' αυτός είτε ντόπιος σοφολογιώτατος. Θυμούνται τ'α λόγια του Σόλομου: «Μου ποιεή ή ψυχή μου ό δικαιομας χύνουν τ'ό αίμα τους άποκάτω από τ'ό Σταυρό, για να μ'ας κάμουν ελεύθερους, και τούτους [ό σοφολογιώτατος], και όσοι του όμοιάζουν, πολεμούν, γι' άνταμοιβή, να τους σηκώσουν τη γλώσσα». Μα δέ θ'ά ξαναγίνει αυτό. Τό λέει ό ίδιος ό Σολομός: «Μήγαρις έχω άλλο στό νου μου, παρέξ ελευθερία και γλώσσα; Εκείνη άρχισε να πατή τ'α κεφάλια τ'α τούρκικα, τούτη θέλει πατήση όγλήγορα τ'α σοφ'ολογιατίστια και έπειτα άγκαλιασμένες και οι δύο θέλει προχωρήσουν εις τ'ό δρόμο της δόξας χωρίς ποτέ να γνοίσουν όπισω άν κανένας Σοφολογιώτατος κρώξη, ή κανένας Τούρκος βαυξή, γιατί για μέ είναι όμοιοι και οι δύο».

Ο σημερινός ελληνικός λαός θ' ανεβεί ήθικά μέ τ'ην καθιέρωση της γλώσσας του ως της μόνης εθνικής, θ' ανώσσει πραγματική περηφάνεια κι αληθινή αξιοπρέπεια, γιατί δέ θ'ά ζητιανεύει πιά για να δεχτεί για γλώσσα τ'ό νεκρό γλωσσικό κατασκευάσμα τών λογίων, που τού τ'ό επιβάλανε στόν πρώτο αιώνα της λευτεριάς του. Και μαζί μέ τη γλώσσα του θ' αγαπήσει και θα σεβαστεί περισσότερο και τόν ίδιο τόν έαυτό του, τη σημερινή του πατρίδα, τη σύγχρονη Ελλάδα, σ'α γνήσιο παιδί μιάς μακραίωνης και γόνιμης παράδοσης. Η γλώσσική λευτεριά, ή κυριαρχία της λαϊκής εθνικής γλώσσας, θα τού δώσει και τη γενική πνευματική λευτεριά, θα τόν έτοιμάσει για τούς μεγάλους αγώνες στόν ευγενικό στίβο τού πολιτισμού, θα λειτερώσει τη σκέψη του και θα τη δυναμώσει, θα πλατύνει τούς ορίζοντες της και θα τόν ανεβάσει στην πλείρα και ουσιαστική γνώση τών πραγματικών άξιών του παγκόσμιου πολιτισμού, και θα τόν κάνει αξιο έργατης του.

Γιατί νομίζω πώς πολλά από τ'α καλά που βασάνισαν τόν ελληνικό κόσμο στα τελευταία εκατό χρόνια, όφείλουνται κατά μέγα μέρος στη γλωσσική διαστροφή που τού επιβλήθηκε, και που έφερε γενικό έκτροχασμό στη σκέψη και στη δράση του. Δεν είναι ή πρώτη φορά που ειπώθηκε, πώς, ένας λαός που δέ σεβεται τη γλώσσα του, δέ σεβεται και τόν έαυτό του, δέ σεβεται τίποτε. Και είναι ή μικρή αλήθεια πώς μέ τη

στραβή γλωσσική κατεύθυνση π.υ. πήρε ο ελληνικός λαός, πολλά στραβά έκανε.

Μά τώρα βλέπουμε φώς! Τώρα μπαίνουμε στον ίδιο δρόμο. Αναγνωρίζεται έπίσημα πώς μόνο ο λαός έχει την πραγ-
ματική αξία για την πολιτισμένη ζωή του κράτους. Η νίκη της Δημοτικής είναι μά νίκη του Έλληνικού Λαού.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Αθήνα 1) 6 του Μάρτη 1945.

Αγαπητε μου Κ. Προυνς

Απο μέρες τώρα κρατω την κάρτα-
σας. Σας απαντω σήμερα με την πρώτη ευκαιρία π' αρχίζει να επιτρέπεται η αποστολή επιστολών. Και σεις είσαστε ο πρώτος που γράφω.

Σίγα-σίγα μπαίνουμε στον ίδιο δρόμο. Στο δρόμο της τιμής και της δόξας. Στο δρόμο της Ελλάδας. Έπρεπε να τα περάσουμε όλ' αυτά :

«Μας ταπεινώσαν όλες οι ταπεινώσεις,
με την απόφαση την ήσυχη του ανέλιπτου
ρουφίσαμε όλους τους καημούς κι όλους
[τους τρόμους...»

Κι ήρθε έπειτα το κίνημα. Χειρότερα δε μπορούσε να γίνει! Μα ξανορθμούμαι πάλι τα προφητικά τα λόγια του Παλαμα απο το «Λωδεκάλογο» :

«Κι αν πέσαμε σε πέσιμο πρωτάκουστο
και σε γκόμενο κατράκουλασμα
που πιο βαθύ καμία φυλή δεν είδε ως τώρα,
είναι γιατί με των καιρών το πλήρωμα
όμοια βαθύ έν' ανέβασμα μας μέλλεται
προς ύψη υπερανοφόρα».

Και το πλήρωμα των καιρών ήρθε. Δεν μπορεί παρα να ήρθε. Τό βλέπει καθένας καθαρά. Και ο Έλληνικός λαός με το αλάνθαστό-του κριτήριο ένιωθε βαθιά ποιά είναι το καθήζον-του. Ποιο είναι το εθνικο-του συμφέρο. Κι η μετα-
στροφή στις λαϊκές αντιλήψεις φάνηκε καθαρά στη μεγαλειώδη υποδοχή που έκανε στον Churchill και τελευταία, στη Θεσσαλονίκη, στον Αντιβασιλέα.

Μα κι η κοινωνική-μας ζωή άρχισε να ξαναπαίρνει την παλια-της κίνηση, τον πρώτο ρυθμο-της. Ξανασυναντώ

τους παλιους-μου φίλους λογοτέχνες και καλλιτέχνες. Με πόση χαρά ξανασφίγουμε τα χέρια! «Ζεις;» είναι η πρώτη ερώτηση. Κι ακολουθούν άλλες κι άλλες. «Ο τάδες νεκρός! Βρέθηκε στο Περιστέρι. Ο άλλος; Γύρισε ευτυχώς. Ήταν όμηρος. Μα είναι σε κακα χιλια τα πόδια του απο την πεζοπορία και τα χιόνια». Του Ξενόπουλου ανετίναξαν το σπίτι. Δεν έχει παρα τα ρουχα που φορεί! Τα βιβλία-του καήκανε. Τα χειρό-
γράφα του πάνε. Ο Ιωαννόπουλος το ίδιο.

Ξαναρχίσατε στα σπίτια κι οι φιλολο-
γικές συγκεντρώσεις. Άρχισαν οι δια-
λέξεις. Έχουμε τώρα και λίγα κομφορ.
Έχω αναμένο το καλοριφερο-μου και χαιρόμαι τη θάλπωρη-του. Τρώμε τώρα καλλίτερα. Όλα καθώς βλέπετε πά-
νε καλλίτερα.

Θα σας γράφω σ' άλλο μου γράμμα ποια τεύχη των «Κυπρ. Γραμμάτων» μου λείπουν. Πάντως θάιναι όλα τα τεύχη της τετραετίας. Θέλω πρώτα να δω αν επιτρέπεται η αποστολή εντύπων. Άνκαι δε βλέπω το λόγο γιατί να μην επιτρέ-
πεται.

Η «Νέα Εστία» ύστερ' απο το τεύχος του περασμένου Νοεμβρίου (το πρώτο μετα την Ελευθερία) δε ξαναβγήκε. Μα θάινω απο το Χάρη ότι βγαίνει αυτές τις μέρες. Στο διάστημα της Κατοχής ήταν ταχτική αλλα φτωχότερη.

Στο διάστημα της τετραετίας είχαμε οργασμο εκδοτικό. Γιατι η ζήτηση του βιβλίου ήταν κάτι πρωτόφαντο στην Αθήνα. Τα καλα βιβλία βέβαια ήταν λίγα. Μα είχαμε και τα δυο ωραιότερα όλης της παραγωγής-μας. Και τα δυο του Ηλία Βενέζη. «Η Γαλήνη» το πρώτο. «Η Αιολική Γη» το δεύτερο και το καλύτερο. Με τούτο νομίζω πως ξεπερνάει το Μυριβήλη Θάδελα να σας τίστανα. Μα είναι τώρα πολυ ακριβα τα βιβλια και τα λεφτα-μου πολυ λιγα!...

Μπράβο στο Παγκύπριο Γυμνάσιο που διοργάνωσε τόσες διαλέξεις, και τόσα φιλολογικα μνημόσυνα! Μα γιατί τον πεθάνατε τον καυμένο το Δροσίνη; 1) Ίσα-ίσα είναι ο μόνος απο τους παλιους που ζει ακόμα. Τον Έλλο Άγγα και τον Σημηριώτη απο τους φίλους. χάσα

1) Σημ. «Κυπρ. Γρ.». Δημοσιεύουμε την έ-
πιστολή του κ. Γ. Φραγκούδη με την όρθογρα-
φία του.

1) Σημ. «Κυπρ. Γρ.» Χαιρόμαστε πού ο καλός μας ποιητής ζει και του εύχόμαστε να γιορτάσει τα εκατοντάχρονα του. Η είδηση για τον τάχα θάνατό του μεταδόθηκε από το ραδιόφωνο και δημοσιεύτηκε στις Κυπριακές εφημερίδες.

σομε τελευταία και τον Λαπαδιώτη που ανοιχτόνησε

Πολύ θα χαρώ να δω τη μελέτη-σας για τον Παλαμά.

Πόσο ενοστάλησα την Κύπρο, δὲ λέγεται! Θα μπορέσω άραγε ως το καλοκαίρι να ξαναδώ τις Πλάτες; Άς το ελπίσουμε! Κι έτσι να σας γνωρίσω και τις προσωπικά, που τόσοσ αγαλω απο τη γραφτα σας.

Ο πεθερος μου!) σας χαιρετα. Χτες μίλησε στο ραδιόφωνο.

Μ' άγάπη
Τ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

Άπο έπιστολή του κ. Φριξου Πετρίδη, φιλόλογο, στον κ. Χ. Προυση παραθέτουμε το πιο κάτω απόσπασμα σχετικά με την έλληνική πνευματική κίνηση:

Άθήνα, 10. 3. 45.

Άγαπητέ μου Κώστα,

Επιστημονική κίνηση ζωηρότατη. Λογοτεχνική ζωή άφάνταστα μεγάλη και άρκετά καλή παρά τη γερμανοϊταλική λογοκρισία. Θέατρο μέτριο από ποιητικής πλευράς, αλλά με κίνηση άπρυχτική από έμπορικης άπόψεως. Πάντως δέν πιασώδησάμε. Οι εκδόσεις των λογοτεχνικών βιβλίων ήταν κυριολεκτικά μία πλημμυρα συνεχής τὸ μισθιστόρημα και η ποίηση προπορευόνταν τὸ θέατρο και τὸ διήγημα ακολουθούν. Υπάρχουν σημαντικές επανεκδόσεις παλαιότερων βιβλίων με μεγάλη κατανάλωση. Οι τιμές ήταν πολύ χαμηλές σχετικά με τὰ χρόνια.

Τώρα οί τιμές των βιβλίων έχουν άνίξει άρκετά σχεδόν στο προπολεμικό επίπεδο, εν συγκρίσει πάντοτε με τὰ χρόνια και τὸ ρουτίσιο, που είναι 5 ή 6 φορές πὸ πάνω. Ποτέ οί λέξεις «πνευματική τροφή δέν είχαν τόσο κυριολεκτικά και σχεδόν ταύτιση με τὴν άλλη τροφή όσο στ. χρόνια που δημιουργήσε η «νέα τάξι πραγμάτων».

Μεταφράσεις ξένων βιβλίων πολλές και πὸ καλές. Κριτικές μελέτες για δικούς μας λογοτέχνες άρκετές και σημαντικές στην ποιότητα.

Μ' έχτιμηση
ΦΡ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

1) Σημ. «Κυπρ. Γρ.» Ο κ. Ν. Κλ. Λανίτης.

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Ο ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Ο Φεβρουάριο ριμήνας είναι ο δεύτερος μήνας του χρόνου κι' ο τρίτος του χειμώνα. Λέγεται και Φερβάρης, Φεβράρης και Φλεβάρης. Του έχουνε άκόμη κ' έπωνυμο (παρτσούκλι) για τὸ έλλειμα των ήμερών του, και τον λένε Κούτσουλλον ή Κρούτσουλλοφέρβαρον.

Η παράδοση άναφέρει ότι ο Φλεβάρης είναι ο πιο κολόγνωνμος άδερφός από όλους τους άλλους μηνάδες. Με τὴν καλωσύνη του έχασε δύο από τις μέρες του κ' έτσι πὸ έπρεπε νάχη τριάντα και τριανταμιάν άκόμη μέρες, έχει μονάχα είκοσιοχτὸ και κάποτε είκοσιενά. Τη μιὰ τὴν παραχώρησε στὸ Γενάρη ως δανεικήν. Βλέποντας κι' ο Μάρτης τὴν καλωσύνη πὸ δειξε στὸ Γενάρη και τὸ κρύο του Φλεβάρη, του ζήτησε κι' αὐτός με μερά δανεικήν πριν τελειώσει, όταν είχε δύο-τρεις μέρες άκόμη, λέγοντάς του:

«Ρε Φεβράρη, θέλω μιάν ήμέρα δανειζιήν να κάμω ένα καλὸν στὸν τὸν».

Ο Φλεβάρης τὸ ρωτᾷ: «Είντα καλὸν να κάμης;», κι' ο Μάρτης τὸ άπαντᾷ: «Ναζήσω τὸν γερόβουδον με τὸ λιλικκούδι» (=χορτάρι).

Ο Φλεβάρης καλόγνωνμος πὸ ήτο, έκανε κι' αὐτοῦ τὸ θέλημα, κ' έτσι ο Μάρτης τὸν πήρε μιὰ μερά, κι' από τριάντα πὸ τις είχε τὸν μένουσ τᾶρα είκοσιοχτὸ—με τὴν ήμέρα πὸ είχε δώσει πρωύτερα στὸ Γενάρη.

Ο Φλεβάρης θεωρεΐται ως μεταβατική ήποχή—χειμῶνα—άνοιξη, γι' αὐτὸ κι' ο καιρός δέν είναι σταθερός, βρέχει και κάνει κι' άνοιξιάντικες μέρες με ζέση, όπως μᾶς τὸ λένε κ' οί παρακάτω καιρικές παροιμίες:

«Ο Φεβράρης φερβαρίζει
τζιαι καλοτζιαιρικές μυρίζει».

Οί Παφίτες λένε άκόμη:

«Ο Φεβράρης φερβαρίζει
τζι' εν έμάς πὸν φοβερίζει».

«Ο Φεβράρης φερβαρίζει;
—Καλοτζιαιρι θα μυρίση.
Μᾶδ δώση τζιαι κακώση,
μᾶς στὸ σόνιθ θα μᾶς χώση».

«Ὁ Φεββάρης φεββαρίζει
τζί' ἀπὸ 'μπρός νερολουρίζει 1)
τζί' ἀπὸ πίσω κορναχίζει 2).

Οἱ Πιτσιλλοὶ ὅπως κι' ἄλλοι κάτοικοι τῆς Κύπρου προσθέτουν ἀκόμα γιὰ τὴν ἀστάθειαν τοῦ καιροῦ μὲς τὸ Φλεβάρη τὸ ἀκόλουθο :

«Τὸ ἀελιδόνιν πέτεται
πάει πέρα τζί' ἔρκεται
φέρνει μᾶς μῆνυμα καλόν:
πὼς ἔν' ἀνοιξε τζιαιροῦ
τζί' ἀρκὴ καλοτζιαιροῦ».

Στὴν πρώτην τοῦ Φλεβάρη εἶναι ἡ γιορτὴ τοῦ Ἁγ. Τρύφωνα, ποῦ θεωρεῖται ὁ προστάτης τῶν σπορῶν καὶ φυτειῶν. Συνηθίζεται τὸ ἐξῆς ἔθιμο στὴν Κύπρον. Οἱ γεωργοὶ³⁾ κατὰ τὴ γιορτὴ τ' Ἁγ. Τρύφωνα παίρνουν νερὸ στὴν ἐκκλησιὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσι τῆς λειτουργίας πάνε καὶ ραντίζουν μὲ τ' ἁγιασμένο κείμενο νερὸ τῆς λειτουργίας τὶς σπορὲς καὶ τὶς φυτεῖες τοῦς γιὰ νὰ μὴ βλαφτοῦν ἀπ' τὶς ἀρρώστειες.

Στὶς δυὸ τοῦ Φλεβάρη γιορτάζεται ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ, ποῦ κοινῶς τὴ λένε γιορτὴ τῆς Πανατᾶς.

Οἱ Τήλλυροι, οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Λεμεσοῦ καθὼς κι' ἄλλοι Κύπριοι ἔχουνε τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὡς βασικὸ σημεῖο τῆς ἀλλαγῆς τοῦ καιροῦ καὶ λένε :

«Σήμερα ἔν νὰ φκῆ ἡ ἀρκούδα νὰ λιαστῆ».

Ὅτι δηλ. ἀπὸ τὶς δυὸ τοῦ Φλεβάρη δείχνει ὁ καιρὸς ἂν θὰ συνεχίσῃ βροχερός ἢ ἂν θὰ μεταβληθῆ σὲ ἀνοιξιὰτικόν.

Στὶς 10 τοῦ Φλεβάρη εἶναι ἡ γιορτὴ τ' Ἁγίου Χαραλάμπους, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀρχίζει ἡ ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ ἀπὸ βροχερόν καὶ παγερὸ σὲ ἀνοιξιὰτικόν καὶ ζεστόν.

Καὶ λένε οἱ Τήλλυροι :

«Πέρασεν τ' Ἁγ. Χαραλάμπου,
'Ὁ Θεὸς ρίβκει κάρβουνα στὴ γῆ».

Κατ' ἄλλους λέγεται ὅτι τὸ πολὺ πολὺ ν' ἀργήσῃ νὰ γίνῃ αὐτὸ μέχρι τὶς δεκαεφτά τοῦ ἰδίου μηνός, ὅπως μᾶς τὸ λέει ἡ παρακάτω ποίημα :

«Στὶς δεκαεφτά τοῦ Φεββάρη
ρίβκει κάρβουνα στὴ γῆ».

Δηλ. ἀρχίζει πιά ὁ καιρὸς νὰ γίνε ται ζεστός.

Ἐπειδὴ μέσα στὸ Φλεβάρη συνήθως συμπίπτει νὰ εἶναι οἱ ἀπόκρες, οἱ σήκωσες, ὅπως κοινῶς τὶς λένε, κι' ὕστερα τῆς Τυροφάγου—ἢ Τυρινῆ—κι' ἀπ' αὐτὴν ἀρχίζει ἡ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς τοῦ Πάσχα, τὸ Πε(ν)ηνηταήμερον, κλείει ἡ περίοδος τῶν γάμων καὶ τῶν ἀρραβῶνων. Γιαυτό ὅσοι θέλουν νὰ εἰρωνετοῦν ἐκείνους ἢ ἐκείνες ποῦ εἶναι ἄγαμοι, ἢ δὲν ἀρραβωνιάσθησαν ἀκόμα (τοὺς σκαπούλλους ἢ τὶς κορασιές), τοὺς λένε διάφορο τραγούδια :

Οἱ Τήλλυροι λένε :

«Πέρασαν τζί' οἱ Ἀποκρῆς
τζί' ἦσαν οἱ Τυρινά(δ)ες
τζιαι μείνασιν οἱ κορασιές
δίχα τοὺς ἀντρά(δ)ες».

(Βαρία)

«Ἐπῆσαν οἱ Ἀποκρῆς
τζί' ἦσαν οἱ Τυρινά(δ)ες
τζιαι τραγ(ι)ουγοῦ οἱ παι(δ)ενες
τζιαι τραουγοῦ οἱ λάες».

(Γαληνῆ).

«Ἐπῆσεν οἱ Σήκωσες
τζί' ἦσαν οἱ Τυρινά(δ)ες
τζιαι μείνασιν οἱ κορασιές
δίχα τοὺς ἀντρά(δ)ες».

Οἱ Παφίτες λένε :

«Ἦσαν οἱ Σήκωσες
τζί' ἦσαν οἱ Τυρινά(δ)ες
ποῦ τραουδοῦν οἱ παι(δ)ενες
τζιαι τραουδοῦν τζί' οἱ ρκά(δ)ες».

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν τῆς Λεμεσοῦ λένε :

«Ποῦ τὸ στενόν τῆς ἐρεζα
τζί' ἄκουσα τῆς τζιαι λάλεν:
—Οἱ Σήκωσες ἐρέζασιν
τὰ σπῆκια μ' ὄν τα υπλῆφασιν
τζί' ἐμέν ἐμ με γυρέφασιν
τζί' ἔκοφα πίσω πάλε».

(Πραοτειόν).

Οἱ κάτοικοι τῶν Κερυνιώτικων χωριῶν λένε :

«Ἐπῆσαν οἱ Σήκωσες
τζί' ἦσαν οἱ Τυρινά(δ)ες
ποῦ τραουδοῦν οἱ παιδενες
τζιαι τραουδοῦν τζί' οἱ ρκά(δ)ες».

«Ἐπῆσαν οἱ Σήκωσες
τζί' ἦσαν τὰ παιγνίδια
τζί' ἦσαν Ἁγιά Σαρακοστὴ
μ' ἐλιές τζιαι μὲ κρομμύδικια».

1) Βρέχει. 2) κάμνει σκόνη, μὲ τὴ ζεστασιά τοῦ ξηραίνει τὴ λάσπη καὶ γίνεται σκόνη.

3) Τηλλυρίας, Πάφου, Πιτσιλλιάς κ. ἄ.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Οι Σκανδιναβοί λένε πώς οί Φιλανδοί είναι οί πιό φιλανανθρώστες άνθρωποι στόν κόσμο. Στή Μεσευρώπη, οί Γερμανοί ισχυρίζονται πώς έχουν τά πρωτεία. Νομίζω όμως πώς οί "Αγγλοι δέν ύστερον καθόλου από κανένα άλλο λαό σέ βιβλιοφιλία, μ' όλο πού δέν έχω ύπ' όψει μολο στατιστικές.

Έκείνο πού κάμνει έντύπωση από την πρώτη στιγμή στόν προσεχτικό παρατηρητή, είναι τό πλήθος των βιβλιοπωλείων, των έφημεριδοπωλείων, των Έκδοτικών Οΐκων, των δημοσίων και ιδιωτικών βιβλιοθηκών κ.ο.κ. Στές έφημερίδες και τά περιοδικά, στούς κινηματογράφους, στά θέατρα, στά φίλμς των νέων, στούς ύπογειούς, στά τράμ και τά λεωφορεία και έν γένει όπου ύπάρχει χώρος, θά δη κανείς τή ρεκλάμα του βιβλίου και του βιβλιοπωλείου. Και τό φτωχότερο σπίτι έχει βιβλιοθήκη, και τό φτωχότερο κορίτσι κουβαλά κάθε πρωί στη δουλειά του τό βιβλίο για να διαβάσει σάν παίρνει τό γεύμα ή τό τσαϊ και να τό πάρει τό βράδυ σίτι για να συνεχίσει γύρω από τό τζάκι ή στό κρεβάτι τό μυθιστόρημα, τό ρομάντζο ή τήν Ιστορία της.

Διαρκούντος του πολέμου δέν έχουν έκδοθει ούτε κατάλογοι, ούτε στατιστικές των διαφόρων εκδόσεων, οί δε εκδότης όπως και οί βιβλιοπώλαι δέν είναι σέ θέση να εκδίδουν μηνιαίους ή ετησίους καταλόγους, κ' έτσι είναι πολύ δύσκολο να σχηματίσει κανείς σαφή γνώμη για τον αριθμό ή τά ετή των εκδιδόμενων βιβλίων. Αν όμως έχομεν ύπ' όψει πώς πολεμικές στατιστικές ανέβαζαν τον αριθμό των εκδόσεων σέ 200 χιλ. τό χρόνο, μαζί με τές ανατολώσεις, και πώς τώρα, μ' όλο πού οί εκδότες έχουν δικαίωμα να χρησιμοποιούν μόνο 30 ο/ο ποσότητα χαρτιού απ' ό,τι χρησιμοποιούσαν προπολεμικά, έν τούτοις οί περιορισμοί για τον τυπογραφο και τό χώρο πού πρέπει να χρησιμοποιεί και τά στοιχεία πού είναι ύποχρεωμένος να χρησιμοποιεί, φέρουν σχεδόν ένα ίσοζύγιο με τήν

ελάττωση του χαρτιού, θά μπορούμεν εύκολα να υποθέσουμε πώς ό αριθμός των 200 χιλ. δέν είναι ύπερβολικός για τήν πολεμική περίοδο έτησίως. Πρέπει ακόμα να προστεθεί πώς οί κυβερνητικές εκδόσεις έχουν δεκαπλασιασθεί διαρκούντος του πολέμου, και ήμπορεί κανείς εύκολα να συμπεράνει σέ πόσο δυσθεώρητο ύψος έχει φθάσει ή έκδοση βιβλίων στην χώρα αυτή.

Βέβαια, τά βιβλία πού εκδίδονται στην Άγγλία, δέν σημαίνει πώς είναι για τήν έσωτερική κατανάλωση μονάχα. Η Αύτοκρατορία, και ειδικά τά άγγλόφωνα τμήματά της, ή Αύστραλία π.χ. ό Καναδάς, ή Ν Ζηλανδία, πολλές έπαρχίες των Ίνδιων, είναι οί καλύτεροι πελάτες βιβλίων των Άγγλικών Έκδοτικών Οΐκων. Περιπλέον, ή Άγγλική γλώσσα, πού έχει διαδοθεί τόσο πολύ σέ όλη τήν Εύρώπη και στές άλλες Ήπειρους τά τελευταία 10—15 χρόνια, ένίσχυσε πάρα πολύ τήν διάδοση του Άγγλικού βιβλίου και ειδικά του έπιστημονικού, του τεχνικού και τόν σχολικού, ώστε να παρατηρείται τόν τελευταίο καιρό σοβαρή έλλειψη όλων αυτών των βιβλίων στην χώρα αυτή.

Περιπλέον είναι και οί ιδιωτικές εκδόσεις. Πού είναι μπορώ να πώ αναρίθμητες. Τα παιδιά πού γράφουν τήν Ιστορία και τά κατορθώματα των γονιών τους, τά σωματεία πού εκδίδουν τά λευκάματα των προσπαθειών τους, τά πολιτικά κόμματα πού εκδίδουν βιβλία διδακτικά και μορφωτικά, οί έμποροι εισαγωγείς και έξαγωγείς πού διδουν με τον κάλαμο του συγγραφέα στην κοινωνία πνευματικά προϊόντα για να ίσοζυγίσουν με τά ποσά πού πληρώνει ή πρώτη για τά υλικά προϊόντα τους. Εκδόσεις βιβλίων, πού ούτε θά ήμπορούσε καν να διανοηθεί ένας λογοτέχνης τής πατρίδας μας.

Στή Γαλλία, στην Έλλάδα, όπως υποθέτω και στές άλλες χώρες τής Μεσογείου, πριν από τον πόλεμο αυτόν ή λογοτεχνία είχε τήν πρώτη θέση στές εκδόσεις. Στήν Κύπρο νομίζω πώς από τή λογοτεχνία, ή ποιηση βρίσκειται στην πρώτη γραμμή.

Στήν Άγγλία τά πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Ο "Αγγλος ένδια-

φέρεται πολύ όλίγο γιά τή λογοτεχνία. Στήν ποίηση δέ έλόχισα. Καί αυτό τό άποδίδω στό δτι άπό πολλού ή 'Αγγλική γλώσσα έχει πάρει μορφή κ' έχει σταθεροποιηθεί σέ σημείο πού νά μήν ύπάρχουν σοβαρές διαφωνίες μεταξύ λογοτεχνών και μή. Τόσο δέ τά βιβλία, όσο και τά περιόδικά λογοτεχνικά περιεχομένου είναι κατ' άναλογία πολύ λιγώτερα άπό πολλών άλλων χωρών τής Εύρώπης. Άπό τή λογοτεχνία όμως έξαιρώ τό μυθιστόρημα, δηλ. τό αστυνομικό μυθιστόρημα, πού άποτελεί τήν καθημερινή τροφή τής 'Αγγλίας και πού έκδίδεται κατά έκατοντάδες τήν έβδομάδα και κυκλοφορεί κατά έκατοντάδες χιλιάδων. Τό έξαιρώ αυτό, γιατί δέν τό θεωρώ λογοτεχνία, και γιατί τό λογοτεχνικό μυθιστόρημα, όπως είναι εκείνα των μεγάλων Ρώσων ή Γάλλων ή Γερμανών συγγραφέων μέ πράγματι φιλολογικόν και λογοτεχνικόν περιεχόμενον, είναι πολύ σπάνιο στην Αγγλίαν και δέν διαβάζεται άπό τό πολύ κοινόν.

Και τό πολιτικόν βιβλίον δέν ήταν πολύ διαδεδομένο πού του πολέμου στην 'Αγγλία. Ο πόλεμος όμως αυτός έχει κάμει τόν κόσμο νά σκεφτεί καλύτερα και νά ζητήσει και εύρει τους λόγους, τές αίτιες και τές ύφορμές πού έχουν κοστίσει αυτή την άνήκουστη άλληλοσφαγή. Και τό πολιτικό βιβλίον τώρα τελευταία γίνεται άνάρπαστον άπό τό κοινό, πού άρχισε γιά πρώτη φορά νά σχηματίζει πολιτικήν αντίληψη και νά διακρίνει τά σφάλματα των κυβερνητών του πάνω στα έξωτερικά ζητήματα.

Τό εκπαιδευτικό βιβλίον επίσης είναι διαδεδομένο σέ μεγάλη κλίμακα, ίδια δέ τό τεχνικό. Τελευταία μάλιστα κι οί ξένες γλώσσες έχουν μελετηθεί άρκετά. Τά οικονομικά και τά κοινωνικά προβλήματα δέν διαφεύγουν καθόλου τήν προσοχή ούτε των συγγραφέων, ούτε των λογίων και εμπειρογνομόνων τής χώρας αυτής. "Ένα μεγάλο ποσοστό των βιβλίων πού έκδίδονται τά τελευταία χρόνια άσχολοούνται μέ αυτά τά προβλήματα, πού μέρα μέ τή μέρα κερδίζουν παραπάνω έδαφος.

Γενική όμως έλλειψη βιβλίων παρατηρείται τόν τελευταίο καιρό στην 'Αγγλία. Μέ τους βομβαρδισμούς του

Λονδίνου και των άλλων μεγαλουπόλεων τής 'Αγγλίας, μία μεγάλη ποσότης βιβλίων, μεταξύ των οποίων οί τεράστιες άποθήκες στο Σιτυ του Λονδίνου, μέ έκατομμύρια σπανίων έκδόσεων, έχουν καταστραφεί άπό πυρκαϊές, και στην άγορά παρετηρήθη άμέσως ή μεγάλη αυτή άπώλεια. Κατά τους ειδικούς, θα πέρασουν πολλά χρόνια μετά τόν πόλεμο, ως δτου φτάσει τό βιβλίον στο προπολεμικό του στάνταρτ.

"Ένα πράγμα πού κάμνει περήφανο τόν "Έλληνα είναι ή μέ τήση συμπαθεια, έπιμέλεια και άγάπην έκδοση των άρχαίων 'Ελλήνων συγγραφέων. Έκατοντάδες έκδόσεις ύπάρχουν, σέ διάφορα σχήματα και χαρτί, σχολιασμένες, μεταφρασμένες και σέ τιμές πού μπορούν όλες οί τάξεις τής κοινωνίας νά προμηθευθούν. Οί σπουδασταί των κλασσικών (οί Classical scholars) όπως αυτοκαλούνται, θεωρούν τιμή τους νά έχουν στες βιβλιοθήκες τους όλους τους άρχαίους συγγραφείς και ίδιας τούς "Έλληνες. Και τέτοιες βιβλιοθηκες θα δη κανείς σέ πολλά, παραπολλά σπίτια. Άπό τους άρχαίους συγγραφείς δέ οί πιο συμπαθείς είναι οί "Ηρόδοτος, ο Θουκυδίδης και ο Πλάτων.

Τόσον οί "Αγγλος, λοιπόν, όσο κι ή 'Αγγλία, διαβάζουν. Διαβάζουν πολύ. Το βιβλίον και τό περιοδικόν άποτελεί καθημερινήν άνάγκην, και λογαριάζεται μέσα στα έξοδα τά άπολύτως άναγκαία, σ' όλες τές περιπτώσεις. Και κάμνει έντύπωση πράγματι σ' έμάς τους ξένους ποσο περιωρισμένη είναι ή έγκυκλοπαιδική γνώση αυτού του κόσμου, μ' όλο πού διαβάσει τόσο πολύ. Η γνώση άφνης, του άπλου "Αγγλου γιά τή γεωγραφία και τήν Ιστορία, είναι περιωρισμένη σέ βαθμό πού κάμνει έντύπωση σέ μάς. Και ο λόγος νομίζω είναι πώς τό ένδιαφέρον τους γιά γνώση είναι πολύ διαφορετικό άπό τό δικό μας. Ένθυμούμαι πρίν μερικά χρόνια, είχαμε στοίχημα μέ κάποιον "Έλληνα δημόσιον ύπάλληλον, και ρωτήσαμεν 8 πρόσωπα διαφόρου ήλικίας, νά μάς πληροφορήσουν περι του πληθυσμού του Λονδίνου και όλοι έδωσαν διαφορετικήν άπάντηση. "Ένας άπ' αυτούς είπε πώς πρέπει νά είναι 25 έκατ., ίσως και

περισσότεροι. "Έχουν όμως και ένα καλόν οι "Άγγλοι. Ξέρουν πολύ καλά τή φράση «Δέν ξέρω» και «δέν μπο ρώ νά πώ».

Είμαι βέβαιος ότι μετά τόν πόλεε μου αυτόν ή "Άγγλική γλώσσα θά έ- ξασπλωθεί παντοῦ και τό "Άγγλικό βιβλίο θά έχει ζήτηση σέ όλα τά σημεία τής γής. Και τόσοσ οι έκ- δότες δσον και οι έμποροι έχουν άρ- χίσει ήδη τέσ προπαρασκευές τους γι αυτό.

Θά ήτο πολύ καλόν άν έστω και εις μεταφράσεις διεδιδόντο έργα τών νέων "Άγγλων συγγραφέων και κοι- νωνιολόγων εις τήν Κύπρον. Είμαι βέβαιος ότι θά ώφελήσουν πολύ.

Έλπίζω δέ ότι και άλλοτε θά μοῦ δοθῆ εύκαιρία ν' άσχοληθώ με τό βιβλίο.

I. ΚΥΚΚΩΤΗΣ

Λονδίνο, Φλεβάρης, 1945.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κ. Χατζηγεωργίου: "Έλεγεια- κή Συμφωνία, Κύπρος, 1945 σ. 30.

Τό 1945 άρχίζει με πολύ καλούς οιω- νους γιά τήν κυπριακή λογοτεχνία, για τί μερικά από τά βιβλία πού κυκλοφό- ρησαν στους πρώτους του μήνες είναι άρκετά αξιόλογα, και στην πεζογραφία και στην ποίησή μας. Κ' ένα από τά ά- ξιολογώτερα είναι ή «Έλεγειακή Συμ- φωνία» τού νέου ποιητή κ. Κ. Χατζη- γεωργίου, γνωστού κιόλας από τήν πρώ- τη του ποιητική συλλογή «Φθινοπωρι- νές Ωδές» (1937). Η ποίηση του είναι πρωτοποριακή στά έκφραστικά της μέ- σα και στη μορφή, άλλα χωρίς τήν εκ- ζήτηση τής πρωτοποριακής πρωτοτυ- πίας πού βλέπουμε σέ μερικούς νέους στιχουργούς. Ο έλεύθερος του στίχος είναι μουσικός, ή ανέλιξη τών ποιητι- κών νοημάτων και ειζόνων λογική και συνειρμική, ή έπεξεργασία τού θέμα- τος κανονική, άλλα και μακριά από τούς όρισμένους τύπους, με τολμηρή έκ- φραση πού δέν άπομαζώνεται από τή φυσικότητα και τή λεπτή κατανόηση.

Τι χαρακτηριστικό αυτά φαίνονται προπάντων στην «Έλεγειακή Συμφω- νία», ένα καλοδεμένο μουσικό ποίημα

άγάτης, πόνου και μόχθου. Ο έρωτας στην πιό άγνή και στην πιό ανθρώπινη μορφή του τραγουδιέται σέ στίχους θερμούς σαν τήν έρωτική φλόγα και κυματιστούς σαν τήν κυματούσα θά- λασσα. Ο έρωτας πού γίνεται στοργή ευγενική, μά και συχνά πάθος δημι- ουργικό. Άπλώνει τις αγαπημένες ψυ- χές μέσα στη φύση και διαχέει τό έ- ρωμα τους με τά φτερά τού άγέρα στά λουλούδια και στις ψυχές τών όντων. Γίνεται πίστη και σκοπός κ' εύδαιμο- μονία, και πλουτίζει τή ζωή με τό πιό βαθύ της νόημα, δυναμώνει τόν άνθρω- πο και τόν εξημάνει, δινοντάς του τή χαρά τού δημιουργού.

Όμως και πόσος πόνος και μό- χθος γιά νά φτάσει ό άνθρσπος τή χαρά του! Είναι ακόμα σκλόβος θλι- βερός τού περιβάλλοντος πού—άλιμονο! —ό ίδιος δημιούργησε γιά νά τόν τυ- ραννάει αιώνια. Τό άτομο, πού δέν είν' εύνοημένο από τό περιβάλλο, βλέπει τά όνειρά του νά θρυμματίζονται από τά βάραβαρα χτυπήματα τών άλλων. Μά- ταια προσπαθεί ν' αντιδράσει μόνος, κ' ή συνεργασία με τούς όμοιοπαθείς, μόνο τή χαρά τής διάδοσης τού φωτι- σμού ακόμα φέρνει, γιατί είναι ισχυρή ακόμα ή αντίδραση Κ' έτσι ό πικρός πόνος σταλάζει τό φαρμάκι στην ψυχή, κι ό σκληρός καθημερινός μόχθος τσα- κίζει τά φτερά. Κ' έρχεται ή στιγγή πραγματικότητας ν' άποσπείσει τή χαρά τής ζωής από τόν άνθρσπο πού αγαπά, πονεί και μοχθεί.

Δέ δίνει άπάντηση ό κ. Χατζηγεωρ- γίου στο έρώτημα: πώς μπορεί ό ζων- τανός άνθρσπος ν' άδράξει πλήρια τή χαρά του. Δέν ήταν άλλωστε αυτός ό σκοπός τού βιβλίου του. Τόν ενδιαφέρει περισσότερο τό προσωπικό του δράμα, και τό έξωτερικεύει λιτά και ποιητικά. Και σαν άληθινός ποιητής, μονίχα ό- που τό δικό του τό δράμα άγγίζει και τούς άλλους άνθρσπους, όπου ό ίδιος έρχεται σέ σχέση με τήν ανθρώπινη κοινωνία, μονίχα εκεί μόλις τό δίγει τό φοβερό έρώτημα, γιά νά βαθύνει πε- ρισσότερο τό δικό του πόνο. Γιατί δέν είναι κοινωνιολόγος, άλλα άνθρσπος πού πάσχει, και ποιητής πού τραγου- δει σεμνά κι άρμονικά τόν πόνο του— κι άς είναι και τών άλλων άνθρσπων πόνος.

Γι αυτό και τό τραγούδι του συγχι-

νεί, γιατί είναι πηγαίο, και ελλειρινές το αίσθημα που το διαρρέει, κ' εύγενική, βαθιά ανθρώπινη ή διάθεση που το κινεί. Έτσι ήταν φυσικό να μη κλειστί στα καλούπια της καθιερωμένης στιχουργίας, μά να χυθεί αυθόρμητα στον ελεύθερο στίχο, άλλο, λιτό και μουσικό. Και οι εικόνες κ' οι μεταφορές που, παράτολμες κάποτε και πρωτότυπες, είναι χάσμα σύνθεσης και φυσικότητας, γιατί είν' αληθινές κ' όριστικές. Η ψυχή του ανθρώπου προσχέινεται μέσα στη φύση, και γίνεται ένα με τις φανερές ή άδιόρατες κινήσεις της. Και αυτή είναι η αληθινή ποίηση της ζωής των ανθρώπων και των πραγμάτων.

Είναι αλήθεια πώς δε μένει άδιάπτωτη ή ποιητική φωνή και μερικές φορές σπάν να πεζολογεί. Από κάποιους στίχους λείπει ή εσωτερική μουσικότητα, και μερικές άπροσεξίες στη γλώσσα και στη στίξη χτυπούν παράφορα. Η άτημέλητη και φτωχή εμφάνιση του βιβλίου είν' ένα άλλο μειονέκτημα του — τελείως όμως έξωτερικό κ' εύκολοζήγητο. Δεν παραγνωρίζω επίσης την φανερή επίδραση του Ρίτσου και του Βρετάνου—λιγότερο του Σεφέρη—πάνω στον κ. Χατζηγεωργίου. 'Αλλά, μ' όλα αυτά, η «Ελεγειακή Συμφωνία» του δεν παύει να είναι μία ουσιαστική κ' αξιοσημείωτη ποιητική προσφορά στην κυπριακή λογοτεχνία, ή σημαντικότερη που γινε κατά τα τελευταία χρόνια από νέους. Ο κ. Χατζηγεωργίου έβαλε πλώρη για τις μεγάλες ποιητικές κατακτήσεις.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Νίκου Κρανιδιώτη: «Χρονικά»,
Λευκοσία, 1945, σ. 85.

Ίσως δεν είμαι το κατάλληλο πρόσωπο για να γράφει κριτική για το πρώτο βιβλίο του φίλου μου κ. Ν. Κρανιδιώτη και μάλιστα στο περιοδικό που αυτός διευθύνει. Όμως δεν είδα ως τώρα την κριτική που να τοποθετήσει σωστά τα «Χρονικά» μέσα στην αναιμική ακόμα κυπριακή λογοτεχνία. Βέβαια δεν είν' ένα έργο-σταθμός, όμως έργα σαν κι αυτό δε βλέπουμε συχνά στην Κύπρο. Μας φέρνει την πολιτισμένη ή στρωτή διήγηση, τη λεπτή ποίηση στην πεζογραφία και την εξελικτική ανάπτυ-

ση των χαρακτήρων μέσα σ' ένα πλαίσιο σύνθεσης γερά ύπολογισμένης και πλούσιας σε ουσιαστικό περιεχόμενο—στοιχεία που λείπουν από την ντόπια πεζογραφία μας των τελευταίων χρόνων.

Τα «Χρονικά» του κ. Κρανιδιώτη περιλαμβάνουν μία νουβέλλα, δυό διηγήματα και μιάν αφήγηση—πεζογράφοδο, όλα γνωστά από τα «Κυπριακά Γράμματα» όπου πρωτοδημοσιεύτηκαν—καθώς κ' όλη ή άλλη εργασία του κ. Κρανιδιώτη, πεζή και ποιητική.

Η νουβέλλα «Το χρονικό ενός νέου της επαρχίας», που παίρνει το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου, είναι και το σημαντικότερο κομμάτι. Ο κεντρικός του ήρωας, είν' ένας νέος με μεγάλα όνειρα και πολλές ικανότητες, που φυλλορροεί όμως μέσα στο στενό περιβάλλο της επαρχίας, χτυπημένος από τις οικονομικές δυσκολίες κ' από τους Ισχυρούς του τόπου, αλλά κ' από την πληθωρική του προσωπικότητα. Κι άκριβος ή ενεργητική στάση του μέσα σ' ένα τέτοιο περιβάλλο του δημιουργεί περιπέτειες και συγκρούσεις που του στοιχίζουν άρεσκά. Κι όπως δεν μπορεί να συνθηκολογήσει με το περιβάλλο αυτό, δεν του μένει άλλη λύση από τή φυγή, τήν άπομάκρυνση μέσα στο άγνωστο.

Η δυνατή αυτή προσωπικότητα ζωγραφίζεται με φυσικότητα και μαεστρία, και ξεδιπλώνεται μπροστά μας εξελικτικά κ' αναλυτικά, προπάντων όταν φωτίζεται ζωηρά μέσα στην επαφή ή τη σύγκρουση με τους άλλους ανθρώπους γύρω του. Είναι κι αυτοί ζωντανόι άνθρωποι, όχι τύποι συμβατικοί, αλλά με ξεκάθαρη προσωπικότητα, φυσικά βγαλμένοι από τις ιδιαίτερες συνθήκες των. Η ανατομία της ψυχής των είναι πειστική, χωρίς να γίνεται φορτιστή: ένας τους λόγος, μία κίνηση τους, μία ενέργεια τους φτάνει να τους χαρακτηρίσει, γιατί γίνεται από χέρι έμπειρο και παρουσιάζεται στην κατάλληλη ώρα.

Όμως κείνο που ξεχωρίζει στη νουβέλλα αυτή—και σ' άλλα έργα του κ. Κρανιδιώτη που δεν υπάρχουν στα «Χρονικά» μά δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό αυτό—είναι το αίσθημα, το βαθιά ανθρώπινο αίσθημα και ή Φύση. Σπάνια στην κυπριακή λογοτεχνία παρουσιάστηκαν με τόση λεπτότητα και τέχνη τα μεγάλα αισθήματα που δίνουν πάντα την ανθρώπινη ψυχή, και

μάλιστα μέσα σε μιὰ καθαρή φυσική ατμόσφαιρα. Κι ὄχι μονάχα στὶς κεντρικὲς τῶν γραμμῆς, ἀλλὰ στὶς ἀποχρωματισμοὺς τῶν—σ' αὐτὲς ιδιαίτερα. Εἶναι μιὰ κλίμακα ἀνιούσα, σκεπασμένη ἀπὸ τὸ μεγάλο δέντρο τῆς ζωῆς, ποὺ ἀφήνει ὁμως τοῦ ἡλίου ἢ τοῦ φεγγαριοῦ τὶς ἀχτίδες νὰ διαπερνοῦν μὲς ἀπ' τὰ διάφανα ἢ πυκνὰ φυλλώματα του καὶ νὰ γίνουιν εἰδυλλιακὲς φωτοσκιάσεις, ἀνάλογες μὲ τὶς ἐκάστοτε δονήσεις τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Φύση καὶ ἀνθρώπινη ζωὴ γίνονται ἓνα, καὶ συμβαδίζουν ἁρμονικά.—Εἶναι ἀλήθεια πὼς στὸ σημεῖο αὐτὸ ὑπάρχουν κάποιες ἐπαναλήψεις, καὶ σὺν τυπικῆ σκηνογραφίᾳ, ἀδυνατίζοντας κάπως τὸ καλοδεμένο σύνολο μὰ ἔρχονται τόσο φυσικὲς καὶ αὐτὲς, ὥς σὰ μιὰ βασικὴ φράση μουσικῆς ποὺ ἴσως θὰ μᾶς πείραζε ἂν δὲν ἀκούοιταν σὺν ξαναγύρισμα.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ σύνθεση τοῦ «Χρονικοῦ» εἶναι στερεὴ καὶ ἄριστα καὶ μόνον ἀσήμαντες λεπτομέρειες τὸ ζημιώνουν. Δὲν ξαίρω π.χ. ἂν χρειαζόταν παντοῦ τόση σοφία ἱστορικῆ καὶ λογοτεχνικῆ, ἢ ἂν μερικὰ πρόσωπα, ὁλοτελῆ ἀδιάφορα, δὲν ἔπρεπε νὰ λείπουν ἢ τοῦλάχιστο νὰ ζωγραφίζονταν ἐντονωτικῶς. Κάποτε καὶ σὰ ρωμαντικὴ διάθεση σὺν τὰ θολώνει τὸ καθαρὸ μάτι καὶ νὰ ὀδηγεῖ σὲ μιὰν παλαικὴ sentimentalité. Ὅμως τὰ ξεστρατήματα αὐτὰ εἶναι λίγα καὶ ἀνεπαίσθητα.

Τὸ «Εἰδύλλιο» δὲν μπορεῖ εὐκόλα νὰ προσδιοριστεῖ. Τὸ χαρακτηριστικὸν ἐστὶν ἀρχὴ «ἀφήγηση—πεζοτραγουδοῦ», μὰ ἴσως καὶ μὲ τὸν ὄρισμὸ τοῦτο δὲν τὸ ἀποδίδω σωστὰ. Εἶν' ἓνα παγανιστικὸ τραγούδι σὲ πεζό, μὲ μιὰν ἀνθρώπινη μικρὴ τραγωδία γιὰ θέμα καὶ μὲ τὴν ὀργιαστικὴ φύση καὶ τὸ λυρωτικὸ ὄνειρο γιὰ πλαίσιο. Ὁ μουσικὸς λόγος δένεται μὲ τὴν προέκταση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ Φύση, ποὺ ζωντανεύει καὶ αὐτὴ καὶ οἱ θεότητες τῆς γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ δύο ἄλλα διηγήματα «Οἱ τρεῖς σύντροφοι» καὶ «Ἡ μάνα τοῦ στρατιώτη», ἔρχονται, κατὰ τὴν ἀντιλήψή μου σὲ δεύτερο ἐπίπεδο, γιὰτι φοβοῦμαι πὼς εἶναι γραμμένα μὲ μιὰν a priori «θέση», ποὺ μόνις κατορθώνει νὰ τὴ συγκαλύψουν ἢ δύναμη καὶ ἡ τέχνη τοῦ κ. Κρανιδιώτη στὴν ἀφήγηση καὶ σύνθεση. Εἶναι ὁλότελα σύγχρονα τὰ θέμα-

τά τους—ἀπὸ τὴν πολεμικὴ ζωὴ—ἴσως μάλιστα νὰ ἔχουν γιὰ ὑπόβαθρο πραγματικὰ γεγονότα—μὰ ἀκριβὸς γι αὐτὸ εἶναι δυνατὸ νὰ μὴ μετουσιώθηκαν σὲ αὐθύπαρχτες εἰκόνας ζωῆς. Εἶναι, μᾶλλον, σκίτσα ἀνθρώπων, ἀλλὰ σκίτσα μὲ τέχνη καὶ δύναμη ζωγραφισμένα ποὺ συγκινοῦν καὶ προβαλλοῦν αἰτήματα.

Γενικὰ τὰ «Χρονικά» τοῦ κ. Κρανιδιώτη εἶναι μιὰ ἐξαιρετικὴ προσφορά στὴν κυπριακὴ λογοτεχνία. Ἐχουν εὐγένεια καὶ πολιτισμὸν, λεπτότητα καὶ ἀνθρωπισμὸν. Ἡ ποίηση ἀναβλύζει φωτεινὴ καὶ πηγαία μέσα στὰ διηγήματα αὐτά, καὶ ἡ ζωηρὴ φυσικὴ περιγραφὴ ἐνισχύει τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυση. Ἡ συνθετικὴ τέχνη καὶ ἡ ἀφηγηματικὴ δύναμη, μαζὶ μὲ τὴν καθαρὴν ἠθογραφίαν καὶ τὴν πλούσια πνευματικὴ καλλιέργεια εὐρύνουν τοὺς ὀρίζοντες τῆς πεζογραφίας μας. Τὰ «Χρονικά» εἶναι ὁ πρῶτος ὄριμος καρπὸς μιᾶς εὐσυνειδητῆς προσπάθειας λογοτεχνικῆς, ποὺ δὲν παρουσιάστηκε ἀκόμα σ' ὅλη τῆς τὴν πληρότητα.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Ἄμφ. Παναγίδη: Ἡ Ἑλλάς τῶν Ἡμιθέων. Κύπρος 1945 σελ. 135

Τὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ κ. Α. Παναγίδη «Σπουδαγελοῖα» (1940) ἦταν μιὰ ἔκρηξη χιουμοριστικῆ, ποὺ κάποτε φτάνει στὸν καυτερόν σαρκασμὸν, ποὺ καθαρίζει καὶ ἐξίλιώνει. Μονάχα ἡ διάλεξη του γιὰ τὸ «Ἅγιον Ὅρος» προδίδει κάπως τὴν περιγραφικὴ διάθεση ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων, ποὺ εἶν' ἓνα ἀπὸ τὰ κίνητρα τοῦ νέου του βιβλίου «Ἡ Ἑλλάς τῶν Ἡμιθέων». Τὰ δύο βιβλία ἔχουν καὶ ἄλλη διαφορά: τὸ πρῶτον εἶναι γραμμένον σὲ μιὰ μεικτὴν καθαρεύουσα μὲ τάσεις ἀρχαϊζουσας, ἐνῶ τὸ δεύτερον σὲ δημοτικὴ μὲ λίγα καθαρευουσιάνικα ὀλισθήματα.

Ἡ Ἑλλάς τῶν Ἡμιθέων εἶναι ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις ἀπ' ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἐντυπώσεις μὲ θερμὴν λυρικὴν γραμμὴν καὶ μ' ἐθνικὴν στοργήν, πλαισιωμένες μέσα σὲ πολλὴν σοφίαν ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν. Δὲν εἶναι ξηρὰ ἀφηγήματα οὔτε τυποποιημένες πε-

ριγραφές, αλλά στοχασμοί προπάντων, γεννημένοι από τη θέα και τη βίωση των Ιερών ελληνικών τόπων κι από την ανάμνηση της τρισέβδοξης ελληνικής ιστορίας και την πνευματική απόλαυση των λειψάνων της ελληνικής τέχνης.

Γι αυτό ίσως υπάρχει και τόσο πληθώρα χωρίων από αρχαίους συγγραφείς σαν υπότιτλοι και ύποσημειώσεις, για τὰ ὁποῖα ἄλλοι ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε πὼς πολλὲς φορές εἰν' ὀλότελα ἀσχετα μὲ τὴ διήγηση—ἀλλὰ καὶ τόσο λουβασμένα στὴν ὀρθογραφία καὶ τὴ στίξη τους, ὥστε ἀρκετὰ ἔγιναν ἀγνώριστα. Κι ὁμως ὁ κ. Παναγίδης κι ἀπὸ τὴν ἰδιωτική του βιβλιοθήκη—ποῦ ἀκούω πὼς εἶναι πλουσιώτατη—κι ἀπὸ τὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη, ποῦ τῆς εἶναι διευθυντής, εὐκόλα θὰ μπορούσε ν' ἀντιγράψει ὁσοτὰ τὰ χωρία ταῦτα.

Ἡ ἴδια ἀπροσεξία καὶ ἀδιαφορία γιὰ τὴ στίξη, γιὰ τὰ τυπογραφικὰ λάθη καὶ γιὰ τὴ γλώσσα ὑπάρχει καὶ στὸ δικό του κείμενο, ποῦ ἀσφαλῶς πολὺ τὸ ζημιώνουν. Δὲ λείπουν καὶ τὰ ἱστορικὰ σφάλματα. Κι ἀκόμα παρατηρεῖται πολλὴ περιτέχηση στὸ ὕψος, ποῦ χάνει ἀπὸ τὴ δροσιά καὶ τὴ φυσικότητά του.

Ἐπιπλέον «Ἡ Ἑλλάς τῶν Ἡμιθέων» εἶν' ἓνα βιβλίον ἀξιόλογο, ποῦ φέρνει ἓνα καινούργιον ἄερα στὴν ἀφήγηση ταξιδιῶν καὶ στὴν περιγραφή: μιὰ ποιητικὴ πνοὴ καὶ στοχαστικὴ παρατήρηση, καὶ τὴ σοφία—κάπως φορτικὴ ὁμως κάποτες μὲ τὴν κατάχρηση ποῦ τῆς κάνει ὁ συγγραφέας—τὴ σοφία ποῦ προσπαθεῖ νὰ αἰσθανθεῖ καὶ νὰ ζήσει τὸν παλιὸ κόσμον μέσα στὴ νέα ἔκφραση.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Ἄντ. Εὐγενίου : Οἱ σκλάβοι.
Δρᾶμα σὲ 4 πράξεις, 1944 σ. 44

Τὸ πιὸ παραμελημένο λογοτεχνικὸ εἶδος στὴν Κύπρον εἶναι τὸ δρᾶμα. Κ' ἡ αἰτία εἶναι φανερή: δὲν ἔχουμε διόλου στὴν Κύπρον θεατρικὴ παράδοση οὔτε σὰ λογοτεχνικὴ δημιουργία οὔτε σὰ θεατρικὴ παράσταση. Τὰ ἐλάχιστα θεατρικὰ ἔργα ποῦ γράφτηκαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ Κυ-

πρίους, σπάνια πέρασαν τὸ ἐπίπεδο τῆς φιλότιμης προσπάθειας, καθὼς κ' οἱ ντόπιες παραστάσεις. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ παραξενευόμαστε ποῦ τόσο λίγα, κι αὐτὰ φτωχὰ, ἔργα θεατρικὰ γράφονται στὸν τόπον μας. Γιατί, ἂν γιὰ τὰ ἄλλα εἶδη τοῦ λόγου φτάνει μονάχη τῆς κ' ἡ ἐξωτερικὴ ἐπίδραση νὰ γίνῃ κίνητρο καὶ νὰ δώσει πρότυπα γιὰ δημιουργία, ὁμως στὸ δρᾶμα χρειάζεται συνεχισμένη, γόνιμη καὶ πλούσια παράδοση, μὲ καλὲς παραστάσεις πρῶτα καὶ μὲ κάποια ἀνάλογη λογοτεχνικὴ παραγωγή ὕστερα—γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν ἔργα ἀξία. Κ' ἡ προϋπόθεση αὐτὴ λείπει ἀκόμα ἀπὸ τὸν τόπον μας. Οἱ ἐλάχιστες φωτεινὲς ἐξαιρέσεις ποῦ ὑπάρχουν, δὲ διαφεύδουν τὴ διαπίστωση αὐτὴ, ποῦ εἶναι σχεδὸν κανόνας.

Μὰ εἶναι καὶ κάτι ἄλλο: Τὸ δρᾶμα εἶναι τὸ σοβαρότερον εἶδος τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς, τὸ δυσκολότερον καὶ τὸ πιὸ ὄριμον. Θὰ πρέπει νὰ μωπαζόουμε ἀξιοθρήνητα, ἂν ἔχουμε τὴν ἀπαιτήση, πρὶν ἀκόμα κάνουμε στερεὰ βήματα στ' ἄλλα λογοτεχνικὰ εἶδη, νὰ θέλουμε νὰ φαιμπικάρουμε δρᾶματα—καὶ μὲ ἀξιώσεις μάλιστα! Αὐτὸ βέβαιον δὲ σημαίνει πὼς πρέπει νὰ δέσουμε τὰ χέρια τους ὅσοι λογοτέχνες μας ἔχουν δημιουργικὲς ἱκανότητες στὸ δρᾶμα, καὶ νὰ περιμένουν ἄπραγοὶ τὴν ὥρα τῆς λογοτεχνικῆς ἀκμῆς τῆς Κύπρου στ' ἄλλα εἶδη γιὰ νὰ τοὺς.. ἐπιτραπῆ νὰ γράψουνε κι αὐτοὶ δρᾶματα. Στὸ μεταξύ ἂς πειραματίζονται, ἀλλὰ μὲ περισσότερη κατανόηση τῶν εὐθυνῶν ποῦ ἔχουν καὶ μὲ ἀριώτερη τεχνικὴ κατάρτιση. Χίλια—μύρια προσόντα πρέπει νὰ ἔχει ὁ ἀξιὸς δραματογράφος. Ἄς φροντίσουν νὰ τ' ἀποχτήσουν μὲ τὴ μελέτη, μὲ τὴν ἄσκηση, καὶ προπάντων μὲ τὴ βαθειὰ καὶ ἀναλυτικὴ παρατήρηση τῆς ζωῆς καὶ μὲ τὴν ἀπόχτηση τῆς τεχνικῆς πείρας ποῦ τυχόν τοὺς λείπει.

Τὸ δρᾶμα δὲν γράφεται μὲ τὴν καλὴ διάθεση μονάχα, μὲ τὴν ἀγάπη μόνον στὸ θέατρο, καὶ μὲ τὴν ἐφοση νὰ διδάξεις μιὰν ἰδέαν—ὅσο καλὴ κι ἂν εἶναι—παρουσιάζοντας ἄψυχους τύπους πάνω στὴ σκηνή. Τὸ

δράμα είναι ή ίδια ή ζωή, ή πολυποίκιλη, ή αντίφατική, αλλά και τόσον ώραία, ή ζωή μεταφερμένη στη σκηνή σε μιὰ καλλιτεχνική σύνθεση, στίς στιγμές τις πιδ αντιπροσωπευτικές της. Τό δράμα ούτε θεματογραφία μπορεί νά είναι ούτε άρθρο προπαγανδιστικό έφημερίδας—ούτε βέβαια κούφια ώραιολογία. Οι ήρωες στο δράμα δέν είν' άψυχες μηχανές, πού φτάνει νά τις κουρδίσουμε γιά νά κάμουν τυπικά, μηχανικά και προκαθορισμένα ό,τι έμείς θέλουμε, και νά πούν ξερά, άτεχνα κι άφύσικα ό,τι έμείς τούς βάλουμε στο στόμα. Είναι ζωντανοί άνθρωποι με ψυχή, με καρδιά, με νεύρα, άνθρωποι με ήθος (στη θεατρική της σημασία ή λέξη), *με χαρακτήρα, πού έρχονται σε σύγκρουση άναμεταξύ τους και πού ξεδιπλώνουν τήν ψυχή τους με λόγια, με δράση, με κίνηση—και πού ό καλός δραματογράφος θά μάς τούς παρουσιάσει τεχνικά αλλά και άληθινά, άβίαστα αλλά και συνθετικά. Ούτε ρητορείες, ούτε άκαιρο διδαχτισμό, ούτε κουδουνιστή προπαγάνδα άνέχεται τό καλό δράμα. Ούτε βέβαια έξω τόπου και χρόνου είναι τό δράμα, άλλ' ούτε και στάδιο κοινοτοπιών. Ούτε χωρίς περιεχόμενο σύγχρονο, πού ένδιαφέρει τό σύγχρονο κόσμο κι άσχολείται με τά προβλήματα πού βασανίζουν τό σύγχρονο άνθρωπο, αλλά ούτε και φορτική, άτεχνη κι έξώφθαλμη πολιτολογία και κοινωνιολογία.

Και μιὰ συμβουλή από ένα πού αγαπά και σέβεται τό θέατρο όσο καιμιάν άλλη έκδήλωση του ανθρώπινου πολιτισμού: Μελετήστε τούς μεγάλους δραματογράφους, από τόν Αίσχύλο ως τόν Ο'Neil. Μελετήστε τή σύγχρονη ζωή. Μελετήστε τόν αιώνο Άνθρωπο.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

L. L. Schücking: The Sociology of Literary Taste. London, 1944. p.p. 78.

Τό βιβλίο αυτό, πού πρωτοδημοσίευστηκε Γερμανικά στό 1931, κυκλοφόρησε μεταφρασμένο στ' άγγλικά από τόν E. W. Dickes στη σειρά «The

International Library of Sociology and Social Reconstruction», μιὰ σειρά σπουδαίων βιβλίων, πού άσχολούνται έμπεριστατωμένα και προοδευτικά με τά σύγχρονα προβλήματα. Είναι μιὰ ένδειξη και ή σειρά αυτή, κ' ιδιαίτερα τό βιβλίο τούτο, γιά τόν τρόπο πού άντικρύζουν στήν Εύρώπη, στήν Άγγλία προπάντων, τά ζητήματα τής έποχής μας, από τά πιδ πρακτικά κ' έπείγοντα ως τά πιδ ιδεολογικά κι άφηρημένα. Δέν δέχονται εκεί άνεξέλεχτα, άνεξέταστα και μοιρολοτρικά τή ζωή και τις ανθρώπινες έκδηλώσεις, όπως έμείς οι τρισόλβιοι και μακάριοι Άνατολίτες, αλλά μελετούν τά πάντα, τ' αναλύουν και τά τοποθετούν τό καθένα στή θέση του, γιά ν' αναθεωρήσουν γρηγορά τις άντιλήψεις των κάτω από τό φώς νέων παρατηρήσεων και με τήν επίδραση νέων παραγόντων. Πάντα όμως κάτι μένει από τις άναζητήσεις αυτές, και θετικό γιά τή ζωή και δημιουργικό γιά τό πνεύμα. Εκεί ύπάρχει ή άνησυχία, ή διαρκής έρευνα και ή δημιουργία. Σ' έμάς βασιλεύει τό τέλμα...

Ο Dr. Schücking στο βιβλίο του αυτό έρευνά τούς διάφορους παράγοντες πού καθορίζουν τήν έχτίμηση των έργων τής τέχνης, και προσπαθεί νά βρεί σε ποιάν έννοια κι ως ποιό σημείο τά καλλιτεχνήματα εκφράζουν τό πνεύμα μιās έποχής. Δέν αναλύει τόσο τά έργα τής τέχνης αυτά καθαυτά, ούτε τή διαίσθηση, τήν έμπνευση και τόν τρόπο δημιουργίας του καλλιτέχνη, αλλά τά σκοτεινά φαινόμενα πού διαμορφώνουν τήν καλαισθησία όπως παρουσιάζονται σε διάφορες κοινωνιολογικές ομάδες. Άσχολείται πλατιά με τις μεγάλες μεταβολές στή λογοτεχνική και καλλιτεχνική παράδοση πού παρατηρήθηκαν σε τέλος του 19ου αιώνα, προπάντων στήν Άγγλία, αλλά έπεχεινεί τήν παρατήρησή του και σε τελειώς σύγχρονες καταστάσεις—πρμα πού δείχνει πώς συμπλήρωσε τό έργο του στήν Άγγλική έκδοση με νεώτερα παραδείγματα. Οι βασικές του άπόψεις όμως δέν φαίνεται ν' άλλαξαν.

Όσοόσο νομίζω πως δέν μπορεί κανείς νά συμφωνήσει άπόλυτα μα-

ζι του, στο σημείο τουλάχιστο που ίσχυριζεται ότι η καλαισθησία σχηματίζεται προπάντων από δώδεκα τριχίους λόγους, σάν π. χ. τον έκδοτικόν οίκο που βγάζει ένα βιβλίο, και που αν είναι μεγάλος το καθιερώνει. Γιατί, αν ένα έργο τέχνης δεν έχει το ίδιο πραγματική αξία, κανένας δεν μπορεί να το σώσει από την αφάνεια. Μπορεί για λίγο να σταθεί σά μόδα, μὰ όπως ή μόδα, κι αύτό θά χαθεί, για να ζήσουν μόνο ύσα άγγίζουν βαθιά τον άνθρωπο στις αιώνιες έκδηλώσεις του και τότε δείχνουν μέσα σ' ένα πραγματικά καλλιτεχνικό πλαίσιο. Η άποψη του Dr Schücking μπορεί ν' άληθεύει για τὰ τρέχοντα καλλιτεχνικά δημιουργήματα που συναρπάζουν—ίσως—μιάν έποχή επίπολαια, όχι όμως και για μεγάλα κ' αιώνια έργα τής τέχνης, που τήν αξία τους δεν τήν καθορίζει ή έποχή τής δημιουργίας των αλλά τὸ πραγματικά άνώτερο πόνον τους. Τὰ παραδείγματα είναι άπειρα και φανερά και δέ χρειάζεται νά τὰ θυμίσω.—Αυτό άκριβώς μας διδάσκει πώς δεν πρέπει ποτέ να παρασυρόμαστε από τις τυμπανοκρουσίες που συνοδεύουν τήν έκδοση ενός βιβλίου ή τήν έκθεση ενός καλλιτεχνήματος, που έπιτήδευοι θέλουν νά τὸ παρουσιάσουν σάν άριστούργημα, άσχετα με τήν πραγματική του καλλιτεχνική αξία. "Ας έχουμε ύπόψη μας πώς συχνότατα άληθεύει κ' έδω ή παροιμία "όπου άκούς μεγάλο τρύγο, παίρνει μικρό καλάθι".

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ο Φλεβάρης του 1945 θά είναι ένας σταθμός σημαντικός για τήν ιστορία τής κυπριακής σκηνης, γιατί στο μήνα αυτό έγινε μιά δυνατή και όριστική στροφή των κυπριακών θεατρικών προσπαθειών προς τὸ σοβαρό θέατρο. Ητανε πιά καιρός. Η σκηνη δεν είναι για νά εκχυδαίζει τήν τέχνη και νά γαργαλάει τὰ ταπεινά ένστιχτα του ανθρώπου, αλλά για νά έξυπηρετεί τήν τέχνη και ν' άνυψώνει τον άνθρωπο. Καί δυστυχώς ή μανία του έλαφρού—του έλαφρότατου!—θεάτρου που κατέ-

λαβε για δυό χρόνια τήν κυπριακή σκηνη, έσερνε και τήν τέχνη και τὸ κοινό σ' ένα θλιβερό κατακόλλημα.

Μὰ κατά τὸ Φλεβάρη του 1945 άρχισε ή ανακάθαρση και ή άνοδος, έπιτονη και δύσκολη, αλλά, ως έλπίσουμε, σταθερή. Η ευγενική προσοχή του «Παγκυπρίου Θεάτρου Προμηθέας» είναι ή σοβαρότερη συνολική και άνιδιοτελής ενέργεια στον τομέα του σοβαρού θεάτρου που έγινε ως τώρα στην Κύπρο, και φαίνεται πως θά εϋδοκιμήσει, γιατί οι πρωτεργάτες του νιώθουν ευσυνείδητα τις μεγάλες των εϋθύνες και καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για τήν άρτια και καλλιτεχνική εμφάνιση του συγκροτήματος. Άρχισε ο «Προμηθέας» στις 14 Φλεβάρη με τή δραματική κομωδία «Καινούργια Ζωή» του Δημ Μπόγοη. Τὸ έργο είναι από τις πιο λεπτές ήθογραφικές δημιουργίες του Έλληνα δραματογράφου, και κινείται μέσα στη σύγχρονη μικροασική ζωή μ' άνεση και φυσικότητα. Η θέση του είναι καθαρά διαγορημένη, όπως κ' οι ήρωες του, ο άποτυχεμένος καθηγητής Κελτίνης, ή γεροντοκόρη αδελφή του, ο άπλοικός και ντόμος αδελφός του και ή νεαρή Νάτα, ή κατόπιν γυναίκα του. Μὰ και οι άλλοι τύποι του έργου είναι ζωηρά διαγραμμένοι στους δεύτερους, αλλά βοηθικούς ρόλους των.

Τὸ έργο τὸ εἶδα στην πρεμιέρα του, όποτε είναι φυσικό να μη μπορουν άκόμα οι ήθοποιοι νά γίνουν τέλεια κύριοι του ρόλου των, και κάποιιο τράκ νά έχουν στην πρώτη των εμφάνιση. Μολαταύτα ή ικανοποίησή μου είναι μεγάλη. Ο Νίνος Παστελλίδης ήταν μιά άποκάλυψη, για όσους δεν τον είδαν πριν τρία χρόνια στο «Πατρικό Σάιτυ» του Δάφνη στην παράσταση του Συλλόγου Άποφοίτων Παγκυπρίου Γυμνασίου. Με πλήρη κατανόηση του ρόλου του, κύριος του λόγου και των κινήσεων, με έξαρση και πάθος άμα τὸ άπαιτούσε τὸ έργο ή με αυτοεγκατάλειψη, έδωσε μιά καλή άπόδοση τὸ Κελτίνη. Ο Παστελλίδης μαζί με μερικούς άλλους ήθοποιους κ' έρασιτέχνες μας άποτελούν τή σοβαρότερη έλλίδα τής κυπριακής ήθοποιίας. Η κ. Γιώτα Μετζίτη, ή μοναδική μας καρατερίστα, ήταν ύπέρροχη στο ρόλο τής γεροντοκόρης αδελφής. Η δ' Ωρα Βάσα ως Νάτα ήταν ή καλύτερη της ως τώρα εμφάνιση στη

σκηνή από τις πολλές της πού είδα. Ὁ Γ. Φινόπουλος ὡς ἀδελφός Θρασύβουλος, πολὺ καλός, ἀνκα ἄφησε τὸν ἑαυτό του νὰ πέσει σὲ ὑπερβολὴς πρὸς τὴ φάρσα. Οἱ Μ Ἀντωνιάδης, Χο Ἐλευθεριάδης, Γ Πελαγίας ἦτανε καλοὶ, κ' οἱ ἄλλοι προσπάθησαν νὰ ν' ἀποδώσουν, μῦλο πού πρώτη φορά ἀνεβαίνουν στὴ σκη- νὴ οἱ περισσότεροί. Χρειαζέται ὁμως δουλιὰ, πολλὴ δουλιὰ ἀκόμα γιὰ νὰ στρώσουν ὅλοι καὶ νὰ παρουσιάζονται σὰν σύνολο ἀρμονικό.

Τὸ δεύτερο ἔργο πού ἀνέβασε ὁ «Προμηθεὺς», τὸ «Φυντανάκι» τοῦ Π. Χόρν, εἶναι μιὰ παρατραβηγμένη ἠθο- γραφία μὲ ἀρκετὲς ἀδυναμίες τῆς πα- λιάς σχολῆς. Ἰσως γι' αὐτὸ καὶ νὰ ὑ- στήρῃσε κατὰς ἡ ἀπόδοσι. Ἦταν βέ- βαια πολὺ καλοὶ πάλι ὁ Παστελλίδης κ' ἡ Μετζίτη, κ' ἡ Ἐ. Παναγιώτου κρᾶ- τῆσε εὐσυνείδητα τὸ ρόλο της. Ἡ κ. Φλωρεντία Κ. Δημητρίου εἶναι ἀπόχτη- μα ἐξαιρετικό τῆς κυπριακῆς σκηνῆς, μὲ πολλές ἱκανότητες καὶ προσόντα, καὶ πιστεύω πὼς μπορεῖ ν' ἀποδώσει καὶ βαρύτερους ρόλους. Ὡς «Φυντανάκι» ἦταν πολὺ καλὴ. Οἱ ἄλλοι ὁμως ἠθο- ποιοὶ, ὅσοι δὲν παρανόησαν τὸ ρόλο τους, παρουσιάστηκαν ἢ ἀπαθεῖς καὶ ἀ- μελέτητοι ἢ ὑπερβολικοί. (Εἶδα τὸ ἔρ- γο στὴ δευτέρῃ παραστάσει). Γι' αὐτὸ τὸ ξαναλέω: χρειάζεται πολλὴ κ' εὐ- συνείδητη ἐργασία γιὰ νὰ σταθεῖ ὁ με- γάλος καὶ ὄρατος σκοπὸς πού θέλουν νὰ ἐξυπηρετήσουν. Καὶ νομίζω πὼς δὲν τοὺς λείπουν οἱ ἱκανότητες.

Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο: τὸ κοινὸ μας, ὅσο κι' ἂν πλημμυρίζει τις αἰθούσες τῶν θεάτρων, μὲνι ἀκόμη ἀδιαπαιδα- γώγητο καὶ κακομαθημένο θεατρικά— ἴσως γιὰτι κακόμαθε ἀπὸ τὸ ἐλαφρὸ θέατρο. Πρέπει ὁμως νὰ καταλάβει πὼς δὲν μπορεῖ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συμπε- ριφέρεται μὲ τὸν ἴδιο ἀστόχαστο, ἐλα- φρὸ καὶ χυδαῖο κάποτε τρόπο καὶ στὸ σοβαρὸ θέατρο. Λίγος περισσότερος σε- βασμὸς στὴν τέχνη καὶ στὸν ἄνθρωπο χρειάζεται.

* * *

Τὸν ἴδιο μῆνα τὸ «Θέατρο Νέο Λυρι- κὸ» ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του στὸ σοβα- ρὸ θέατρο μὲ τὴν κωμῶδιὰ ἠθῶν «Ὁ Μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται» τοῦ Σπύρου Μελά. Τὸ ἔργο εἶναι μιὰ καυστικὴ σά- τира τῆς μεγαλοστατικῆς αἰχῆς, πού μὲ τὸν κνισμὸ, τὸν ἀρριβισμὸ καὶ τὴν ἠθι-

κὴ πόρωση τῆς ἔρχεται ἀντιμέτωπη μὲ τὸν ἀπλὸ καὶ ἀγνὸ λαό. Ἡ ἀπόδοσι του ἀπὸ τὸ «Νέο Λυρικό», πού κατέχει με- ρικοὺς ἀπὸ τοὺς καλύτερους μας ἠθο- ποιούς πρόζας, ἦταν ἱκανοποιητικὴ. Ὁ πολὺμορφος ἠθοποιὸς Νίκος Παντελί- δης, μ' ὄλο πού σὲ μερικές στιγμὲς ἤ- νανε ψυχρὸς καὶ σχεδὸν ἀπαθὴς ὡς πατέρας, ὁμως γενικά ἔδωσε μιὰν κα- λὴν εἰκόνα τοῦ ἄτυχου πατέρα πού δύσ- κολα ἀκολουθεῖ τὸ γιό του στὴν ἄνοδο του. Ὁ Χάρης εἶχε πολλὴ λεπτότητα καὶ συγκράτησι καὶ πολλὴ εὐγένεια καὶ κατανόησι στὴν ὅλη ἐρμηνεῖα τοῦ ρόλου του. Ἐξαιρετός ἦταν ὁ Ε. Νικο- λούδης στὸ ρόλο τοῦ κνικιοῦ καὶ διε- φθαρμένου ἀριστοκράτη Ἄλεξ, καὶ ὁ Α. Μακρίδης ὡς στρατηγός. Ὁ Φίλης καὶ ὁ Θρασυβουλίδης καλοὶ. Ἡ δ. Ὀλγα Συμεωνίδου κατὰβαλε εὐσυνείδητες προσπάθειες νὰ ἐρμηνεύσει τὸ ρόλο της καὶ μορῶ νὰ πῶ πὼς τὸν πέτυχε ἀρ- κετὰ ἱκανοποιητικά. Οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ σχετικὰ καλοὶ, μὰ δὲν μποροῦν εὐκόλα ὅλοι νὰ ξεχάσουν τοὺς τύπους, τις κινή- σεις καὶ τὴν κακὴ ἄρθρωση πού πῆραν στὸ ἐλαφρὸ θέατρο. Μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τὴν ἐπίμονη ἀσκηση θὰ τὸ κατορ- θώσουν.

* * *

Καὶ τὰ τρία ἔργα παρουσιάστηκαν μὲ σκηνογραφίες τοῦ μοναδικοῦ λαμπροῦ μας σκηνογράφου κ. Τηλ. Κάνθου. Τὰ σκηνικά στὸ «Φυντανάκι» καὶ στὸ «Μπα- μπᾶς ἐκπαιδεύεται» προπάντων ἦταν πολὺ καλαισθητὰ κ' ἐπιτυχημένα.

* * *

Στις 16 τοῦ Φλεβάρη τὸ Συγκρότημα Πρόζας Ἀμμοχώστου «Ἐλευθερὰ Σκη- νή» παρουσίασε στὴ Λευκωσίᾳ τὸ «Ἀν- θρωποὶ πού δὲ φταίξανε», τοῦ κ. Φ. Χατζησωτηρίου, μιὰ φτωχὴ ἀπόδοσι ἐνὸς φτωχοῦ ἔργου. Μόνον ἡ κ. Δέσποι- να Μουζούρη ἦτανε πολὺ καλὴ στὴν τρίτη πράξι.

* * *

Στις 19 Φλεβάρη οἱ μαθήτριες τῆς ἑκτῆς τάξης τοῦ Παγκυπριοῦ Γυμνα- σίου παρουσίασαν τὸ «Νὰ ζεῖ τὸ Με- σολόγγι» τοῦ Β. Ρῶτα, καὶ στις 8 Μάρ- τη οἱ μαθήτριες τῆς τετάρτης τάξης τὸν «Ἀρχοντοχωριάτη» τοῦ Μολιέρου. Κ' οἱ δύο παραστάσεις ἦταν ὑποδειγμα-

τικές σάν μαθητικές παραστάσεις και ευσυνείδητες προσπάθειες που μπορούσαν νά σταθοῦν καί σέ σκηνή ὄχι μόνον μαθητική. Τό πρώτο τό δίδαξε ὁ κ. Χρ. Παλαχουσοστόμου καί τό δεύτερο ἡ δ. Ρ. Λουκαΐδου.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ

Γλαύκου Ἀλιθέρου: Μυστικός Δείπνος. Ἀλεξάνδρεια, 1944, σ. 96.

Παρθενίου Ι. Κιρμίζιον: Ὁ Θεός καί οἱ ἄθεοι. Λευκωσία, 1945, σ. 40, σελ. 1.

Κ. Χατζηγεωργίου: Ἐλεγειακή συμφωνία. Κύπρος, 1945, σ. 30, σελ. 2.

Κ. Ν. Ἀκαθιώτη: Ποιήματα. Λευκωσία, 1945, σ. 74, σελ. 3.

Ninos Davizas: The shape of a future world. London, 1944, p. 10, 6 d.

Χρ. Χαγαλάμπου—Ι. Κ. Μυτιανθοπούλου: Ξενοφώντος Ἐλληνικῶν Ἐκλογαί ἐκ τῶν βιβλίων Α, Β, Γ, Δ, μετὰ εἰσαγωγῆς, σχολίων καί λεξιλογίου. Λευκωσία, 1945, σ. ΙΧ+68.

Στρατῆ Τοίρκα: Ἀλλόκοτοι ἄνθρωποι καί ἄλλα διηγήματα. Ἀλεξάνδρεια 1944, σ. 120.

Ν. Λυκιαρδοπούλου (μετάφρ): Κι ἄλλα διηγήματα ἀπό τῶν Ρωσικῶν. Ἀλεξάνδρεια 1944, σ. 144.

Δημ. Χαμπουλίδου: Παίμνοι. Λευκωσία, 1945, σ. 36, 2/.

Τό Σύνταγμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσης. Μετάφραση Χ. Νούση. Λευκωσία 1945, σ. 34, 1/.

Παγκυπρίου Γυμνασίου: Ἐπετηρίς Σχολικοῦ ἔτους 1943—44. Λευκωσία, 1945, σ. 67.

Οἱ Βούλγαροι στή Μακεδονία. Ἐκδόσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἑπιτηρείας Τύπου, Κάιρον 1944, σ. 61.

Παρθ. Ι. Κιρμίζιον: Οἱ ἄθεοι τῆς ἐποχῆς μας. (Σοσιαλισταί—Κομμουνισταί), Λευκωσία, 1945, σ. 47, σελ. 1.

ΤΥΠΟΣ

Πήραμε τίς ἐφημερίδες Ἐλευθερία, Ἀνεξάρτητος, Κυπριακὸς Τύπος τῆς Δευτέρας, Πάφος, Νέα Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησης, Φωνὴ τῆς Κύπρου, Χρόνος, Παρατηρητής, Ἀνόρθωση. Οἱ

Κυπριακὲς ἐφημερίδες ἕνεκα τῶν πολεμικῶν συνθηκῶν καί τῆς κομμουνιστικῆς διαπάλης σπάνια ἐνδιαφέρονται γιά πνευματικὰ ζητήματα, ἐνῶ εὐκολα θά μπορούσαν. Ἄν ὄχι κάθε μέρα, μὰ—δυσὸς φορές τῆ βδομάδα ν' ἀφ'ερόνουν μερικές στήλες τῶν καί στήν πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Οἱ σπάνιες ἐξαιρέσεις δὲν θεραπεύουν τὴν κατάσταση.

—Κυκλοφόρησε τὸ 2, 3 καί 4 φύλλο τῆς ἐφημερίδας The Cyprus Times, ποῦ τὴν ἐκδίδουν οἱ κ.κ. Αἰμ. Αἰμιλιανίδης καί Γ. Χριστοφίδης, με διευθυντὴ τὸ γνωστὸ δικηγόρο καί δημοσιολόγο Δρ. Ἀχιλ. Αἰμιλιανίδη. Ἡ ἐφημερίδα αὕτη, με σοβαρὴ καί ἀξιοπρόσεχτη ἀρθρογραφία πάνω σὲ Κυπριακὰ κυρίως ζητήματα, γράφεται στήν Ἀγγλικὴ γλῶσσα.

—Ἀπὸ τίς 8 Μάρτη ἄρχισε νά κυκλοφορεῖ δυσὸς φορές τῆ βδομάδα ἡ ἐφημερίδα Ἀκρόπολις «ἐθνικῶν καί σοσιαλιστικῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν» με ἐκδότῃ τὸν κ. Α. Οικονομίδη καί διευθυντὴ τὸ δικηγόρο κ. Α. Γαβριηλίδη. Εἶναι πολὺ ἀξιοπρόσεχτη ἡ διαφωτιστικὴ πολιτικὴ ἀρθρογραφία τοῦ κ. Α. Γαβριηλίδη γιά τὸ πρόσφατο Κυπριακὸ πολιτικὸ παρελθόν.

—Στὸ Χρόνο Λεμεσοῦ ἐνδιαφέροντα σημειώματα καί μιὰ ἔκδοση ὁλόκληρη ἀφιερωμένη γιά τὴ μεγάλη ἐκπαιδευτικὴ δωρεὰ τοῦ κ. Ν. Π. Λανίτη, καθὼς καί τὰ ἐνδιαφέροντα πολιτικὰ ἄρθρα «Οἱ Βρυκόλακες».

—Πολλὰ καί ἐνδιαφέροντα τὰ κυπριακὰ θρησκευτικὰ περιοδικὰ, μὰ δὲν μπορούμε νά καταλάβουμε γιὰτί νά μὴ ἐνοποιηθοῦν ὅλα καί νά βγαίνει μιὰ θεωρητικὴ κ' ἐπιστημονικὴ ἔκδοση καί μιὰ ἄλλη διαφωτιστικὴ τῶν πλατιῶν λαϊκῶν μαζῶν. Φοβούμαστε πὼς ἡ διάσπαση αὕτη τῶν δυνάμεων δὲν θά φέρει τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Ὡστόσο ἡ ὕλη τῶν περιοδικῶν αὐτῶν εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ θρησκευτικὴ ἀποψη, μὰ σπάνια ἡ λογοτεχνικὴ τῆς ἐπεξεργασίας εἶναι καλὴ—Ἀπὸ τὰ τελευταῖα τεύχη τῆς Ἀγάπης σημειώνουμε τὴν ἱστορικὴ μελέτη τοῦ κ. Φρ. Κουμίδη γιά τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, καί, τοῦ κ. Ν. Κληρίδη «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καί τὸ ἔργον του ἐν Κύπρῳ καί

άλλαχου». — Στή *Χριστιανικὴν Ἀναγέννησιν* ἀπολογητικὴς μελέτες τοῦ κ. Κ. Κυριακίδη καὶ ἄλλες μελέτες τοῦ Ἀρχιμ. κ. Ἰππολύτου κ. ἅ.— Στὸν *Ἀπόστολο Βαρνάβα* ἄρθρα τῶν κ. κ. Χρ. Οἰκονομίδη καὶ Ἀρχιμ. Γενναδίου, τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ λόγοι τοῦ Σ. Τοποτηρητοῦ. — Πήραμε καὶ τὰ θρησκευτικὰ φυλλάδια *Ἑλπίς*, *Εὐαγγελικὸς νόμος* καὶ *Σκοπιά*.

— Ἡ δεκαπενθήμερη πολιτικὴ, κοινωνικὴ, πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπιθεώρηση *Ἀγωνιστῆς* τοῦ κ. Π. Μπίστη παρουσιάζεται κάθε φορὰ καὶ μὲ πῶ ἀξιοπρόσεχτη συνεργασία Ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα σημειώσαμε τὴ συνεργασία τῶν: Κ. Ἰωαννίδη, Λούσης Λυμπουρίδη, Ν. Δημητρίου, Ν. Ρώσσου, Κ. Χρυσάνθη καὶ τὰ ταχτικά σημειώματα τοῦ Ἀγωνιστῆ.

— Ἡ μηνιατικὴ θεωρητικὴ *Ἀνόρθωσις* περιέχει πάντα σοβαρὲς μελέτες τῆς ἀριστερῆς παράταξης, διαφωτιστικὲς καὶ προσεχτικὰ ντοκουμέντα ρισμένες. Σημειώσαμε ἰδιαίτερον στὸ τέταρτο τεῦχος τὴ «Μιά ἐπανάσταση τῶν Κυπρίων χωρικῶν» τοῦ κ. Χ. Νούση, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Ρεῦ Ἀλέξη στὰ 1426 στὴν Κύπρο.

— Ὁ κ. Τεῦκος Ἀνθίας στίς δύο του περιοδικὲς ἐκδόσεις *Σπίθα* καὶ *Φλόγα* δημοσιεύει ἐχτός ἀπὸ τὴ δική του πρωτότυπη ἐργασία, ποιήματα, κριτικὲς καὶ ἀγωνιστικὲς μελέτες του, καὶ ἐνδιαφέρουσα συνεργασία ἄλλων; Π. Μεράνου, Μ. Φωτεινοῦ, Ι. Ρωσσιδῆ κ.ἅ. Σημειώσαμε ἰδιαίτερα τὴ σπουδαία κριτικὴ ἐργασία τοῦ Ν. Ζαχαριάδη «Ὁ ἀληθινὸς Παλασμάς» ποὺ ἀναδημοσιεύεται ὀλόκληρη, καὶ ποὺ κοιτάζει ἀπὸ μιὰ νέα σκοπιὰ τὸ παλαιὸν ἔργο, ἰδιαίτερα τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου», (ποὺ κι αὐτὸς ἀνάδημοσιεύεται ὀλόκληρος στὴ «Σπίθα» καὶ στὴ «Φλόγα»).

— Τὸ μηνιαῖο ἐγκυκλοπαιδικὸ, κοινωνιολογικὸ καὶ λογοτεχνικὸ περιοδικὸ *Ἐλεύθερος Κόσμος* περιέχει ποιικίλης φύσεως ὕλη, ἰδιαίτερα ἐγκυκλοπαιδικὴ ἐκλαϊκωμένη. Εἶναι μιὰ καλὴ προσπάθεια γιὰ τὴ διαφώτιση τοῦ λαοῦ πάνω σὲ ποικίλα ζητήματα.

— Τὸ *Θέατρο*, ποὺ ἐκλείσει ἕνα χρόνον ἐπίπονης ἀλλὰ καρποφόρας ἐκδόσεως, ἔβγαλε ἕνα πολυσέλιδο τεῦχος

μὲ ἐκλεχτὴ συνεργασία ἀπὸ πλείστους Κυπρίους διανοουμένους, ποὺ γράφουν γιὰ θεατρικὰ κυρίως ζητήματα. Οἱ κ. κ. Κ. Μόντης καὶ Φ. Μουσουλίδης εἶναι ἀξιοὶ συγγραφεῖς γιὰ τὴν ἐπίμονη καὶ συστηματικὴ ἐργασία τους πάνω στὸν παραμεινένο αὐτὸ τομέα τῆς τέχνης, τὸ θέατρο. Ἀπὸ τὸ πανηγυρικὸ τεῦχος ξεχωρίζουμε τὴ συνεργασία τῶν: Λ. Φαντάζη, Κ. Χαράκη, Κ. Μόντη, Λ. Γιαννίδη, Ν. Νικολαΐδη, Δ. Τσιτούρη, Τ. Ψαροπούλου, Κ. Ἀσσιάτη, καὶ Τ. Ἀθίνα.

— Στὴν *Κυπριακὴν Ἐπιθεώρησιν* ἀρ. 33 ὁ κ. Νεοπτόλεμος Α. Μιχαηλίδης δημοσίευσεν μιὰ σπουδαιότατη μελέτη μὲ τὸν τίτλο «Γιὰ ἕνα νέο συναισθηματικὸν τῆς Λευκωσίας», μὲ τὸ ὁποῖον ἀνοίγονται νέοι ὀρίζοντες στὴν πολεμικὴ τῆς πρωτεύουσας καὶ στὴ λύση τοῦ δημογραφικοῦ τῆς προβλήματος.

— Στὸ περιοδικὸ *Ἑλλὰς* τῆς Ἀλεξανδρείας, ὄργανο ἐλευθέρου σκέψης μὲ ἀρχιουστάχτη τὸν πολῦτιμον συνεργιστὴ μας κ. Θ. Πιερίδη, δημοσιεύονται ἄρθρα καὶ σημειώματα ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέροντος, φιλελευθέρου καὶ ἀνθρωπιστικῆς διάθεσης. Σημειώσαμε ἰδιαίτερα: τοῦ Δ. Φωτιάδη «Ἡ θέση τοῦ διανοουμένου στὸ σημερινὸ ἀγῶνα», «Ὁ ἔθνικὸς μας ὕμνος» Θ. Πιερίδη «Ὁ Ῥωμαῖν Ῥολλάν, ἕνας γίγαντας τῆς τέχνης καὶ τῆς δράσης», Γ. Φιλίππου «Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος μὲσα στὴ σύγκρουση», Γ. Πετρίωνδα «Δημοκρατία καὶ Νέο Σχολεῖο», κ. ἅ.

— Ἀπὸ τὶς πανηγυρικὲς ἐκδόσεις τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν μὲ τὴν ἐγκαίρια τῆς 25 Μάρτη, ξεχωρίζουμε τὸ πλούσιο σ' ἐμφάνιση καὶ σ' ἔθνικὸ περιεχόμενον διπλὸ τεῦχος (ἀρ. 11—12) τοῦ *Ἀγωνιστῆ*, ὅπου ἐχτός ἀπὸ ἑλλήνων ἱστορικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἐργασίᾶν δημοσιεύεται κι ὀλόκληρος ὁ «Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» τοῦ Σολωμοῦ, «Ὁ Ποιητὴς τοῦ Ὑμνου καὶ ἡ Ἐπανάστασις» τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη, εἰκόνες τοῦ Ἔς, κ. ἅ.

— Πήραμε καὶ τὸ *International Dentistry* τοῦ συμπατριώτη μας κ. Λ. Ὀλυμπίου, Images μὲ ἐνδιαφέρουσα ὕλη καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς Γαλλίας κι ἄλλου, τὸ ἀμερικανικὸν *The Reader's Digest* ποικίλου καὶ ζωντα-

νοῦ περιεχομένου, τὸ Psychologist μὲ σημειώματα πρακτικῆς ψυχολογίας, καὶ τὸ Portugual δελτίο πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν πληροφοριῶν τῆς Πορτογαλλικῆς Κυβέρνησης.

*

Ἡ πληθώρα τῆς ὕλης μᾶς ἀναγκάζει ν' ἀφήσουμε στὸ ἐπόμενο τὴν ἀλληλογραφία καὶ τὰ περιεχόμενα τοῦ Θ' τόμου.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

—Ἡ «Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν» διοργάνωσε καὶ φέτο μίᾳ σειρά ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων ἐπὶ κυπριακῶν ζητημάτων, τὶς ἐπόμενες: Κ. Χρυσάνθη «Συμβολὴ εἰς τὴν δημοθεμολογίαν τῶν Κυπρίων», Χ. Παπαδοπούλου «Πότε ἦλθον οἱ Ἀλαμῶνι «Ἅγιοι εἰς Κύπρον, Γιάγκου Μιχαηλῆ «Ψυχολογικὰ πορίσματα ἐκ τῆς μελέτης τῶν κυπριακῶν τραγουδιῶν», δ. Ἑλλησ Πιταλλίδου «Ἄγνωστοι τοποθεσίαι πιθανῶν ναῶν ἐν Κύπρῳ», Κ. Πηλαβάκη «Περὶ τῆς προφορᾶς τῶν διπλῶν συμφῶνων εἰς τὸ κυπριακὸν ἰδίωμα», Λ. Φιλίππου «τὸ ποινικὸν δίκαιον ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Φραγκοκρατίας». Ἡ Ἐ.Κ.Σ. διοργάνωσε καὶ τὶς ἐπόμενες διαλέξεις: Π. Κιρμιτόη «Βυζαντινὴ τέχνη ἐν Κύπρῳ», Α. Ἀρχιτεκτονικὴ, Β' Εἰκονογραφία, Κ. Μυριανθοπούλου «Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ Λευκωσίας κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα», Κ. Χρυσάνθη «Ἡ σημασία καὶ ἡ δικαιοδοσία τῆς δημόσιας Ιατρικῆς» καὶ Λ. Φιλίππου «Σελίδες ἀπὸ τὴν συμβολὴν τῆς Κυ-

πρου εἰς τὸν Ἄγωνα τῆς Ἑλλ. Ἀνεξαρτησίας». Οἱ ἀνακοινώσεις κ' εἰ διαλέξεις αὐτὲς γίνονται στὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον.

—Στις 18 Ἀπριλίῳ ὁ Κ.Ο.Σ.Ε.Α. ἔκανε στὸ Μαγικὸ Παλάτι Λευκωσίας μίᾳ μουσικοφιλολογικῆ ἑσπερίδα ἐνδιαφέρουσα μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ μαέστρου κ. Δ. Τυρμιού.

—Στις 18 καὶ 20 Ἀπριλίῳ τὸ Παρθεναγωγεῖο Ἁγίου Κασσιανοῦ Λευκωσίας θὰ δώσῃ παράσταση παιδικοῦ θεάτρου μὲ τὰ ἐπόμενα ἔργα: «Χρυσὴ Νεράϊδα», «Ἡ χαρούμενη Ἀροδαφνοῦσα» καὶ «Τ' ἀνώματα ῥήματα».

—Γόρισαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα 300 Κύπριοι, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους εἶναι καὶ ὁ παλιὸς μᾶς συνεργάτης κ. Μελῆς Νικολαΐδης, διηγηματογράφος, διεθυντῆς τῆς «Πνευματικῆς Ζωῆς» καὶ γενικὸς γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ὁ διηγηματογράφος κ. Ἀντίοχος Κυπριόλεων, ὁ φιλόλογος καὶ συνεργάτης μᾶς κ. Μίχης Κιτρομηλίδης κ.ἄ. Καλωσόρισαν.

—Ἦστερ' ἀπὸ περισσότερο ἀπὸ 4 χρόνια ἐξανάρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν ἐν τῇ Κύπρῳ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες. Εἶδαμε τὰ «Καθημερινὰ Νέα» ποὺ τὰ διεύθυνει ὁ Κύπριος λογοτέχνης καὶ δημοσιογράφος κ. Λουκῆς Ἀκριτας.

—Πέθανε ὁ David Loyd George, ὁ μεγάλος Ἄγγλος πολιτικὸς καὶ φιλέλληνας καὶ συγγραφεὺς πολλῶν ἱστορικῶν βιβλίων.

—Πέθανε ὁ Πρόεδρος τῶν Ἐνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Franklin Delano Roosevelt, ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς μεγάλους πρωτοθλητῆς τοῦ συμμαχικοῦ ἀγῶνα ποῦ ὤδησεν τοὺς φιλελευθέρους λαοὺς εἰς τὴν νίκη καὶ εἰς τὴν παγκόσμια δικαιοσύνη. Ὁ Roosevelt ἦταν μεγάλος νοῦς, μεγάλη καρδιά, ἀποφασιστικὸς καὶ τολμηρὸς, ἰδεολόγος καὶ πραγματωποῖς, ποῦ μὲ πιστὴ ἀγάπην τὸν Ἄνθρακτο, τὴ Δικαιοσύνην καὶ τὴν Ἐλευθερίαν, καὶ ποῦ ἔτρεφε γιὰ τὴν Ἑλλάδα πραγματικὸ θαυμασμὸ καὶ στοργήν.

Παρακαλοῦμε τοὺς συνδρομητῆς μᾶς νὰ μᾶς στείλουν τὴ συνδρομὴν τους, γιὰτὶ ἀντιμετωπίζουμε μεγάλες οἰκονομικὲς δυσκολίες. Θὰ σταματήσουμε νὰ στέλλουμε τὸ περιοδικὸ σ' ὅσους δὲν πληρῶσουν τὴ συνδρομὴν τους

*γιὰ τὴν Κύπρον πέντε σελίνια
γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ ἕξ σελίνια*

Οἱ συνδρομῆς νὰ στέλλονται εἰς τὴν διεύθυνση:

«Κυπριακὰ Γράμματα»
19, Οὐζουνιὰν
Λευκωσία

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτητῆς Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνια.

Τύποις Ἡέος Κόσμος., Θεμῆ Γ. Κυριακίδη—Λευκωσία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Ζ'. ΤΟΜΟΥ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Ἀλιθέρη Γλαύκου: Μυστικός δεῖπνος: Ὁ πρόλογος 137, σ' ἓνα ἀκρογιάλι 138, Ὁ ἐπίλογος 140.

Ἀνθία Τεύκρου: Λυρική στιγμή 1, Τρίπτυχο 68, Ἐκ βαθέων 179, Οἱ πλανόδιοι 180, Τὸ μονοπάτι 180.

Βραχίμη, Ν. Σ.: Στὴ μνήμη τοῦ Κωνσταντίνου Μ. Φιλίππου 150.

† **Καβάφη Κωνσ.:** Ὁραὶ μελαγχολίας 31, Εἰς τὴν σελήνην 32, Ὁ Οἰδίπους 32, Τὰ δάκρυα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Φαέθοντος 33, Πλησίον παραθύρου ἀνοικτοῦ 34.

Κρανιδιώτη Νίκου: Θρήνος 97, Φυλλορροεῖ τὸ ἔαρ 97, Θυμᾶμαι... 98.

Λαβίδη Κώστα: Γενικότητα 77.

Διασίδη Παύλου: Στὴν πρῶτην μου γενναϊκὰν 47.

Λυμπουρίδη Δούσης: Ἐλα... 90.

Λυσιώτη Σάνθου: Μήνυμά σὲ στρατιώτη τῆς ἐρήμου 63, Ἄσωτοι κληρονόμοι 181.

Μιχαηλίδη Μ.: Τριολέττα 13.

Μόντη Κώστα: Τραγουδάκια 19, Κι ἄλλα τραγουδάκια 103.

Ναghi-Ταβερνάρη Λιλίας: Γυρίσματα 144.

Χρυσάνθη Κύπρου: Σονέτο, Πόθος 2, Ἀγάπες, Αἰσιοδοξία, 3, Ζήλια, Λευκοσία 4, Σὲ πρωτοτόξιδο, Κορμὶ 5, Ἐπιθαλάμιο, Ἐπαινος 6, Νίστη, Ρογιάτικο 7, Μικρὲς Πατρίδες: Στὸν

Στασίνο, Ἀφροδίτη καὶ Ἄδωνις 184, Δημώνασσα, Πυγμαλίων καὶ Γαλάτεια 185, Εὐέλθων καὶ Φερετίμη 186, Ὀνήσιλος, Ἀξιοθέα 187, Ζωῖλος ὁ Πυθιονίκης, Στασάνωρ 188, Ἀμύκη, Νικοκρέων καὶ Πασικράτης 189, Πασίκυπρος, Νικοκλῆς Εὐαγόρου 190.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Hulme, T. E. (μετάφρ. Ν. Π.): The embankment 41.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

Κλόγκαρη Ἀντ.: Παινέματα καὶ τῆς ἀγάπης 106, Τραγούδια τῆς ἀγάπης 145, Μοιρολόγια 148.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ἰνγιάνου Ἀντ.: K. G. Metrebian «We shall not meet again» 27.

Κρανιδιώτη Νίκου: Τ. Ἀνθία «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία» 57.

Προυσῆ Κώστα: Κάλβου «Ἡ Λύρα» 28, Δημ. Δημητριάδη «Ἐμεῖς κ' οἱ ἄλλοι» 55.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Κρανιδιώτη Νίκου: Ἀνοιξιάτικη βροχὴ 20, 48, 82, 125, 151.

Μάγιστρον Κώστα: Ἐνα καλοκαίρι 8.

Μόντη Κώστα: Τὸ βατραχάκι, τὸ κολοκυθάκι, κ' οἱ δυὸ ἄνθρωποι 64.

Παπανικόλα Ν.: Τὸ βιβλικὸ δρᾶμα 141.

Πυλιώτη Ἀχιλλέα: Ὁ Χρήστος 198.

Ρουσιᾶ Μαρίας: Ἡ ζωὴ ἐνὸς ἄλλου 70, 110.

Ρωσιῶδη, Ἰακ. Χρ. Π.: Ματωμένες γιορτὲς χαρᾶς 182.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κρανιδιώτη Νίκου: Ἄνω τ. Παρθ. Λεμεσοῦ «Παιδικὲς Ψυχὲς 59.

Προσῆ Κώστα: Μ. Ρουσιᾶ «Τὰ γράμματα τῆς Ἀδερφῆς τοῦ Στρατιώτη» 205, Νίνας Ρουσιᾶ «Ἡ λευκὴ χώρα» 206.

ΔΡΑΜΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κρανιδιώτη Νίκου: Φώτου Χατζησωτηρίου «Συνηθισμένη ἱστορία» 171.

Προσῆ Κώστα: «Λυκεῖο Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου» 19ο Παιδικὸ Θέατρο» 173.

ΜΕΛΕΤΗ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Ἀλιθέρη Γλαύκου: Αὐτοκριτικὴ: Κληρονομικὰ 35, Πρόσωπα 98.

Ἰντιάνου, Ἀντ. Κ.: Λησμονημένος Λευκοσιάτης Ἅγιος: Θεοφάνης ὁ Μοναχὸς 14.

Κλόγκαρη Ἀντ.: Προλογίζοντας τὰ τραγούδια καὶ τὰ μοιρολόγια 105.

Μαλάνου Τίμου: Περιμένοντας τοὺς βαρβάρους 42.

Παπαχαλαμπους, Γ. Χ.: Περιδεῖπνα 18, Ἀπαρχαὶ 19.

Πηλαβάνη Κ.: Ἀπὸ τῆ ζωῆ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Γιάγκου Χρ. Τορναρίτη (1888—1942) 191.

Πιτσιλλίδου Θεμ. Λίγα λόγια 104.

Προσῆ Κώστα: Ἡ θέση τῆς Κύπρου στὸ σημερινὸ ἀγῶνα 162.

Χρυσάνθη Κύπρου: Ἱατρικὰ Σύμμεικτα Κύπρου: Ἡ πέτρα τῆς κουφῆς καὶ ὁ ὀφίτης λίθος τῶν ἀρχαίων 43, Τσόγχος—Σκαθθαρόρχερτον—Σκορπίδιν—Χόρτον 78, Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν Κυπριακῶν γητιῶν 117. ΚΡΙΤΙΚΗ

Προσῆ Κώστα: «Κυπριακαὶ Σπουδαί. τόμ. Δ'» 54.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Κονομῆ, Ν. Χ.: Ἐπίδραση τοῦ Βυζαντιοῦ στὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας 26, Ἐνα λαογραφικὸ χερόγραφο 130, 169.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Κρανιδιώτη Νίκου: Ἐβδομον ἔτος 25, Φιλολογικὸς ἀπόλογισμὸς 1942, 157.

Προσῆ Κώστα: Ἐργατικὴ τέχνη 53, Καὶ πάλιν ἡ Ρωσία 91, Στοχασμοὶ γιὰ τὴν Εἰρήνην 129, Κωστῆς Παλαμᾶς 203.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Μόντη Κώστα: Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου (ἐπιστολὴ) 54.

Ἐκκλησιᾶς Ἐπιτροπείας Ἐορτασμοῦ Πεντηκονταετηρίδος Παγκυπρίου Γυμνασίου 208.

Νέα Βιβλία 29, 60, 92, 132, 175, 208.

Εἰδήσεις 29, 61, 133, 174, 207.

Τύπος 29, 60, 92, 132, 175.

Ἀλληλογραφία, 29, 61, 92, 133, 175.

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτῆτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνεια.

Τύποις: «Νέος Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη, Λευκωσία.